

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

KONYA ILGIN İLÇE MERKEZİNDEKİ
ORTAÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN DİN ALGISI VE
DİNİ YAŞAYIŞLARI

HASİBE ASLIHAN ÖZKARPUZCU
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. BÜNYAMİN SOLMAZ

KONYA 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU
	Numarası	168102061009
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof Dr. Bünyamin SOLMAZ
	Tezin Adı	Konya İlgın İlçe Merkezindeki Ortaöğrenim Gençliğinin Din Algısı ve Din Yaşayışları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan KONYA İLGIN İLÇE MERKEZİNDEKİ ORTAÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN DİN ALGISI VE DİNİ YAŞAYIŞLARI başlıklı bu çalışma 12/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Bünyamin SOLMAZ	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Arif KORKMAZ	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Ali BAYER	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU		
	Numarası	168102061009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	√	
		Doktora		
Tezin Adı	Konya İlgın İlçe Merkezindeki Ortaöğretim Gençliğinin Din Algısı Ve Dini Yaşayışları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasibe Ashhan ÖZKARPUZCU		
	Numarası	168102061009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	√	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ		
Tezin Adı	Konya İlgin İlçe Merkezindeki Ortaöğretim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşayışları			

Araştırma Konya'nın Ilgın merkez ilçesinde farklı okullarda okuyan lise öğrencilerinin din algısı ve dini yaşayışlarına etki eden psiko-sosyal etkenleri belirlemek amacıyla düzenlenmiştir

Araştırmanın evrenini 2018-2019 öğretim yılında Ilgın ilçesinde öğrenim gören 2687 liseli genç oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ilgın ilçe merkezinde bulunan Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu Sağlık Meslek Lisesinde öğrenim gören 500 öğrenci oluşturmaktadır.

Lise yıllarına denk gelen ergenlik, tabiatı itibarıyla sorunlu bir evre olarak kabul edilir. İnanç alanında ciddi atılımların yapıldığı, dini düşüncenin yeniden şekillendirildiği; dini şüphe, güvensizliklerin, kimlik karmaşasının yoğun olarak yaşandığı bir süreçtir. Bu dönemde ergen ya tamamen veya geçici olarak dine ilgisiz ya da kendini bütünüyle dini verme davranışını sergiler. Bu bağlamda araştırmanın teorik kısmında ergenlik döneminin gelişim özellikleri, dinin tanımı, dindarlığın boyutları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bu amaçla ankete katılanların bireysel özellikleri ve tercihleri, ait olduğu aile yapısı, içinde bulunduğu toplumun dine bakışı ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumuyla ilgili 44 tane soru sorulmuştur. Dindarlık envanteri başlığı altında ankete katılan öğrencilerin bu ifadelere ne derecede katıldıklarını ifade etmeleri istenmiştir. Bu soruların sayısı ise 25'tir. Ölçeğimiz beşli likert tipi ölçektir. Anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve analizinde SPSS 18 programı kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken basit yüzde ve frekans dağılımları, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında çapraz tablolar yapılmıştır. Genel olarak araştırmada öğrencilerin dini inanç düzeylerinin genel olarak yüksek, dini yaşayışlarının ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşları, ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin farklı olması, gençlerin din algısı üzerinde etki etmemektedir. Öğrencilerin okul türü, anne babanın dini yaşantısının din algısı ve dini yaşantısında etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Din, Algı, Din Algısı, Ergen

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU		
	Student Number	168102061009		
	Department	Department Of Philosophy And Religion Sciences / Sociology Of Religion Sciences		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ		
Title of the Thesis/Dissertation	Religion Perception And Religious Life Of Youth At High School in Ilgın, Konya.			

The research is edited with purpose of detecting psycho-social factors that effect high school students' (who are studying different status in Ilgın, Konya) religion perception and religious life.

2687 high school students who are studying between 2018 and 2019 in Ilgın generate the research group. On the other hand, 500 students who are studying at Anatolian high school, Anatolian religious (İmam- Hatip) high school, science high school, vocational and technical high school, Anatolian health vocational, in Ilgın generate the research sampling.

Puberty at high school is accepted as a problematic stage (because of its nature). It is process that contains a lot of serious advances in the field of faith, reforms in religious thoughts, religious suspicions, disbeliefs, identity complexity. In this period, adolescents act either permanent/temporary irrelevant to the religion or totally being caught up in the religion. In this context, it was given information about physical evolution features of puberty, explanation of religion, piety format in theoretical part of research. For this purpose, 44 questions, which related to personal qualifications and choice, family structure, view to the religion in his/her society and purpose of using mass media, was asked to participants. To what they agree with this statements was demanded from students who participated the piety inventory survey. Number of these questions is twenty-five. Our scale is the type of quintet. SPSS 18 (statistical package of social sciences) is used in the result of the survey. During the evaluation of the data, simple percentage and frequency distribution cross tables between dependent and independent variables are used. Generally in this research, it was determined that students have high potential degree of religion belief, have low in religious life. Students' ages, their families' level of social-economy have no influence on their religion perception. Whereas, Students the kind of school, their parents' religious life have influence on their religion perception and also on their religious life.

Keywords: Religion, Perception, Religious Perception, Adolescere.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR.....	XIV
ÖN SÖZ	XV
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Problemin Ortaya Konulması	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
3. Araştırmanın Temel ve Alt Hipotezleri.....	4
4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
5. Araştırmanın Sayıtları.....	6
6. İlgili Yayın ve Araştırmalar	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

1.1. DİNİN TANIMI.....	10
1.2. DİNDARLIĞIN BOYUTLARI	12
1.2.1. İnanç Boyutu	13
1.2.2. İbadet (Davranış) Boyutu	14
1.2.3. Tecrübe (Duygu) Boyutu	15
1.2.4. Bilgi Boyutu.....	16
1.2.5. Etki Boyutu	16
1.3. ERGENLİK DÖNEMİ VE DİN	17
1.3.1. Ergenlik Dönemi Nedir?	17
1.3.2. Ergenlikte Bedensel (Fiziksel) Gelişme Dönemi	18
1.3.3. Ergenlikte Psikolojik Gelişme Dönemi.....	20
1.3.3.1. Ergenlikte Bilişsel Gelişim	21
1.3.3.2. Ergenlikte Kimlik Gelişimi	23
1.3.4. Ergenlikte Sosyal Gelişim.....	25
1.3.5. Ergenlikte Dini ve Ahlaki Gelişim.....	28
1.4. YÖNTEM	38
1.4.1. Araştırmanın Modeli	38

1.4.2. Evren ve Örneklemi	38
1.4.3. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama	40

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

2. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	42
2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bireysel Özellikleri İle İlgili Bulgular	42
2.1.1. Cinsiyet Durumu	42
2.1.2. Yaş Durumu.....	43
2.1.3. Okul Türü	43
2.1.4. Sınıf Seviyesi.....	44
2.1.5. Öznel Dindarlık Durumu	44
2.1.6. Ailesiyle İlişki Durumu	50
2.1.7. Akılcılık ve Duygusallık Durumu	52
2.1.8. Bencillik ve Diğerkâmlılık Durumu	54
2.1.9. Diğer İnsanlarla İletişim Kurma Durumu	56
2.1.10. Dini Bilgi Düzeyi Yeterlilik Durumu	58
2.1.11. İnanç, İbadet, Ahlak ve Kız Erkek İlişkileri Konularında Çatışma Durumu.....	60
2.1.12. Kur'an'ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Ve Okuma Durumu	65
2.1.13. Sahip Olunan Dini Bilginin Kaynağı.....	70
2.1.14. Dini Kişiliğinin Oluşmasında En Etkili Olan Unsur	73
2.1.15. Kur'an'ı Kerim'i Türkçe Mealinden Okuma Durumu	78
2.1.16. Yapılan Bir İşin Dine Uygun Olup Olmama Durumu	78
2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Ve Yakın Sosyal Çevresi İle İlgili Bulgular ..	80
2.2.1. Annenin Öğrenim Durumu	80
2.2.2. Babanın Öğrenim Durumu	81
2.2.3. Annenin Dini Yaşantısı	82
2.2.4. Babanın Dini Yaşantısı	84
2.2.5. Anne - Babanın Evlilik Durumu.....	86
2.2.6. Annenin Evin Dışında Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu	88
2.2.7. Ailenin Sosyo Ekonomik Durumu	88
2.2.8. Evde Dini İçerikli Kitapların Bulunma Durumu	89
2.2.9. İbadetlerin Yerine Getirilmesinde Anne- Babanın Tutumu	92
2.2.10. Annenin Dini Bilgi Düzeyi.....	97
2.2.11. Babanın Dini Bilgi Düzeyi	100

2.2.12. Anne-Babanın Kur'an'ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Durumu	103
2.2.13. Iğın'da Dini Yaşantı İle İlgili Olumlu Olumsuz Yönlendirme Durumu	106
2.2.14. Iğın Halkının Dine Yaklaşımı	109
2.2.15. Arkadaşlarla Konuşulan Konular	113
2.2.16. Arkadaş Seçiminde Dikkat Edilen Unsur	117
2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Ve Eğitim Çevresi İle İlgili Bulgular	120
2.3.1. Okuldaki Din Kültürü Dersinin Dini İlgi ve İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu	120
2.3.2. Okuldaki Ders İçi Ve Ders Dışı Faaliyetlerin Ve Öğretmenlerin Tutumlarının Dini Hayatın Biçimlenmesinde Etki Durumu	124
2.3.3. Okuldaki Öğretmenlerin Dine Yaklaşımları.....	126
2.3.4. Seçmeli Derslere Bakış Açısı	128
2.3.5. Okulun Genel Atmosferinin Dini Kimlik ve Kişiliğin Oluşmasında Etkisi	131
2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Medya ve Geniş Çevresi İle İlgili Bulgular.....	134
2.4.1. Radyo, Televizyon, İnternette Takip Ettiği Program Türleri.....	134
2.4.2. En Çok İzlediği Tv Kanalları.....	138
2.4.3. Tv Kanallarının Din Algısına Etkisi	140
2.4.4. Tv Kanallarını Tercih Faktörü.....	144
2.4.5. Dini Gruplara Bakış Açısı	149
2.4.6. Ülkemizin Dindarlık Düzeyine Bakış Açısı	153
2.4.7. Hayatını Geçirmek İsteddiği Çevre	157
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161
KAYNAKÇA.....	166
EKLER.....	173
EK-1: Öğrencilerin Dindarlık Envanterine Verdiği Cevapların Frekansları.....	173
EK-2: Anket Soruları	182
EK-3: Araştırma İzni.....	189
ÖZGEÇMİŞ	190

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyete İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	42
Tablo 2: Yaşa İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu.....	43
Tablo 3: Okul Türüne İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu	43
Tablo 4: Sınıf Türüne İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu	44
Tablo 5: Öznel Dindarlık Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu.....	44
Tablo 6: Cinsiyetiniz nedir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	45
Tablo 7: Kaç yaşındasınız? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? 46	
Tablo 8: Okulunuzun türü nedir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	47
Tablo 9: Sınıfınız? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	49
Tablo 10: Öğrencilerin Ailesiyle İlişki Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	50
Tablo 11: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Anne baba ve kardeşlerinizle ilişkileriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?.....	51
Tablo 12: Öğrencilerin Akılcılık (Rasyonellik) ve Duygusallık Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	52
Tablo 13: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Akılcılık (rasyonellik) ve duygusallık açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?	53
Tablo 14: Öğrencilerin Bencillik- Diğerkâmlılık Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	54
Tablo 15: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Bencillik - diğerkâmlılık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	55
Tablo 16: Öğrencilerin Diğer İnsanlar ile İletişim Kurma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	56
Tablo 17: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Diğer insanlar ile iletişim kurma açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?	57
Tablo 18: Öğrencilerin Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	58
Tablo 19: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kendinizi dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görüyor musunuz?	59
Tablo 20: Dini İnançlar, İbadetlerin Yerine Getirilmesi, Ahlaki Davranışlar ve Kız-Erkek İlişkileri Konularında Aileleri İle Çatışma Durumuna İlişkin Frekans Tablosu	60
Tablo 21: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini inançlar konularında ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?	61
Tablo 22: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini ibadetlerin yerine getirilmesinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?.....	62
Tablo 23: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Ahlaki konularda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?	63
Tablo 24: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kız erkek ilişkilerinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?	64
Tablo 25: Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Ve Okuma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	65
Tablo 26: Cinsiyetiniz nedir? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?	66
Tablo 27: Kaç yaşındasınız? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?	67

Tablo 28: Okulunuzun türü nedir? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?	68
Tablo 29: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?	69
Tablo 30: Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?	70
Tablo 31: Cinsiyetiniz nedir? * Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?.....	71
Tablo 32: Okulunuzun türü nedir? * Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?.....	72
Tablo 33: Dini Kişiliğinizin Ve Hayatınızın Oluşumunda En Etkili Olan Unsura İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	73
Tablo 34: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?	74
Tablo 35: Cinsiyetiniz nedir? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?.....	75
Tablo 36: Okulunuzun türü nedir? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?	76
Tablo 37: Kur'an- Kerim'i Türkçe Mealinden Okuma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	78
Tablo 38: Bir İş Yapmadan Önce Bu İşin Dine Uygun Olup Olmadığını Araştırma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	78
Tablo 39: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?	79
Tablo 40: Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	80
Tablo 41: Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.	81
Tablo 42: Öğrencilerin Annelerinin Dini Yaşantısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	82
Tablo 43: Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	83
Tablo 44: Öğrencilerin Babalarının Dini Yaşantısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	84
Tablo 45: Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	85
Tablo 46: Anne- Babanın Birliktelik Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	86
Tablo 47: Anne- babanızın birliktelik durumu nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	87
Tablo 48: Annenin Evin Dışında Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	88
Tablo 49: Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	88
Tablo 50: Öğrencilerin Evinde Bulunan Dini İçerikli Kitapların Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	89
Tablo 51: Cinsiyetiniz* Evinizde dini içerikli aşağıdaki kitaplardan hangisi ya da hangileri bulunmaktadır?.....	90
Tablo 52: Okulunuz* Evinizde dini içerikli aşağıdaki kitaplardan hangisi ya da hangileri bulunmaktadır?.....	91
Tablo 53: İbadetlerin Yerine Getirilmesinde Anne-Babanın Tutumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	92

Tablo 54: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur? 93	93
Tablo 55: Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?..... 94	94
Tablo 56: Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?..... 96	96
Tablo 57: Annenin Sahip Olduğu Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.... 97	97
Tablo 58: Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? 98	98
Tablo 59: Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur? 99	99
Tablo 60: Babanın Sahip Olduğu Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.. 100	100
Tablo 61: Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?..... 101	101
Tablo 62: Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur? 102	102
Tablo 63: Anne- Babanın Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu 103	103
Tablo 64: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?..... 104	104
Tablo 65: Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir? * Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır? 105	105
Tablo 66: İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?..... 106	106
Tablo 67: Cinsiyetiniz nedir? * İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz? .. 107	107
Tablo 68: Okulunuzun türü nedir? * İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz? 108	108
Tablo 69: İlgin Halkının Dine Yönelik Tutumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu 109	109
Tablo 70: Cinsiyetiniz nedir? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır? 110	110
Tablo 71: Okulunuzun türü nedir? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?..... 111	111
Tablo 72: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır? 112	112
Tablo 73 : Arkadaşlar arasında en çok konuşulan konulara cevap veren öğrenci sayısı..... 113	113
Tablo 74: Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz? 113	113
Tablo 75: Cinsiyetiniz nedir? * Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz? 115	115
Tablo 76: Okulunuzun türü nedir?* Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz? 116	116
Tablo 77: Arkadaş Seçiminde Dikkat Edilen Unsura İlişkin Frekans Dağılım Tablosu..... 117	117
Tablo 78: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz? 119	119

Tablo 79: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin, Dini İlgi Ve İhtiyaçlara Cevap Verme Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	120
Tablo 80: Cinsiyetiniz nedir? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?.....	121
Tablo 81: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?.....	122
Tablo 82: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?	123
Tablo 83: Okuldaki Ders İçi Ve Ders Dışı Faaliyetlerin Ve Öğretmenlerin Tutumlarının Dini Hayatın Biçimlenmesinde Etki Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	124
Tablo 84: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin size yönelik tutum ve davranışlarının, sizin dini kimlik ve kişiliğinizin, kısaca dini hayatınızın biçimlenmesinde olumlu etkileri ne kadardır?	125
Tablo 85: Okuldaki Yöneticiler Ve Öğretmenlerin Dinle İlgili Tutumlarına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	126
Tablo 86: Okulunuzun türü nedir? * Size göre okulunuzdaki yöneticiler ve öğretmenlerin dinle ilgili tutumları genel olarak nasıldır?	127
Tablo 87: Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” Derslerinin Okullarda Seçmeli Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	128
Tablo 88: Okulunuzun türü nedir? * ”Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?	129
Tablo 89: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * ”Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?	130
Tablo 90: Okulun Genel Ortam Ve Atmosferinin Dini Kimlik ve Kişiliğin Oluşmasında Etki Durumuna Yönelik Frekans Dağılım Tablosu	131
Tablo 91: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?.....	132
Tablo 92: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?	133
Tablo 93: “Radyo, tv, internet programlarından en çok izlediğiniz 3 program nedir?” sorusuna katılımcılardan cevap verenlerin sayısı.....	134
Tablo 94: Katılımcıların Radyo, Tv, İnternet Programlarından En Çok İzlediği Üç Program Türüne İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	135
Tablo 95: Cinsiyetiniz* Radyo, Tv, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.	136
Tablo 96: Okulunuz* Radyo, Tv, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.	137
Tablo 97: “En çok izlediğiniz TV kanallarından üçünü yazınız” sorusuna cevap veren öğrenci sayısı.....	138
Tablo 98: En Çok İzlenen Tv Kanallarına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	138
Tablo 99: TV Kanalları*Cinsiyetiniz?	139
Tablo 100: Katılımcıların İzledikleri Tv Kanallarının Din Algısını	140

Tablo 101: Cinsiyetiniz nedir? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?	141
Tablo 102: Okulunuzun türü nedir? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?	142
Tablo 103: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?	143
Tablo 104: Öğrencilerin Tv Kanallarını Tercih Faktörüne İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	144
Tablo 105: Cinsiyetiniz nedir? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?	145
Tablo 106: Okulunuzun türü nedir? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?	146
Tablo 107: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?	147
Tablo 108: Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?	148
Tablo 109: Öğrencilerin Dini Gruplara Bakış Açısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu ...	149
Tablo 110: Cinsiyetiniz nedir? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?	150
Tablo 111: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?	151
Tablo 112: Okulunuzun türü nedir? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?	152
Tablo 113: Öğrencilerin Ülkemizin Dindarlık Düzeyine Bakış Açısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	153
Tablo 114: Cinsiyetiniz nedir? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?	153
Tablo 115: Okulunuzun türü nedir? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?	154
Tablo 116: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?	155
Tablo 117: Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?	156
Tablo 118: Öğrencilerin Hayatını Geçirmek İsteddiği Çevre Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu	157
Tablo 119: Okulunuzun türü nedir? * Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?	157
Tablo 120: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?	158
Tablo 121: Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır? * Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?	160
Tablo 122: Allah'ın var olduğuna inanıyorum	173
Tablo 123 : Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna inanıyorum	173
Tablo 124: Kur'an-ı Kerim'in günümüze kadar değişmeden geldiğine inanıyorum.	173

Tablo 125: Öldükten sonra tekrar dirileceğime ve ahiret gününün varlığına inanıyorum. .	174
Tablo 126: Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.	174
Tablo 127: Kur'an Allah'ın gönderdiği kutsal bir kitaptır.	174
Tablo 128: Kâinattaki her şey Allah tarafından yaratılmıştır.	175
Tablo 129: Kur'an'da yazan her şey doğrudur.	175
Tablo 130: İnsanın cenneti de cehennemi de bu dünyadadır, ölünce her şey biter.	175
Tablo 131: Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.	176
Tablo 132: İnsan hiçbir zaman kaderini etkileyemez. Rüzgârın önündeki yaprak gibidir. .	176
Tablo 133: İnsan bu dünyaya bir defa geliyor dilediği gibi yaşamalıdır.	176
Tablo 134: Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.	177
Tablo 135: Beş vakit namazımı düzenli olarak kılıyorum.	177
Tablo 136: Ramazan ayında orucumu aksatmadan tutuyorum.	177
Tablo 137: Kur'an-ı Kerim'i düzenli olarak okurum.	178
Tablo 138 : Dua, hayatımda önemli bir yere sahiptir.	178
Tablo 139: Kutsal gün ve gecelerde dua ve ibadet yapıyorum.	178
Tablo 140: Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.	179
Tablo 141: İçki içmek dinen yasaklandığı için içki içmekten kaçınıyorum.	179
Tablo 142: Televizyonda yayınlanan dinsel programları seyrediyorum.	179
Tablo 143: Dini görevlerimi yerine getirmediğimde vicdanen rahatsızlık hissederim.	180
Tablo 144: Allah'ın beni her yerde gördüğüne inandığımdan günah işlemekten kaçınıyorum.	180
Tablo 145: Günlük hayatımda yapacağım işlerde Allah'ın nasıl davranmamızı istediğini düşünerek karar veriyorum.	180
Tablo 146: Bireyin eğitim düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşır.	181

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
ÇÜİFD	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
der.	: Derleyen
DEM	: Değerler Eğitimi Merkezi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DEÜİFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
haz.	: Hazırlayan
ed.	: Editör – Editörler
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfalar arası
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİDEF	: Türkiye İlahiyat Tedrisatına Yardım Eden Dernekler Federasyonu
TSA	: Türkiye Sosyal Araştırmalar
yay.	: Yayınları
yay. haz.	: Yayına Hazırlayan

ÖN SÖZ

Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş sürecinde yer alan ergenlik dönemi fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve bilişsel alanda birçok gelişimin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. İnsan hayatında bir dönüm noktası olan bu dönemde ergen, kendi yaşam biçiminde yeni seçenekler keşfettiği, bireysel ve toplumsal kimliğini araştırdığı, yaşam döngüsü içinde birçok problemle karşılaştığı bir zaman aralığında bulunmaktadır.

Hiç şüphesiz ergenlik döneminde gençlerin karşılaştığı en önemli konulardan biri de din ve dindarlık meselesidir. Bu dönem, gencin dini kimliğinin oluşmaya başladığı, dini ve metafizik konulara ilginin arttığı, akabinde her konuda görüldüğü gibi dini konularda da şüphe ve kararsızlık sürecinin yaşandığı ve en nihayetinde dine karşı olumlu, şüpheli ya da olumsuz bir tutum sergilediği bilinmektedir. İşte tüm bu sebepler üzerine bu çalışmada, Konya Ilgın İlçe merkezinde ortaöğrenimde okuyan, ergenlik çağı içinde bulunan öğrencilerin din algısını ve dini yaşayışı, araştırma konusu yapılmıştır.

Araştırmamızın birinci bölümünde, dinin tarifinin yapılıp yapılamayacağı, dindarlığın boyutları, ergenlik dönemi ve özellikleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde ise öğrencilerin demografik özellikleri, sahip olduğu aile yapısı, içinde bulunduğu toplum, medyayı kullanma amaçları başta olmak üzere din algısı ve yaşayışlarına etki eden araştırma alanına ait bulgular yer almaktadır. Alan araştırmamızın sonuçları, frekans değerleri gösterilerek çapraz tablo analizi şeklinde sunulmuştur. Sonuç olarak araştırmamızın genel bir değerlendirilmesi yapılarak önerilere yer verilmiştir.

Araştırmamızın her aşamasında ilgi ve yardımlarını gördüğüm, bu tezin hazırlanmasında en çok üzerimde emeği olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ'a minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Bu tezin değişik safhalarında her türlü yardımlarını gördüğüm hocalarım Prof. Dr. Mehmet AKGÜL ve Dr. Öğr. Üyesi Arif KORKMAZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Çeviri hususunda yardımlarını esirgemeyen İlyas CANDEMİR Bey'e, anketin uygulanması bana yardımcı olan öğretmen arkadaşlarıma, araştırmaya katılma talebimizi kabul edip anketimizi dolduran sevgili öğrencilere; ayrıca maddi manevi desteklerini her daim hissettiğim aileme teşekkürü borç bilirim.

Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU

Mayıs-2019

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemin Ortaya Konulması

İnsanlığın her döneminde toplumların hayatını etkileyen, aşkın bir güç ve sosyal bir fenomen olan din, geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplumdaki sosyal davranışların oluşmasında etkilidir.

Türk toplumunun günümüzde çok hızlı bir sanayileşme/modernleşme, bilimsel ve teknolojik gelişme sürecine dahil olması, toplumun hayat tarzını ve değer yargılarını etkilemekte ve değişimlere sebep olmaktadır.¹ Her ne kadar insan, kendi çevresinin ve kültürünün ürünü olarak algılansa da, çevresinin ve kültürünün aynı kalmadığını, sürekli değişim geçirdiğinin farkına varır. Bu değişmeyi kendisi için daha etkili hale getirerek kontrol altına alabilme gücüne sahiptir. Bu değişim sürecinde insan, kültür insanı niteliğini kazanır.²

Toplumun değer yargılarında meydana gelen bu büyük ve hızlı değişmeden öncelikle gençlerin etkilenmesi ise kaçınılmazdır. Gençlik içinde bulunduğu toplumun izlerini taşır ve gençliğin sorunu aslında toplumun da sorunudur.

Toplumsallaşma, en geniş anlamıyla çocuğun eğitimi anlamına gelmektedir. 1925'lere kadar toplumsallaşma süreci ile fazla ilgilenilmemiş; 1930'lardan bu yana toplumsallaşma kavramına daha çok önem gösterilmiştir. Çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren başlayarak, aile bireyleri olan annesi, babası ve kardeşleriyle girdiği karşılıklı toplumsal etkileşim süreci neticesinde, bireyin davranışları, aile, oyun ve arkadaş grupları gibi birincil grupların istek ve beklentilerine göre şekillenir. Yaşının ilerlemesiyle birlikte, bireyin davranışları, okul, dini kuruluşlar, kulüpler, iş kuruluşları gibi ikincil grupların ve içinde yer aldığı toplumun istek ve beklentileri doğrultusunda şekillenir. İşte genç, toplumun kendisine sunmuş olduğu değerleri, duyguları ve toplumsal davranış örneklerini öğrenerek kişileştirmiş olur.³

Günümüzde toplumsallaştırma araçlarının en önemlisi diyebileceğimiz örgün öğretim kurumlarında bulunan öğrenciler, bir taraftan yaş, cinsiyet gibi ayırıcı

¹ Mehmet Bayyığıt, **Gençlik ve Din**, 2. Baskı, Yediveren Kitap, Konya, 2003, s. 13.

² Talip Atalay, **İlköğretim ve Liselerde Dindarlık**, Dem Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 32.

³ Bünyamin Solmaz, "Eğitim ve Din", **Din Sosyolojisi El Kitabı**, 3. Baskı, ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu, Grafiker yay., Ankara, 2015, s. 361.

niteliklere sahipken; bunların yanında öğrenim süreci boyunca kendilerine aktarılan bilgiye ilişkin farklı tutum ve davranışlara sahip olmalarına sebep olabilecek değişik dini, sosyal, ekonomik ve kültür sahalarından gelirler. Öğrencilerin başta bireysel özellikleri olmak üzere, kişiliğin ve dini ilgi ya da ilgisizliğin oluşmasında etkili olan aile yapısı, eğitimi almış olduğu okul başta olmak üzere, okul dışında etkileşimde bulunduğu sosyal çevre ve bu çevre tarafından kazandırılan niteliklerin doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekir.

Ergenlik dönemi, insanın diğer gelişim dönemlerinde olduğu gibi birçok açıdan incelenebilen bir dönemdir. Bu döneme ilişkin çalışmalar yoğunluk gösterse de, öğrenilmek istenen, araştırmaya konu teşkil edecek birçok husus vardır.

Din sosyolojisi, dinin mahiyeti ile değil, dinle bağlantılı toplumsal olayların oluşumu ve etkileriyle ilgilenen bir bilim dalıdır. Dolayısıyla din, sosyal bir fenomen olduğu sürece din sosyologlarının ilgi alanına girer. Din sosyolojisinin konusu, insanların din kaynaklı sosyal davranışlarıdır. Bu çalışmada araştırma konusu olan “din algısı ve dini yaşayış” insanın din bağlantılı sosyal davranışlarını ele almasından dolayı hem din sosyolojisinin, hem de dinin insan üzerindeki etkisini ele almasından dolayı din psikolojisinin sahasına girmektedir.

Bu araştırmanın konusu, Konya'nın Ilgın ilçesi merkezinde farklı türlerdeki liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin din algısı ve dini yaşayışlarına etki eden psiko-sosyal etkenlerin belirlenmesidir. Dolayısıyla araştırmamızın temel problemini, Araştırma evreni olarak seçtiğimiz Konya'nın Ilgın ilçe merkezinde farklı türlerdeki liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin din algısı ve dini yaşayışlarına etkisi olduğunu düşündüğümüz yaş, cinsiyet, sınıf, ait olduğu aile yapısı, almış olduğu eğitim, içinde bulunduğu toplum, televizyonu kullanma amacı, anne babanın dine yaklaşımları ve dindarlık düzeyleri, ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik düzey, din eğitimi aldığı yer gibi bağımsız değişkenler ile öğrencilerin din algısı arasında bir ilişki var mıdır, varsa ne yönde bir ilişki vardır? sorusu teşkil etmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ergenlik dönemi tabiatı itibariyle, sorunlu bir evre olarak kabul edilir. Gençlerin yaşadıkları sorunlar sadece gelişmiş ülkelere mahsus bir durum değildir. Çeşitli kültürlerde ve zamanlarda az çok benzerlerine rastlanılmaktadır. İlk olarak Erikson tarafından dile getirilen “kimlik bocalaması” ya da “bunalımı” sürecini günümüz gençleri yaşamaktadırlar.⁴ Kendini tanıma ve tanımlama, toplumdaki rolünü ve amacını belirleme konusunda gençlerin ciddi sıkıntıları ve arayışları bulunmaktadır. İşte bir ülkenin geleceği ancak sağlıklı kişilik sahibi, kendisi ve toplumla ilgili bilinçli kararlar alabilecek gençlerin yetiştirilmesi ile güvence altına alınabilir. Hayatta bir anlam ve amaç arayan genç için din, kimliğini oluşturucu ve dünyayı anlama ihtiyacını tatmin edici büyük bir öneme sahiptir.

Bu araştırmanın genel amacı, tasviri (betimsel) bir yaklaşımla, ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinin din algısı ve dini yaşayışlarını ortaya koymaktır. Bunun için öncelikle ergenlik dönemi ile ilgili bilgi verilerek, konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, eğitim aldıkları okul türü, ailesinin sosyo-ekonomik durumu, anne babasının eğitim durumu, anne babasının dini bilgi düzeyi, anne babasının dini yaşantısı, anne babasının ibadetlerini yerine getirme konusundaki tutumu, okulda verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin yeterliliği, arkadaş seçiminde dikkat ettiği durumlar, okulun dini kimlik ve kişiliğin oluşmasında etkisi, öğretmenlerin dine bakışı, Tv’yi kullanma amacı gibi değişkenler başta olmak üzere, öğrencilerin öznel dindarlık durumu arasındaki korelasyonu ortaya koymak bu çalışmadaki amaçlarımız arasındadır. Ayrıca bunların yanında öğrencilerin din konusunda çatışma yaşayıp yaşamadığı, dindarlık bakımından kendilerini nasıl değerlendirdikleri, Ilgın’ın yaşam şartları ve çevrenin, dini yaşantı ve algılarını engelleyici ya da destekleyici yönleri olup olmadığı gibi soruların cevabı da aranmaya çalışılan sorulardandır.

Lise gençleri üzerinde yapılan sınırlı sayıdaki araştırmaya bir yenisini katacağımız için araştırmamız son derecede önemlidir. Ayrıca örneklemin ergenlik dönemindeki gençler olması da çalışmanın önemini artırmaktadır.

⁴ Rolf E. Muss, “Ergenlikte Kimlik Bunalımı”, **Ergenlik Psikolojisi**, s. 206.

3. Araştırmanın Temel ve Alt Hipotezleri

Araştırmamızın temel hipotezi, Konya ili Ilgın ilçe merkezinde orta öğrenim görmekte olan gençlerin, bireysel özelliklerinin, içinde yaşadığı toplumun, öğrenim gördüğü okul ve kitle iletişim araçlarıyla etkileşiminin onun din algısı ve dini yaşantısı üzerinde önemli etkilere sahip olduğu şeklinde düzenlenmiştir.

Dolayısıyla gencin din algısı ve dini yaşantısını etkileyen kişi, grup, olay ve olgunun ortaya konulması bu çalışmanın temel amacıdır. Buradan yola çıkarak araştırmamızın alt hipotezlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile kendi dindarlık algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
2. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilme ve okuma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile sahip olunan dini bilginin kaynağı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
4. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile dini kişiliğin oluşmasındaki en etkili olan faktör arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
5. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ilgi ve ihtiyaçlara cevap verip-vermesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
6. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile seçmeli "Temel Dini Bilgiler Kur'an-ı Kerim" derslerine bakış açısı arasında anlamlı bir ilişkisi yoktur.
7. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile Ilgın halkının dine yönelik tutumlarıyla ilgili düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.
8. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile dini gruplara bakışı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
9. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile toplumumuzun dindarlık düzeyine bakışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
10. Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile hayatını geçirmek istediği çevre arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
11. Liseli gençlerin okul türü ile kendilerini dindarlık bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

12. Liseli gençlerin okul türü ile Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilme ve okuma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
13. Liseli gençlerin okul türü ile sahip oldukları dini bilginin kaynağı konusundaki düşünceleri arasında bir ilişki yoktur.
14. Liseli gençlerin okul türü ile dini kişiliklerin oluşmasındaki en etkili olan faktör arasında anlamlı bir ilişki vardır.
15. Liseli gençlerin okul türü ile Ilgın halkının dine yönelik tutumu hakkındaki kanaatleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
16. Liseli gençlerin okul türü ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ilgi ve ihtiyaçlara cevap verip-vermediği hakkındaki kanaatleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
17. Liseli gençlerin okul türü ile seçmeli Din derslerine bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
18. Liseli gençlerin okul türü ile dini gruplara bakışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
19. Liseli gençlerin okul türü ile toplumumuzun dindarlık düzeyine bakışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
20. Liseli gençlerin okul türü ile hayatını geçirmek istediği çevre arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma bir alan çalışması olduğu için teorik ve deneysel olmak üzere iki bölümle sınırlandırılmıştır. Birinci bölümde, kavramsal ve teorik çerçevede, dinin tanımı, dindarlığın boyutları, gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ile ilgili kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın deneysel kısmını oluşturan anket uygulamasına yer verilmiştir. Anket farklı okul türlerinde okuyan öğrencilere uygulanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma Konya ili Ilgın ilçe merkezinde bulunan aşağıda ismi geçen okullarda öğrenim görmekte olan lise öğrencileri ile sınırlıdır. Ayrıca öğrencilerin din algısı ve yaşayışlarına etki eden psiko-sosyal değişkenlere göre nasıl bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular:

1. 2018- 2019 eğitim öğretim yılı ikinci dönemiyle,

2. Araştırma içeriğini, Konya'nın Ilgın ilçe merkezindeki Şehit Hüseyin Aksoy Anadolu Lisesi, Fakı Yapı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi), Şehit Bekir Şenyiğit Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şehit Musa Altın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sağlık Meslek Lisesi), Toki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Ticaret Borsası Fen Lisesi okullarında öğrenim gören 9, 10, 11, 12. sınıf öğrencileriyle,
3. Araştırmadan elde edilen bulgular öğrencilerin anket maddelerine verdiği cevaplarla sınırlıdır. Araştırma ergenlik döneminde olan 500 lise öğrencisine uygulanan anket sonuçlarını içermektedir.

5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın örneklemini evreni temsil etmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler veri toplama aracının uygulanması esnasında içtenlikle davranmışlar ve samimi olarak ölçeceği cevaplamışlardır. Veriler anket programına girilirken doğru olarak girilmiştir.

6. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Ergenlik dönemi, bireyin yaşantısını şekillendirdiği ve dini sorumlulukların başlama çağı olduğu için önem arz etmektedir. Bugüne kadar yapılmış çalışmalar incelendiğinde daha çok üniversite öğrencilerinin örneklem olarak ele alındığını, lise düzeyinde yapılan az sayıda çalışmanın var olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili bize rehber olacak başlıca araştırmalar ise şunlardır.

Yaman (2008), “İstanbul Büyükçekmece’deki Liseli Öğrencilerin Din Algısı” adlı çalışmasında, lise öğrencilerinin din algılarını ölçmek ve öğrenciler üzerinde etkili olan psiko-sosyal faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Büyükçekmece ilçesinde öğrenim gören 313 liseli gence, dini algılarını tespit etmek amacıyla kişisel bilgi anketi ve din algısı envanteri başlığı altında anket soruları araştırmacı tarafından sorulmuştur. Araştırmanın sonucunda; okul türü, anne ve babanın eğitim seviyesi ve dini yaşantıları, dışarıdan din eğitimi alma ve ailede dini

uygulamaların gençlerin dini duygu ve düşünce dünyasında etkili olduğu tespit edilmiştir.⁵

Ceylan (2010), “Lise Öğrencilerinin Din Algısı” adlı çalışmada, Muş ilinde bulunan lise öğrencilerinin Din Algısı ve onların dini duygu ve düşüncelerine etki eden psiko-sosyal faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket uygulamasını beş farklı okul türünden 361 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir.

Araştırma sonucunda, İmam Hatip ve Fen Lisesi öğrencilerinin Din Algısı envanterine vermiş oldukları cevaplar, Anadolu Lisesi, Düz Lise ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin vermiş oldukları cevaplardan daha olumlu çıkmıştır. Öğrencilerin cinsiyet ve yaşlarına bakıldığında, aralarında küçük farklılıklar tespit edilse de anlamlı bir fark saptanmamıştır. Uzun süre yaşadıkları yer ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin de farklı olması, gençlerin din algısı üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Çalışmanın genelinde en önemli fark, öğrencilerin okul türüne ve anne-babanın dini yaşantısına göre gençlerin din algısı boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiş olmasıdır.⁶

Koç (2002), “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmada, Bursa ili sınırı içindeki orta düzeyindeki 4 farklı okul türünde 400 öğrenciye anket uygulamıştır. Ergenlik döneminde yapılan dua ve ibadetin, gençlerin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ibadet kavramı, ergenin yapabileceği ibadetler göz önünde tutularak namaz kılma, oruç tutma, tövbe etme ile sınırlandırılmıştır. İbadetlerini yerine getiren ergenlerde stres, kaygı ve depresyon durumlarının daha az etkisi olduğu görülmüştür.⁷

Kılavuz (1993) “Ergenlerde Özdeşleşme ve Din” isimli doktora çalışmasını, Bursa’daki orta dereceli okul öğrencilerinden grup yöntemiyle seçilen

⁵ Ali Osman Yaman, **İstanbul Büyükçekmece’de Lise Öğrencilerin Din Algısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2008.

⁶ Yılmaz Ceylan, **Lise Öğrencilerin Din Algısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya, 2010.

⁷ Mustafa Koç, **Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa, 2002.

12–20 yaş arası 706 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda, ergenlerin fiziki ve psikolojik özellikler yönünden kendilerine en çok benzeyen, kendilerine sevgi gösteren, güç ve üstünlük özelliklerine sahip modellerle özdeşleştikleri tespit edilmiştir. Kılavuz, ahlaki ve dini tutum ve davranışlar konusunda ise, ergenlerin en çok özdeşim kurdukları kimselerden etkilendiklerini belirlemiştir.⁸

Karacoşkun (1994), “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışları” adlı yüksek lisans çalışmasında, öğrencilerin dini tutum düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda ise öğrencilerin dini tutum ve davranışlarına etki eden faktörlerin başında sınıf düzeyi, ailenin ekonomik durumu, anne baba tutumları, dinin gereklerini yerine getirme durumları, öğrencilerin dini basın yayın organlarına ilgi durumları yer almaktadır.⁹

Özel (2003), “Ergenlik Döneminde Dua” isimli çalışmasında, ergenlik dönemindeki gençlerin duaya bakışını, dua ile ilgili yönlerini ve bunların dini tutum düzeyine göre değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırmaya göre ergenlerin dini tutum düzeyinin yüksekliği, dua etme durumu üzerinde etkilidir. Dini tutum düzeyleri yüksek olan ergenler sıkıntılı anlarında duaya daha çok başvurumaktadırlar.¹⁰

Atalay (2005), “İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Bir Araştırma”, isimli çalışmasında ilköğretim ve lise örneklem gruplarında yaşın, dindarlık ve boyutlarında anlamlı farklılık oluşturmadığını belirlemiştir. Sosyo-ekonomik düzey farkı, ilköğretim ve lise öğrencilerinin dindarlıklarında belirleyici değildir. Genel kanının aksine, hem ilköğretim hem de lise örneklem grupları arasında en düşük dindarlık ortalamasına sahip olan, yüksek gelir grubu değil de orta gelir grubu olmuştur. İlköğretim ve lise öğrencilerinin dindarlıklarında okul dışından din eğitimi almış olmalarının farklılaşmaya neden olduğu tespit edilmiştir. Özellikle

⁸ M. Akif Kılavuz, **Ergenlerde Özdeşleşme ve Din**, (Yayınlanmamış Doktora Çalışması), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa, 1993.

⁹ M. Doğan Karacoşkun, **İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, Samsun, 1994.

¹⁰ İsa Özel, **Ergenlik Döneminde Dua**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Samsun, 2003.

lise düzeyinde, okul dışından din eğitimi almış olmanın, öğrencilerin dindarlıklarında daha etkili farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir.¹¹

Ferşadoğlu (2013), “15-18 Yaş Lise Öğrencisi Kızların Dini Tutum ve Davranışları” adlı çalışmasını, Yalova’da 240 kız öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Çalışmasında genç kızların dini tutum ve davranışları ile dindarlık düzeyini araştıran Ferşadoğlu, genel olarak liseli gençlerin dini inanç düzeylerinin yüksek, dini tutum ve davranışlarının ise düşük düzeyde olduğunu tespit etmiştir.¹²

¹¹ Talip Atalay, **İlköğretim ve Liselerde Dindarlık**, Dem yay., İstanbul, 2005.

¹² Saliha Ferşadoğlu, **15-18 Yaş Lise Öğrencisi Kızların Dini Tutum ve Davranışları** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya, 2010.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

1.1. DİNİN TANIMI

Din, hem ferdi hem de toplumu etkileyen sosyo-kültürel bir kurum olduğu gibi, hem de insanın günlük hayatındaki davranışlarına yön veren bir faktördür. Belirli dini inançlar, kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerini, ahlaki tutum ve davranışlarını bir dereceye kadar şekillendirir. Zira din, insanın duygu, düşünce, davranış, vicdan, irade gibi kabiliyet ve eğilimlerini hedef alır.¹³

Din tanımında en çok zorlanılan kavramlardan birisidir. Birçok filozof, psikolog, sosyolog ve antropolog kendi görüş açıları ve bilimsel çerçeveleri içinde dini açıklamışlardır.¹⁴ Diğer taraftan birçok sosyal bilimci tarafından din, bünyesinde taşıdığı özelliklerden dolayı tanımlanamaz, ancak bazı karakteristiklerinin ortaya konulabileceği bir şey olarak değerlendirilmiştir.¹⁵ İşte bu yüzden din konusunda birçok araştırmacının takıldığı ilk engel dinin tarifidir. Her dinin inanç sistemlerinin birbirinden farklı olması, insanların mensup olduğu kültürel farklılıktan da kaynaklanmaktadır. Ancak dini, kültürün bir parçası olarak kabul etmek, bizleri dinin insan yapısı olduğu kanaatine götürebilir. Dini adetlerin, merasimlerin, kültürel unsurların insanlar tarafından meydana getirilmiş olduğunu kabul etsek dahi, dini akidelerin insanlar tarafından ortaya atıldığını kabul etmek mümkün değildir. İnsan hakları ve eşitlik kavramı cemiyetlere dinler tarafından öğretilmiştir.¹⁶ Dinin tarifi konusunda ileri sürülen fikirlerde ortaya çıkan farklılaşmaya ilave olarak din kelimesinin nasıl kullanılmasından çok, tarifin nasıl yapılacağı hususunda kapalılıklar, çok yönlülük arz eden dini tek bir cepheden ele alma güçlülüğü ile izah edilebilir.¹⁷

Dilimize Arapçadan geçen “din” kelimesi etimoloji ve semantik bakımlardan çeşitli kaynaklara dayandırılmaktadır. Bunlar üç hususta toplanabilir. Din kavramının

¹³ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **Kişilik ve Din**, 1. Baskı, Dem yay., İstanbul, 2004, s.13.

¹⁴ Veysel Uysal, **Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri**, MÜİFV yay., İstanbul 1996, s. 11.

¹⁵ Kemaleddin Taş, “Sosyolojik Din Tanımları”, **Din Sosyolojisi El Kitabı**, ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu, 3. Baskı, Grafiker yay., Ankara, 2015, s. 38.

¹⁶ Amiran Kurtkan Bilgiseven, **Din Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, Beyazıt, İstanbul, 1985, s. 8.

¹⁷ Recep Yaparel, “Dinin Tarifi Mümkün mü?”, **DEÜİFD**, IV, 1998, s. 405.

Arapçada “örf, adet, borç, itaat, tutulan yol, ceza, mükâfat, millet” gibi anlamlara geldiği; Arami ve İbrani dillerinden Arapçaya geçtiği ve bu dillerde kelimenin “mülk, idare etmek, hükmetmek” manaları olduğu belirtilmektedir. Farsçada ise dâena sözünden geldiği öne sürülen din kelimesi “inanmak, adet edinmek” manalarına gelmektedir.¹⁸ Latince de din, bağlamak ve cemaat anlamına gelmektedir.¹⁹

Batı’da din (religion) kelimesi modern anlamda XVI. ve XVII. yüzyıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Smith’in belirttiğine göre önceleri basit ibadet ve ayin biçiminde kullanılan din kelimesinin daha sonra, insanların kurduğu inanç sistemlerini ve aklın ürünü olan dinleri kapsayacak şekilde kullanılmıştır.²⁰

İslam’da dinin klasik tanımı şöyledir: “Din ilahi bir kanun olup akıl sahiplerini, kendi hür iradeleri ile dünyada iyiliğe ve ahirette kurtuluşa götürür.”²¹

Antropolog Geertz, dinin sosyal ve sübjektif tanımlarını dikkate alarak şöyle bir tanımda bulunmuştur. “Din, varoluş konusunda genel mahiyette kavramlar dile getiren ve insanlarda güçlü, derin ve kalıcı motivasyonlar ve ruhi eğilimler uyandıracak tarzda etkide bulunan bir semboller sistemidir. Dile getirdiği kavramlara gerçeklik özelliği verir ki, bunların etkisiyle yaşanan motivasyonlar ve ruhi eğilimler ancak gerçeğe dayanmakta gözüktürler.”²² Bu tanım sosyolog ve psikologların göz önünde bulundukları dinin statüsünü açık bir şekilde ifade etmesi açısından önemlidir.

Aydın’ın din tanımı de dini tecrübenin insan hayatındaki tezahüründe iki farklı boyuta işaret ettiği için önemlidir. “..., ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur. Din, değer koyma, değer biçme ve yaşam

¹⁸ Ünver Günay, **Din Sosyolojisi**, 13. Baskı, İnsan yay., İstanbul, 2014, s. 212.

¹⁹ Yünni Sezen, **Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar**, MÜİFV yay, İstanbul, 1990, s. 169.

²⁰ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 14.

²¹ Elmalı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur’an Dili**, (sadeleştiren İsmail Karaçam ve Arkadaşları), İstanbul, 1994,C.1, s. 97.

²² Hayati Hökelekli, **Din Psikolojisi**, 9. Baskı, TDV yay., Ankara, 2011, ss. 69-70; Ünver Günay, **a.g.e.**, 218.

tarzıdır. Müteal ve kutsal Yararıcıya isteyerek bağlanma ve teslim olma halidir.”²³ Tapan ile tapılan arasındaki bağıllık bu tanımda ortaya konulmuştur.

Dinin tanımlarının yanında her şeyden önce dinin ferdi işi mi yoksa toplumun işi mi olduğu meselesi üzerinde durmamız gerekecektir. Gerçekte din psikolojik bir vakıa olmasından dolayı ferdi alakadar ettiği gibi, aynı zamanda sosyal bir olay olmasıyla toplumu ve sosyolojiyi ilgilendirmektedir. Aslında ferdi - sübjektif din olarak adlandırdığımızda dinin vicdan işi ve şahsi bir seçim işi olduğu ifade edilirken; kolektif - objektif din olarak nitelendirdiğimizde ise dinin toplumun bağlandığı inanç ve amellerden mürekkep bir sistem olduğunu beyan ederiz. Bu yüzden din konusunda “sübjektif din” ve “objektif din” ayrımı analitik bir ayırmadan ibaret olup, dini hayatın bu iki yönü madalyonun iki yüzü gibi birbirinden ayrılmaz bir bütünlük göstermektedir.²⁴

1.2. DİNDARLIĞIN BOYUTLARI

Dindarlık, kutsal olanın veya belli bir dinin belirli bir zaman ve şartlarda, belli bir kişi, grup ya da toplum tarafından yaşanmasını ifade etmektedir.²⁵ Otto’dan ilham alarak dini “kutsalın tecrübesi” şeklinde tanımlayan Joachim Wach aynı zamanda dindarlığın tanımını da yapmış olmaktadır.²⁶ Dindarlık bir başka ifadeyle yaşanan dindir. Öte yandan din ve dindarlık tanımları çok farklı tanım, analiz ve açıklamalara imkan veren karmaşık ve problematik bir olgudur. Bu yüzden din ve dindarlığın tanımını açıklamaya çalışanlar kendileri her ne kadar bir tanımda karar kılsalarda, tanımlarının yeni yorumlamalara ve girişimlere açık olduğunu belirtmektedirler.²⁷ Gerçekte dindarlık inanç, ibadet, duygu, ilgi, hayal gücü, düşünce, davranış ve kültürün birçok şekilleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan modern din bilimcileri dindarlığı bilimsel açıdan inceleyip analiz etmek için anahtar bir kavram olarak “dini tecrübe” terimini kullanmaktadırlar.²⁸

²³ Mehmet S. Aydın, **Din Felsefesi**, Selçuk yay., Ankara, s.7.

²⁴ Ünver Günay, **a.g.e.**, ss. 214-228.

²⁵ Ünver Günay, “Dindarlığın Sosyolojisi”, **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**, ed. Ünver Günay-Celeleddin Çelik, 1. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2016, s. 22.

²⁶ Joachim Wach, **Din Sosyolojisi**, çev. Ünver Günay, MÜİFV yay., İstanbul, 1995, s. 37.

²⁷ Ünver Günay, **a.g.m.**, ss. 23-24.

²⁸ Ünver Günay, **a.g.m.**, s. 24.

Dindarlığın boyutları ise “bir toplum içinde yaşayan insanın dindarlığın nasıl tespit edileceği veya dinin insan hayatının hangi yönlerinde ve ne derecede etkide bulunduğu meselesini tartışmaktan” kaynaklanmaktadır.²⁹ Batıda yapılan çalışmalarda dindarlık, uzun yıllar tek boyutlu göstergelerle ele alınmıştır. Batılı sosyologlar öncelikle kiliseye gitme sıklığı veya dini ayinlere katılma gibi tek boyutlu göstergeler kullanmış, fakat bunun yetersizliğine ilişkin yoğun eleştiriler ortaya çıkmıştır.³⁰ Böylece sosyologlar dini tecrübenin bir insan veya toplumsal hayatta ya da tarihi ve sosyo-kültürel ortamı içine alarak şekillendiği ifade biçimlerini çeşitli açılardan sınıflandırma yoluna gitmişlerdir.³¹ Böylelikle birbirinden farklı dindarlık tipolojileri ortaya çıkmıştır.

Ch. Glock, ABD’deki dini hayatı inceleme konusu yaptığı araştırmasında, dini tecrübenin gözlemlenebilir dört boyutu olduğunu ifade etmiştir. Bunlar; tecrübe, ritüalist, ideolojik ve konsekansiyel boyutlardır. Daha sonra Glock’un Stark ile birleşerek gerçekleştirdiği çalışmasında dindarlığı, inanç (belief), dini pratikler (practice), tecrübe (experience), bilgi (knowledge), etkiler (consequences) boyutu olmak üzere beş boyutta ele almıştır.³²

1.2.1. İnanç Boyutu

İnanç boyutu ile dindar insanın temel inanç ilkelerini bilmesi beklenir. Çünkü bir takım temel inançları olmayan din tasavvur edilemez.³³ İnanç boyutu inanç veya inançsızlıkla olduğu kadar, inancın içeriği, güçlülüğü (geleneksel ve geleneksel olmayan) gibi yönlerini de ifade eder.³⁴ Bununla birlikte, bu inanç ilkelerinin içeriği dinler arasında olduğu gibi, aynı dinin geleneği içerisinde de farklılık gösterebilir. Her din inanç ilkelerini oluşturduktan sonra bilinmesini ve uygulanmasını bekler.³⁵

²⁹ M. Emin Köktaş, **Türkiye’de Dini Hayat**, İşaret yay., İstanbul, 1993, s. 50.

³⁰ İhsan Çapçioğlu, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yakın Sosyal Çevre İle İlişkilerinde Etkili Bir Faktör Olarak Dindarlık”, **Ankara Üniversitesi TSA**, Yıl:12, S. 3, 2008, s.52; M. Emin Köktaş, **a.g.e.**, s. 50; Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s.27.

³¹ Ünver Günay, **a.g.e.**, s. 235.

³² Ünver Günay, **a.g.e.**, ss. 237-238.

³³ İhsan Çapçioğlu, **a.g.m.**, s.52.

³⁴ Talip Atalay, **a.g.e.**, s. 66.

³⁵ Hasan Kayıklık, “Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, C.19, S. 3, 2006, s. 493; İhsan Çapçioğlu, **a.g.m.**, s. 52.

Genel bir kavram olarak inanç; bilgi, kanaat ve imanı içine alabilecek şekilde kullanılır. Zira birey günlük dilde bir bilgi, kanaat veya iman sahibi olduğunu anlatabilmek için “inanıyorum” kavramını kullanmaktadır.³⁶

İslami literatürde inanç kavramını itikat sözcüğü karşılamaktadır. İtikat sözcüğü zaman zaman iman kelimesi ile aynı anlamda kullanılmaktadır.³⁷ İnanç sözcüğü olduğu zaman bir Müslümanın amentüde formüle edilen İslam inanç esaslarından haberdar olması gerekir.³⁸

1.2.2. İbadet (Davranış) Boyutu

Bir dine inanan insanların yerine getirdikleri bütün dini uygulamalar dinin ibadet (davranış) boyutunu oluşturmaktadır. Çeşitli ayinler, törenler, ritüeller, dua, namaz, oruç gibi İslam’daki belli başlı ibadetler gibi uygulamaları içine alır.³⁹

İbadet, kişinin dini duygu, düşünce ve inancın davranış halindeki bir göstergesidir.⁴⁰ Bu bağlamda ibadet, davranış boyutunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. İstilahta “mükellefin nefsinin arzusu hilafına Rabbini tazim için yapmış olduğu davranış” şeklinde tanımlanan ibadet⁴¹ her ne kadar günlük dilde şekli belirlenmiş namaz, oruç, hac gibi dar anlamda kullanılsa da; İslam dininde Allah’ın rızasını kazanmak için yapılan her davranış ve faaliyet ibadet kapsamı içinde değerlendirilir.⁴²

Hemen hemen her dinde ya da dinlerin farklı geleneklerinde bir takım dini ibadetlerde farklılıklar görülmektedir. Bunun yanında bu ritüellerin yaratıcıya veya kutsal kabul edilen varlığa yönelmiş olma gibi ortak özellikleri de bulunmaktadır. Bu yönelişin altında yatan temel neden ise yaratıcıya yakın olma ya da gazabından korunma duygusudur.⁴³

³⁶ David Krech ve Richard S. Crutchfield, **Sosyal Psikoloji Teori ve Problemler**, 3. Baskı, çev. Erol Güngör, Ötüken yay., İstanbul, 1980, s. 228.

³⁷ Talip Atalay, **a.g.e.**, s. 67.

³⁸ İhsan Çapcıoğlu, **a.g.m.**, s. 52.

³⁹ İhsan Çapcıoğlu, **a.g.m.**, s. 53.

⁴⁰ Habil Şentürk, **İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği**, İz yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 30.

⁴¹ Habil Şentürk, **a.g.e.**, s.31.

⁴² Hasan Arslan, “Dindarlık Boyutları, Algıları ve Uygulamaları”, **Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt No 4, Sayı:7, 2011, s. 43.

⁴³ Âdem Şahin, “**İlahiyat Tıp Mühendislik Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerde Dini Hayatın Boyutları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1999, s. 9.

1.2.3. Tecrübe (Duygu) Boyutu

Dinin tecrübe boyutu, dindar insanın inandığı dinin tecrübi esaslarını, hayatının herhangi bir döneminde veya sürekli yaşadığı düşünülür.⁴⁴ Din, insanın duygu dünyasına canlılık ve dinamizm katar. Duygusuz ritüel, soğuk ve nesnel; korkusuz ve merhametsiz öğretisi, kurudur. Duyanlarda heyecan oluşturmeyen hikâyeler ise etkisiz ve güçsüzdür.⁴⁵ Duygu boyutunun ihtiyaç, tevekkül, idrak, tevekkül, korku gibi çeşitli unsurları vardır.⁴⁶ İlahi bir kuvvetin varlığından kaynaklanan bu unsurların oluşturduğu bir duygu olan din duygusu, insanı yüce varlıkla temasa getirir ve ona yöneltir. Bu duygu diğer duygulardan daha kapsamlıdır. Allah sevgisi dini duygunun en önemli unsuru olup korku ve ümit, sevgi ve saygı bir arada bulunmaktadır.⁴⁷

Duygu boyutu, dinine bağlı bir kimsenin, nihai gerçeğin bilgisine doğrudan erişebilmesi veya dini bir duygu yaşama beklentisi içerisinde “Allah”, “Nihai Hakikat”, “Müteal Varlık”, “İlahi Varlık” ile olan iletişimi sağlayan duyumları, algıları ve duyguları içine almaktadır.⁴⁸

Pazarlı’ya göre duygular maddi olaylar gibi kolayca müşahede ve izah edilemezler. Pazarlı din duygusunu insanın yüce varlığa karşı duygulanması ve duyarlılığı olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹ Din duygusu, insanın yaratılışına bağlı tabii ve fitri bir duygu olmasının yanında, başlangıçta dini bir mahiyet taşımayan basit bir duygudur. Ancak bu duygu insanda yaşama ihtiyacı ve çevre ile temaslar sonucunda kendinden üstün bir kudretin varlığını duymak, sevgi ve sempati, korku ve iltica duygularıyla karışarak dini duygu mahiyetini alır.⁵⁰

Allport, dini duyguyu “kişinin hayatında önemli olarak gördüğü ve eşyanın aslında sürekli ve merkezi olarak kabul ettiği prensiplere uygun davranmaya olan yatkınlık” olarak tanımlamaktadır.⁵¹

⁴⁴ İhsan Çapcıoğlu, **a.g.m.**, s. 53.

⁴⁵ Hasan Kayıklık, **a.g.m.**, s. 492.

⁴⁶ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 28.

⁴⁷ Hasan Arslan **a.g.m.**, s.42; İhsan Çapcıoğlu, **a.g.m.**, s. 53.

⁴⁸ Veysel Uysal, **a.g.e.**, s. 119.

⁴⁹ Osman Pazarlı, **Din Psikolojisi**, Remzi yay., İstanbul, 1972, s. 68.

⁵⁰ Osman Pazarlı, **a.g.e.**, s. 89.

⁵¹ Talip Atalay, **a.g.e.**, s. 68.

Duygu boyutuyla en yakın ilişkide olan inanç boyutudur.⁵² Din duygusu içsel derinliği ve kabulü anlatmasıyla dinin diğer boyutlarına özel bir anlam katar.⁵³

1.2.4. Bilgi Boyutu

Bütün dinlerde dindar insandan, inancın temel öğretilerini veya kutsal metinlerini bilmesi ve onlara güvenmesi kanaati vardır. Bir inancı bilmek ve onu kutsal kabul etmek gerekli şart olduğundan bilgi ve inanç boyutları arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Ancak inanç bilginin sonucu değildir. Her dini bilgi inançla sonuçlanacak diye bir kural yoktur.⁵⁴

Bir dinin inanırı olmadığı halde bir bireyin o din ile ilgili dinin inananlarından daha fazla bilgiye sahip olmasının bir önemi yoktur. Bu yüzden dindarlığın bilgi boyutu hem inanç hem de duygu boyutu ile ele alındığı takdirde doğru bir şekilde değerlendirilmiş olur.⁵⁵

1.2.5. Etki Boyutu

Etki boyutu açıkladığımız dört boyuttan tamamen farklıdır. Birey olarak insanın, dinin inanç, ibadet, tecrübe ve bilgisinin bütün dünyevi neticelerini kapsamaktadır.⁵⁶ Biraz daha açarak ifade edecek olursak; insanın sahip olduğu inancın sonucu ve etkisi olarak ne yapmasına ilişkin beklentileri, bazı davranış biçimlerinden kaçınmayı, diğer davranış tarzlarına ise aktif olarak katılmayı, dinlerinin etkisiyle hangi zihniyete sahip olmaları gerektiğini belirleyen dini metinlerin tümünü kapsar.⁵⁷

Ayrıca etki boyutunda “din, insan davranışlarında bir farklılık meydana getirir mi?” sorusuna cevap aranmaktadır. Glock’a göre din, sosyal hayatta ne kadar iç içe geçmiş ise kişinin günlük davranışları da o derece de dinin etkisi altındadır.⁵⁸

⁵² Veysel Uysal, **a.g.e.**, s. 119.

⁵³ Talip Atalay, **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁴ M. Emin Köktaş, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁵ Talip Atalay, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁶ M. Emin Köktaş, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁷ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 29; M. Emin Köktaş **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁸ Adem Şahin, **a.g.t.**, s. 11.

1.3. ERGENLİK DÖNEMİ VE DİN

1.3.1. Ergenlik Dönemi Nedir?

Latince kökenli ergenlik kelimesi “adolescere” yükleminden türemiştir. Bu manada ergen, “yetişkinliğe doğru büyüyen”⁵⁹, “olgunlaşan” anlamında kullanılmıştır. Yapısı gereği bu sözcük bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir. Günümüzde, kişide gözlenebilen hızlı ve sürekli bir değişme dönemi olarak da tanımlanabilmektedir.⁶⁰

Ergenlik, çocukluğun son, yetişkinlik çağının da ilk evresidir.⁶¹ Ergenlik belirli yaşlarla sınırlı olmayan bir yaşam dönemidir. Bununla birlikte gençlik kelimesi ergenlik yerine kullanılabilir. Buluş (ön ergenlik-erinlik) ise ergenliğin başlarındaki biyolojik cinsel gelişme dönemidir.

Milli Eğitim Bakanlığına göre ergenlik, “buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocuğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında bulunan 12-24 yaşları arasındaki gruptur.”⁶²

UNESCO’nun tanımına göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan psikiyatri sözlüğünde ise ergenlik; “ fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı, cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan, bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı çok da belirli olmayan bir zaman diliminde sona eren dönemdir.”⁶³ UNESCO’nun tanımlamasındaki ergenlik dönemi 15- 25 yaş dilimleri arasındadır.⁶⁴ Birleşmiş Milletler Örgütüne göre ergenlik dönemi 12-25 yaşlar arasındadır.⁶⁵ Sosyal bilimciler ergenliği kendi içerisinde üçlü bir ayrıma tabi tutarlar. 10-13 yaşları arasındaki döneme erken ergenlik; 14-17 yaşları arasındaki döneme orta ergenlik; 18-22 yaşlar arasındaki döneme ise ileri ergenlik (bazen gençlik ya da beliren yetişkinlik) denir.⁶⁶

⁵⁹ Laurence Steinberg, **Ergenlik**, İmge Kitabevi yay., 1.Baskı, Ankara, 2007, s.21.

⁶⁰ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, 27. Basım, İstanbul, 2005, s. 262.

⁶¹ Bozkurt Koç, “**Gelişim Dönemleri ve Dini Hayat**”, Tabula-Rasa, S.5, 2002, s. 157.

⁶² Adnan Kulaksızoğlu, **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi kitabevi, 20. Basım, İstanbul, 2018, ss 32-33.

⁶³ Diğdem Siyez, **Ergenlerde Problem Davranışlar**, Pegem Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2010, s. 2.

⁶⁴ Haluk Yavuzer, **a.g.e.**, s. 262.

⁶⁵ Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁶ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 23.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ergenlik kavramı değişik toplumlarda ve dönemlerde farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır. Ergenlik döneminin on yıllık bir zaman dilimine yayılması, birçok sosyal bilimci ve araştırmancının bu on yıllık süre için psikolojik ve toplumsal büyümenin gerçekleştiğini tanımlaması; ergenlik yıllarını tek bir evre halinde değil evre dizisi olarak görmenin daha anlamlı olacağını bize göstermektedir.⁶⁷ Bu tanımlardaki farklılıklar ergenliğin çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Ergenliği, belirli bir olaydan sonra meydana gelen bir fenomen olmaktan ziyade belirli bir döneme yayılan bir gelişme süreci olarak ele almak daha uygun olmaktadır.⁶⁸ Bu yüzden bazı araştırmacılara göre ergenliğin başlangıç ve bitimini belirlemek kesin bir gerçek olmaktan ziyade bir görüş meselesidir.⁶⁹

1.3.2. Ergenlikte Bedensel (Fiziksel) Gelişme Dönemi

Ergenlik ile erinlik evreleri arasında farklılık vardır. Erinlik (puberte, buluş) ergenlik yıllarının başlangıcında, hızlı değişimlerin meydana geldiği dönemdir. Bu dönemde ergenlerde hızlı beden gelişimi ve hormonların faaliyeti ile fiziki olgunluk aşamasına ulaşılır.⁷⁰ Her ne kadar erinlik, ergenliğin bir evresini oluşturmaktaysa da, erinlik, erinlik öncesi ve ergenlik aşamalarını içeren uzun süreli bir dönemdir. Erinlik döneminde birey, kendi bedeninde olan değişimlerin bilincindedir. Ergenlik, tek başına fizik olgunluğunu değil, aynı zamanda olgunluğun tüm yönlerini içeren bir yaşam dilimidir.⁷¹ En hızlı büyüme ve gelişme dönemlerinden biri erinliktir, diğer ikisi; doğumdan önceki embriyonik olaylar ve rahim dışındaki ilk yıldır.⁷²

Erinlik döneminde en göze çarpan değişiklikler boyda, kiloda meydana gelen artışlarla birlikte çocuğun cinsel olgunluğa ulaşmasıdır. Ergenlik döneminde erkekler bir yıl içerisinde ortalama olarak 10-11 cm uzarken; kızlar 8-9 cm olarak uzamaktadır.⁷³ Ortalama olarak kızlar büyümeye erkeklerden 2,5 yıl önce başlarlar.

⁶⁷ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 23.

⁶⁸ Refia Uğurel- Şemin, **Gençlik Psikolojisi**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1980, s. 14.

⁶⁹ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 22; Rita L. Atkinson ve arkadaşları, **Psikolojiye Giriş**, çev: Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2002, s.108.

⁷⁰ Betül Aydın, **Çocuk ve Ergenlik Psikolojisi**, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 172.

⁷¹ Haluk Yavuzer, **a.g.e.**, s. 263.

⁷² Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, 4. Baskı, İmge Kitabevi, haz. Bekir Onur, Ankara, 2001, s. 445.

⁷³ Diğdem M. Siyez, **a.g.e.**, s. 20.

Erkekler büyüme hızlarının en yüksek seviyesine ulaştığında, kızların büyük çoğunluğu ergenlik büyümelerini tamamlamış olurlar.⁷⁴ Büyüme ve cinsel olgunlaşmayı belirleyen etkenler çeşitlidir. Beslenme, iklim koşulları, değişik hastalıklar, büyüme ve cinsel uyanışı geciktirirken; iyi beslenme, büyüme ve cinsel olgunlaşmayı hızlandırır. Sıcak iklimlerde özellikle kızlarda ergenliğe girişin daha hızlı olduğu görüşü araştırmacılarca doğrulanmamaktadır.⁷⁵

Boyla birlikte ağırlık da artar. Erinliğin ilk evrelerinde yaklaşık 14 yaşına kadar kızlar, erkeklerden daha fazla kilo alırlar. Daha sonra erkekler onları yakalar ve geçer. 11-16 yaşlar arasında bir kız çocuğu ortalama olarak 19 kilo, erkek çocuk ise 25 kilo alır.⁷⁶ Ergenlik dönemi sonunda, erkek ergenlerin kızlara oranla daha ağır olmalarının sebebi erkeklerin daha uzun boylu olması ve kızlardan daha fazla kasa sahip olmalarıdır.⁷⁷

Erinlik döneminde cinsel organlardaki gelişim, üreme fonksiyonlarıyla ilgili olan birincil cinsiyet özelliklerinin ortaya çıkması ve bedenin diğer kısımlarında cinsiyete özgü değişimler olan ikincil cinsiyet özelliklerinin görülmesiyle kendisini belli eder.⁷⁸ Bu özelliklerin ortaya çıktığı yaşlar bireyler arasında büyük ölçüde değişmektedir.⁷⁹

Ergenlikte ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde gelişen bedensel değişimle birlikte kendi kendine yabancılaşma, sakarlık, fiziksel enerji, kas gücündeki artış ve cinsel dürtülerde artış gibi özelliklerin ön plana çıkması cinsel gelişim açısından çatışmalı tepkilere yol açmaktadır.⁸⁰

Petersen ve Taylor ergenlerin bedenlerine yönelik algılarını üç faktörün etkilediğini söylemektedir. İlk olarak ergenler, ailelerinin ve çevresindeki diğer insanların yaşadıkları bu fiziksel değişimlere vereceği tepkiyi merak ederler. İkincisi, ergenler bu değişimlerle birlikte benlik imajlarının etkileneceğine inanırlar.

⁷⁴ Dorothy H. Eichorn, "Biyolojik Gelişim", çev., Zeynep Atbaşoğlu, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 106.

⁷⁵ Atalay Yörükoğlu, **Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar**, Özgür yay., 14. Basım, 2012, İstanbul, s. 34.

⁷⁶ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 446.

⁷⁷ Mehmet Bilgin, "Bedensel ve Devinsel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, ed. Binnur Yeşilyaprak, Pegem akademi, 2. Baskı, 2006, Ankara, s. 67.

⁷⁸ Adnan Kulaksızoğlu **a.g.e.**, s. 46; Haluk Yavuzer **a.g.e.** s. 263.; Mehmet Bilgin, **a.g.m.**, s. 69.

⁷⁹ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 448.

⁸⁰ Orhan Gürsu, **Ergenlerde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık**, İdeal Usta Fotokopi Basım Yayın, Konya, 2012, s. 17.

Üçüncüsü ise çekicilikle ilgili olarak kültürel standartlarla karşı karşıya kalırlar. Bu üç durum ergenin beden algısını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.⁸¹ Kuşkusuz bir insanın beden imgesi, birbiriyle etkileşen pek çok etkenin sonucudur. Bunların içinde bir insanın nasıl görüldüğü hakkında düşünceleri, yaşlılarından daha erken ya da geç olgunlaşmış olması gibi etkenler vardır.⁸² Nitekim erken olgunlaşan erkek çocuklar yaşlılarına göre avantaj sahibidir. Erken gelişen erkek çocuklar çevresi ve akran grubu tarafından daha çabuk benimsenmekte ve kabul görmektedir. Aynı zamanda yaşlılarına göre daha atletik bir yapıya sahip olmalarından dolayı grup içinde daha popülerdirler. Erken olgunlaşan kızlar içinse durum biraz daha farklıdır. Genç kızlardan beklenen sorumlulukların, erken olgunlaşan kızlardan yapılmasının istenmesi bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Aslında kızların erken olgunlaşmalarına bağlı olarak sıkıntı yaşayıp-yaşamaması içinde bulunan topluma göre de farklılıklar gösterir.⁸³ Geç olgunlaşan erkek çocuklara yetişkinler ve okul arkadaşları çocuk gözüyle bakmakta bu durum kendilerini güvensiz ve aşağı hissetmelerini sağlamaktadır.⁸⁴ Geç olgunlaşan kızlar ise yakın ilişkilerde ve grup aktivelerinde arka planda kalması sosyal statülerinin düşük olmasını beraberinde getirir.⁸⁵

1.3.3. Ergenlikte Psikolojik Gelişme Dönemi

Psikolojik gelişim, hızlı beden değişikliği ve fiziksel büyümenin hâkim olduğu erenlik döneminde, davranış ve bilişsel süreçlerde ortaya çıkan zihinsel-ruhsal durumların toplamı olarak değerlendirilmektedir.

Ergenlikle ilgili araştırma yapan psikologlara baktığımızda, içerdikleri farklılıklardan dolayı bu dönemi üç aşamaya ayırarak incelediklerini görmekteyiz. Bizler de öncelikli olarak psikolojik açıdan farklılıkları ele almak için bu gelişim aşamalarıyla ilgili bilgi vereceğiz. Bu aşamalar ön ergenlik, ilk ergenlik ve son

⁸¹ Diğdem M. Siyez, **a.g.e.**, s. 22.

⁸² Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 451.

⁸³ Diğdem M. Siyez, **a.g.e.** s. 23.; Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 53.

⁸⁴ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 453.

⁸⁵ Diğdem M. Siyez, **a.g.e.** s. 24.

ergenlik dönemidir. Daha sonra psikolojik gelişim başlığı altında, bilişsel gelişim ve kişilik gelişimiyle ilgili bilgi verilecektir.⁸⁶

Ön ergenlik sakin bir tabiata sahip çocukluk döneminden bunalım ve fırtınalarla tanımlanan ergenliğe geçişte ilk basamaktır. Ön ergenlik dönemi, ergenin duygusal yönden hassaslaştığı bir dönemdir. Ergen kendisine yönelik eleştiriler karşısında, tepkici bir yaklaşım ortaya koyar. Nitekim onda bağımsız karar alma ve tek başına hareket edebilme arzusu ortaya çıkmıştır.⁸⁷

İlk ergenlik, ergenin bağımsız bir kişilik sahibi olma, toplumdaki yerini ve rolünü öğrenmeye başladığı bir dönemdir. Duyguların, kederlerin, ümitsizliklerin ve kaygıların bir arada olmasından dolayı bu dönem “buhran dönemi” olarak da isimlendirilmiştir. İlk ergenlik döneminde dini duygularda artışlar ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde duygularının birbirine karışmasından ötürü yetişkinlerin kendisini anlamayacağını düşünen genç; bir taraftan kendisini yalnızlığa bırakırken, diğer taraftan da arkadaş grupları içinde yakınlık ve bağlılık gösterir.⁸⁸

Üçüncü aşama olan son ergenlik döneminde ise kişinin olgunluk kazanma sürecinde ilerleme kazandığı görülür. Ergenin duygularını kontrol edebilmeyi öğrendiği, problemleri çözmeye daha etkin yöntemler ortaya koyduğu⁸⁹, dini şüphe ve kararsızlıkların yerini kesin dini inanç ve tutumlara bıraktığı bir dönemdir. Bununla birlikte, bazı gençlerin çocukluktan getirdiği inanç ve davranışlarla, ergenlikle beraber yaşadığı tecrübe ve edindiği yeni bilgileri bağdaştıramadığı bundan dolayı kimi zaman dini inkâra yöneldiği de görülebilmektedir.

1.3.3.1. Ergenlikte Bilişsel Gelişim

İnsan gelişiminin alanını biyolojik-fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişim oluşturmaktadır. Bilişsel gelişim bireydeki akıl yürütme, düşünme, bellek, dildeki değişimleri kapsar. Yaşa bağlı olarak ortaya çıkan ve kalıcı değişimler ile dönemler içinde ortaya çıkan geçici davranış değişikliklerini birbirinden ayırmak gerekir. Bu manada öğrenmeye ilişkin değişimler daha belirgin olup gelişimin özellikle bilişsel

⁸⁶ Betül Aydın, **a.g.e.**, s. 174, Orhan Gürsu, **a.g.e.**, s. 18.

⁸⁷ Atalay Yörükoğlu, **a.g.e.**, ss. 38-39.

⁸⁸ Bozkurt Koç, **a.g.m.** ss. 157-158.

⁸⁹ Bozkurt Koç, **a.g.m.** s. 161.

yönünü doğrudan etkilemektedir.⁹⁰ Ergenliğin başlaması ile birlikte somut düşünceden soyut düşünceye geçiş başlar. Ergenler yalnız kendilerini değil, ailelerini, yaşlılarını, arkadaşlarını, öğretmenlerini, dünyayı görme biçimi üzerinde zihinsel değişimler yaşarlar. Ergenlerin tüm düşünme süreçleri değişir ve geleceğe yönelik soyut düşüncelerle daha ilgili olurlar.⁹¹ Gözlemler yaparak ilkeler çıkarma, varsayımlar ileri sürme ve onları deneme ergen düşüncesinin temel özelliğidir. Ergen düşüncesi daha esnek bir yapıya sahiptir. Bu manada o, bir problemin farklı çözümleri olabileceğini düşünür. Bununla birlikte her ergenin aynı yaşlarda soyut düşünceye ulaşamadığı, bazı yetişkinlerin bile soyut düşüncenin gerektirdiği zihinsel özellikleri kazanamadığı araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Soyut düşünme becerisi ile ergenin yaşadığı kültürel çevresi, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve zekâ seviyesi arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır.⁹² Zekâ, bilişsel öğrenme ve hafızayı kapsayan bir kavramdır. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı yaşla birlikte zekâ oranının çok az gerileyeceğini, ilerleyen yaşla birlikte zekânın hızında bir düşüş meydana geleceğini ortaya koymaktadır. İki türlü zekânın varlığından bahsedilmektedir. Birinci tür zekâ, fizyolojik kapasite ve deneyimin etkileşimi sonucu ortaya çıkan temel bir kabiliyet olan akıcı zekâdır. Tümevarımsal akıl yürütme, bilgi kazanma problem çözme gibi durumlar bu çeşit zekâyı gerekli kılar. Akıcı zekâ çocukluk çağında başlar, ergenlik döneminde artar, biyolojik süreçle birlikte ergenlik döneminin sonunda zirveye ulaşır. Yetişkinlik dönemi boyunca da aşamalı olarak düşmeye devam eder. İkinci tür zekâ ise sözel anlama, kelimeler arası ilişkilerle ölçülen zekâ çeşidi olan birikimsel zekâdır. Bu zekâ çeşidi son yetişkinlik dönemine kadar devam edip, düşüş süreci uzun zaman almaktadır.⁹³

Kızların ve erkeklerin ortalama zekâ düzeylerinde tam bir eşitlik görülmesine karşın, zekâ türlerinde bazı temel farklılıklar vardır. Zekânın bireylere dağılımındaki değişkenlik ve zihni fizyonomi farklarıyla genel zekâdaki kanıtlanmış eşitlik farklılık göstermektedir. Zekâ oranında kızlara özgü en ayırt edici özellik dile ilişkin, sözel

⁹⁰ Diğdem M. Siyez, **a.g.e** ss. 26-31; Hadiye Küçükkaragöz, “Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, ed. Binnur Yeşilyaprak, Pegem Akademi, 2. Baskı, 2006, Ankara, s. 84.

⁹¹ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 458.

⁹² Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 138.

⁹³ Mustafa Köylü, **Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri**, 1. Basım, Etüt yay., Samsun, 2010, s. 162.

zekâyı gerektiren, dil öğrenme, dili kullanma beceri ve yetisidir. Erkekler için ayırt edici özellik ise zihni soyutlama, mekânı göz önünde canlandırmayı gerektiren düşünsel etkinliklerdir.⁹⁴ Bazı araştırmacılar soyut düşüncede cinsiyet farklılıkları bulamazken, bir kısmı ise cinsiyet farklılığı olduğunu ifade etmektedir. Bazı araştırmacılar ise soyut düşünceyi ölçmek için kullanılan görevlerin cinsiyet farklılıkları olarak bilinen bilişsel üslubun bir boyutunu ölçtüğünü varsaymaktadırlar.⁹⁵

1.3.3.2. Ergenlikte Kimlik Gelişimi

Ergenlik dönemi fiziksel ve zihinsel açıdan değişikliklerin olduğu, çocukluk dönemindeki yeteneklerini, becerilerini kimlik olarak adlandırılan, tutarlı bir çerçeve ve yapı içerisinde yeniden değerlendirdiği bir dönemdir. Ergenlik döneminin en temel psikolojik özelliklerinden bir tanesi de kimlik arayışıdır.⁹⁶ Aslında ergenlik dönemi gencin kişilik yapısında dramatik yönelimlerin ortaya çıktığı bir dönemden ziyade benliğin genişlediği, açıldığı, olgunlaştığı bir dönemdir. Bu durum köklü değişimlerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Duygusal enerjiye sahip olan ergenin benliğini değiştirmekten çok, var olan benliğini geliştirmeye ve iyileştirmeye doğru yöneltilmektedir. Bu durum ergenlik dönemine zayıf giren ergen için geçerli değildir. Bu durumdakiler için yapılması gereken görev benlik duygusunu iyileştirmek yerine kendilerine uyan bir benlik bulmaktır.⁹⁷ Kimlik kavramının daha iyi anlaşılması için kişilik ve benlik kavramlarının doğru anlaşılması gerekmektedir. Kişilik veya şahsiyet sözcüğü, Latince de tiyatro oyuncularının rollerine uygun olarak yüzlerine taktıkları “maske” anlamına gelen “persona” sözcüğünden türemiştir.⁹⁸ Allport’un kişilik teriminin en az 52 farklı tanımını sıralaması, psikologların kişilik tanımında tam bir uzlaşma içinde olmadıklarını göstermektedir.⁹⁹ Ancak genel olarak psikologların benimsediği tanıma göre kişilik, bireyin kendine

⁹⁴ Tuncel Altınköprü, **Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği**, 14. Basım, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 192.

⁹⁵ Jeanette M. Gallagher - Richard S. Mansfield “Ergenlikte Bilişsel Gelişim” çev. Demet Öngen, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, ss. 201-205.

⁹⁶ Harold D. Grotevant, “Kişilik Gelişimi”, çev. Ö. Hakan Ersever, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams s. 156.

⁹⁷ Don E. Hamachek, “Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi” çev. Ö. Hakan Ersever, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams s.146.

⁹⁸ Naci Kula, “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din”, **Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi**, ed. Hayati Hökelekli, 1.Baskı, Ankara Okulu yay., Ankara, 2002, s. 32.

⁹⁹ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 42.

özgü ayırt edici davranışların bütünü,¹⁰⁰ diğer bir ifadeyle bir insanın ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, dış görünüşünün çevresine uyumunun kendine has bütününe denir.¹⁰¹ Kimlik kavramı ise bireyin gelişim dönemleri boyunca, diğer insanlarla özdeşleşme sonucunda, tutarlılık içerisinde yetişkinlik rolü, inanıp değer verdiği beklentileri hakkında toplu bilincine denir.¹⁰²

Kimlik ancak başka insanlarla etkileşim sonucunda elde edilebileceğinden, ergen bu evrede kendi yaşıtlarına aşırı uyma özelliği taşıyan bir evreden geçer. Farklı rollerin kendisine uyup uymadığını dener. Yaşıt grubu, klikler ve çeteler bireye hem kimliğini sosyal bir çevrede bulma, hem de farklı rollere ulaşma işlevini sağlar. Yaşıt veya çete gruplarının içinde yer almasından dolayı ait olma duygusu ve grubun dışına çıkanlar için dil ve davranış açısından hoşgörüsüzlük ön plana çıkar. Erikson bu özellikleri benlik elde edilinceye kadar benliğin dağılma tehlikesine karşı gösterdiği savunma biçimi olarak tanımlamaktadır. Ancak ergenin kendisi olabilmek ve kimlik kazanabilmesi için yaşıtlarının etkisinden kurtulması gerekmektedir. Kimliğin kazanılması ile genç güven duygusunu kazanır.¹⁰³

Benlik ise kişinin kendi varlığının farkında olması, bireyin kendisini başkalarından ayrı birey olarak algılaması hali olup, kimlik yaşantısı anlamına gelir.¹⁰⁴ Benlik, kişiliğin özünü, kişinin öz yetenekleri, becerileri, değer yargıları, nitelikleri ve amaçları konusundaki anlayışını ve kendisi hakkındaki duygularının, düşüncelerinin, tutum ve davranışlarının toplamını oluşturmaktadır.¹⁰⁵ Kişinin psiko-sosyal gelişimi sırasında başka insanlarla ilişkisi sonucu oluşur.¹⁰⁶

Kimlik kavramı ve duygusu gencin içinde bulunduğu toplumun bir parçası olarak kendini tanımaya, toplum içinde belirli bir rol almaya çaba sağlar. Böylece genç kim olduğunu, neye inanacağını, nelere değer verip bağlanacağını belirleyecek

¹⁰⁰ Naci Kula, **a.g.m.**, s. 33.

¹⁰¹ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁰² Naci Kula, **a.g.m.**, s. 35

¹⁰³ Rolf E. Muss, "Ergenlikte Kimlik Bunalımı", **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, s. 204.

¹⁰⁴ Gülören Ünlüoğlu, "Ergenliğin Psikopatolojisi", **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, s 221.

¹⁰⁵ Feyza Nur Kaleci, **Ergenlik Dönemi Kimlik Oluşumunda Dinin Rolü: Konya Örneği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, Konya, 2016, s.19.

¹⁰⁶ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 49.

hem de kimliğini oluşturmaya çalışarak ve toplumun bir ferdi olma yolunda ilerleyecektir.¹⁰⁷

1.3.4. Ergenlikte Sosyal Gelişim

Sosyalleşme, kişinin içinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilebilir türde davranmayı öğrenme sürecidir. Toplumsallaşma, bebeğin başka insanlara tepkiler vermesiyle başlar ve hayat boyu devam eder. Çocuğun diğer insanlarla olan sosyal ilişkileri hayatın ilk yıllarındaki öğrenmelerine bağlıdır.¹⁰⁸

Okul öncesi dönemde çocuk iki ile üç yaş arasındayken güven duygusu başlar. Dört yaşına geldiği zaman arkadaşlar edinmeye, çocuklardan oluşan gruplarla oyun oynamaya başlar. Beş yaşına geldiği zaman gerçek ya da düşsel insanlarla korkular geliştirmeye başlar. Okul öncesi dönem olan ilk çocuklukta, çocuğun sosyalleşmesini sağlayan en önemli unsur oyundur. Çocuklar çevresindeki insanları gözlemleyerek ve yaptıklarını taklit ederek davranış biçimleri kazanırlar.¹⁰⁹

Orta çocukluk döneminde, okula gitmiş olmalarından dolayı öğretmenlerin ve yaşlıların etkisi, ailenin etkisine oranla daha baskındır. Kardeşlerle etkileşim ön plana çıkar. Oyun oynama, okuma, televizyon seyretme gibi etkinliklerin büyük bölümü evde olduğu için anne-babanın etkisi halen güçlüdür.¹¹⁰

Bebeklikten itibaren aile çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yere sahipken, ergenliğin fiziksel, biyolojik, toplumsal değişimleri ile orta yaşlarda yetişkinlerce yaşanan değişimler aile ilişkilerinde dönüşümü başlatır. Ergenlik döneminde ebeveyn-çocuk arasında asimetrik ve eşit olmayan sosyal ilişki yerini eşitlikçi bir ilişkiye bırakır. Ergenlerin ailede çok daha güçlü bir rol oynamaya çalıştıkları, ebeveynlerin ise kendilerine göre bağımlılık sürecini uzun tutmalarının faydalarından ötürü aile içi çatışmalar ortaya çıkmaktadır.¹¹¹

¹⁰⁷ Naci Kula, **a.g.m.**, s.46.

¹⁰⁸ Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 82.

¹⁰⁹ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, ss. 295-300.

¹¹⁰ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, ss. 396-397.

¹¹¹ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 154.

Ergenliğin ilk yıllarında ebeveyn-ergen arasında orta şiddette çatışmalar yaşanırken, orta ergenlikte çatışmanın zirve noktasına ulaştığı ve ardından çatışmaların azaldığı görülmektedir.¹¹²

Anne babalar bir taraftan ergen çocukların olgun davranmasını istemekte, ancak yetişkin ayrıcalıklarını ona vermeyi reddetmektedir. Ergenler de yetişkin ayrıcalıklarını istemekle birlikte yetişkinlerin sorumluluklarını almayı reddetmektedir.¹¹³

Bu dönemde ergen, kendisi alınan davranıp eleştiriye gelemeyen, anne-babasını yerli yersiz eleştirmeye başlar. Beğenileriyle alay eder. Düşüncelerini eskimiş bulur, inançlarını şüpheyle karşılar, öğütleriyle davranışları arasındaki tutarsızlığı yüzlerine vurur. Aslında genç bu davranışları ile ailesinden farklı düşüncelere sahip olabileceğini kanıtlamaya çalışır.¹¹⁴ Anne babalar çocuklarında meydana gelen bu değişimi anlayamaz ve hoşgörüle karşılayamazlar. Yeni arkadaşlar aramasını, yeni duygusal bağlar kurmasını istemezler. Hatta ebeveynler bu durum karşısında çocukları tarafından reddedildiklerini bile düşünürler. Bunun yanında ebeveynlerin ergen çocuklarına daima çocuk kalacaklarını ifade etmeleri ergen aile ilişkisini kötü bir şekilde etkiler.¹¹⁵

Ergenlik döneminde ebeveyn-ergen arasında ilişkinin şekillenmesinde ebeveyn tutumları önemli bir yer tutar. Anne-babanın çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun sosyalleşmesini etkiler. Ebeveynlerin demokratik ve eşitlikçi davranması; baskıcı ve otoriter olması ya da aşırı koruyucu davranmaları çocukların farklı sosyal tavırlar geliştirmelerine sebep olur. Demokratik ve eşitlikçi ortamda yetişen çocuklar güven duygusu gelişmiş ve sosyal olmaktadır.¹¹⁶

Ebeveyn ergen ilişkisinde bir başka değişim ise bir taraftan anne baba ve çocuk arasında çatışma artarken, öte yandan ergenin ebeveyninden beklediği sosyal destek ve yakınlık azalmaktadır. Yakınlık derecesinde azalma ergen ve ebeveyn arasında ciddi bir sevgi- saygı kaybı olmaktan ziyade taraflar arasındaki fiziksel

¹¹² Diğdem M.Siyez, **a.g.e.**, s. 36.

¹¹³ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, ss. 478-480.

¹¹⁴ Atalay Yörükoğlu, **a.g.e.**, s. 136.

¹¹⁵ D. Origlia ve H. Ouillon, "Toplumda, Okulda ve Ailede Ergen", **Ergenlik Psikolojisi**, s. 253.

¹¹⁶ Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, ss. 83-84.

yakınlığın azalması ve ergenin mahremiyet alanındaki genişlemesi şeklinde kabul edilmelidir.¹¹⁷

Çocuğun aile yaşamında başlayan sosyal ilişkileri, yaşının artmasıyla arkadaş gruplarına dahil olmasıyla devam eder. Arkadaşlık önce iki kişi arasında başlar, daha sonra gruplar oluşturacak biçimde büyür. Kendi başına kararsız olan genç grup halinde çekinmeden davranır, etrafa meydan okur. Öncelikle gençler sosyal yapıya uymak istediklerinden ailelerin ortaya koyduğu ilkelere uyarlar. Zaman içerisinde içinde bulunduğu arkadaş çevresinin değerleri ve dünya görüşü ergen için önem kazanmaya başlayınca grup içerisinde onay görmek için onların hareketlerini benimser.¹¹⁸

Ergenlik boyunca bireyin yaşlılarıyla geçirdikleri sürede artış vardır. Okul, ergenin uyanık olduğu saatlerin yarısını akranlarla birlikte geçirdiği bir ortamdır. Ergenin ebeveynleri ve yetişkinler ile geçirdikleri zaman dilimi % 15'tir. Ergenin anne babasıyla geçirdiği zaman diliminde oldukça düşme görülmektedir.¹¹⁹

Ergenlik döneminde, her ne kadar anne baba ile çatışma onlardan uzaklaşmayı öngörse de bununla birlikte ergenler aileleri ile yakın ilişkiler içinde bulunmaktadır. Ergenlikte, gencin gelişen beceri ve yetenekleri, onları gezme, dolaşma gibi konularda anne babadan bağımsız kılmaktayken yardım, danışma gibi bazı sorumluluklar yüklenmesine de olanak tanımaktadır. Diğer taraftan arkadaşların gencin yaşamındaki önemi ise ebeveynleri ile paylaşılmayacak deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini arkadaşları ile paylaşarak kendin tanıma fırsatı bulmasıdır.¹²⁰ Ebeveynlerin daha çok meslek seçimi, ahlaki değerler gibi konular üzerinde etkisi görülür. Arkadaşlarının ise giyim tarzı, görünüm, davranışlar, ergen kültürü gibi konularda etkisi daha fazladır.¹²¹ Bu nedenle birçok yeni deneyimden geçen ergenlerin, yaşlılarının anne babalarından çok daha farklı işlevleri olduğu kesindir. Ergenlerin arkadaşlarıyla ilişkileri ebeveynleri ile ilişkilerinden farklıdır. Anne baba yol gösteren karar verendir. Bu yüzden anne baba ile çocuk arasında ebeveyn otoritesine dayalı bir ilişki vardır. Akranlarla eşit bilgiye ve otoriteye sahip olan genç

¹¹⁷ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 155.

¹¹⁸ Refia-Uğurel Şemin, **a.g.e.**, s. 175.

¹¹⁹ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 194.

¹²⁰ Nuran Hortaçsu, **İnsan İlişkileri**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991, s. 87.

¹²¹ Diğdem M. Siyez, **a.g.e.**, s. 39.

daha eşitlikçi bir ilişki içindedir. Yaşıtları ile sosyal ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılayabilmeyi öğrenir. Gencin okul başarısı, fiziksel görüntüsü, zeka seviyesi, kabiliyetleri, duygusal olgunluğu arkadaşları tarafından kabul edilip edilmemesini etkilemektedir.¹²²

Ergenlik döneminde gelişim görevlerinden bir diğeri ise aynı cinsten ve farklı cinsten başkalarıyla daha olgun ilişkilerin kurulmasıdır. İlk ergenlikte ilişkiler daha çok aynı cinsten kişiler olurken; ileri ergenlikte ise karşı cinsten arkadaşlar seçilmektedir.¹²³

Ergenlik döneminde arkadaşlık grupları klikler, kalabalık gruplar ve çeteler olmak üzere üç grupta ele alınır. Klikler aynı yaşta, aynı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan, hem cinslerin oluşturduğu dört beş kişilik küçük gruplardır. Ergenlerin çoğunluğu bu türde arkadaşlığı tercih etmektedir. Kalabalık gruplar ise her iki cinsiyetteki bireylerin yer aldığı, toplumsal etkinliklerde sosyal ilişkileri paylaşan, on yirmi üyeden oluşan yığınlardır. Diğer ergen arkadaş grubu olan çeteler ise, kliklerle bazı ortak özellikleri taşır. Çeteler tek bir cinsiyetten oluşan, daha çok kent alanlarında bulunan, etnik azınlıkların ve alt-sosyo ekonomik düzeydeki bireylerden oluşmaktadır. Genel olarak ailelerine, okullarına, dini kuruluşlara karşı isyankârdırlar. Düzenli liderleri, kuralları ile önceki gruplardan ayrılmaktadır.¹²⁴

1.3.5. Ergenlikte Dini ve Ahlaki Gelişim

Ergenlik, insan hayatında biyolojik, psikolojik ve sosyal değişmelerin görüldüğü bir çağ olduğu gibi, aynı zamanda dini inançlar yönünden de önemli gelişmelerin olduğu bir dönemdir. İnsan hayatını kesin yaş sınırları ile belirtmek mümkün değildir. Fakat Allah inancı ve din duygusu açısından bu dönemler birbirinden ayrılan bazı özelliklere sahiptir. Ergenlikteki dini gelişimden önce bu evreler hakkında bilgi vereceğiz.

0-2 yaş arasında yer alan döneme bebeklik evresi denir. Bu dönem bebeğin her bakımdan yardıma ihtiyacı olduğu, dini bakımdan gözle görülecek belirtilerin

¹²² Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 87-88.

¹²³ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 487.

¹²⁴ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 489; Diğdem M. Siyez, **a.g.e.**, s. 40.

bulunmadığı bir dönemdir. Fakat dini inancın doğması ve gelişmesi konusunda yapılan bilimsel araştırmalar, çocuğun tabula rasa olarak dünyaya gelmediğini sadece ona toplumun ürünü olarak bakılamayacağını, çocuğun dışarıdan gelecek dini etkilere ve tecrübelerle karşı, Allah'ın varlığına ve dini inanmaya kabul etmeye, ruhen hazır olarak dünyaya geldiğini, ortaya koymaktadır.¹²⁵

İlk çocukluk devresinde (2-6 yaş arası) çocuğun algı dünyasında gelişmeler olur. Ancak bu evrede dinsel inançlar çocuklar tarafından tam bir açıklıkla kavranamaz. Çocuk bu devrede her türlü hareketini bilinçli ya da bilinçsiz olarak taklit ederek yapar. Aile içerisinde gördüğü ibadetlere, dini motifli her türlü davranışlara, içten gelen duygularla yönelir, onların dini yaşantılarından örnek alarak kendi de aynı davranışları uygular. Sevileni taklit etme psikolojisinden alan bu yöneliş, çocuğun dini hayatının oluşmasında oldukça önemlidir.¹²⁶

Çocuk üç yaşından itibaren dini inançlar, dini nitelikli davranışlar ve korku ile ilgilenmeye başlar. Çocuğun zihninde Allah tasavvuru, yavaş yavaş güçlü ve büyük sıfatları ile özdeşleştirdiği, çevresinde bu sıfatları taşıyan kişilerle somutlaştırması ile oluşur. Bu dönemde çocuklar, somut düşünme aşamasından soyut düşünme aşamasına geçemediklerinden, Allah'ı insani vasıflarla (antropomorfik) düşünmektedir.¹²⁷ Çocukların Allah tasavvurunda gerçekçilik, ben-merkezcilik, insan biçimlilik gibi özelliklerin etkisi büyüktür.¹²⁸ 3-6 yaş arası çocukların en belirgin özelliği cansız varlıkları canlı gibi düşünmek (animist-ruhçu) ve Allah'ı insan şeklinde (antropomorfik düşünce) düşünmektir.¹²⁹ Bu yaştaki çocuklar inanmaya hazır olduklarından düşünmeden, şüphe etmeden söylenen her şeye inanır. Bu dönemde çocuğun inancı duygusal yönden baskındır. Allah, cennet, melek, günah, sevap gibi dini kavramlar hakkında sorular sorarak bilgi edinmeye çalışır.¹³⁰ Dini tecrübelerin çok olması çocuğun soru sormasını kolaylaştıracaktır.¹³¹

¹²⁵ Hüseyin Peker, **Din Psikolojisi**, Çamlıca yay., İstanbul, 2003, ss. 165-166; Kerim Yavuz, **Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi**, DİB. yay., Ankara, 1983, s. 39.

¹²⁶ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, s. 167; Neda Armaner, **Din Psikolojisine Giriş**, C. 1, Ayyıldız matbaası, Ankara, 1980, s. 82.

¹²⁷ Abdurrahman Dodurgalı, **Ailede Din Eğitimi**, 3. Baskı, Timaş yay., İstanbul, 2010, s. 290.

¹²⁸ Bozkurt Koç, **a.g.m.**, s. 156.

¹²⁹ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, s. 168.

¹³⁰ Bozkurt Koç, **a.g.m.**, s. 155.

¹³¹ Abdurrahman Dodurgalı, **a.g.e.**, s. 298.

Bu dönem çocuklarda dil gelişimine bağlı olarak, yetişkinlerin kullandığı dini kelime ve deyimler çocuklarda görülmektedir. Başlangıçta dini kavramların içeriğini anlayamasa da, dualara ve ibadetlere ilgisi oldukça yüksektir. Evde büyükleri gibi namaz kılar, dudaklarını dua okuyormuş gibi kıpırdatır. Sofraya besmele ile oturarak hamd ile kalkmayı öğrenir. Böylece taklit ve özdeşleşme ile başlayan dini yaşayış çocuğun kabiliyetine göre gelişerek kişiliğini oluşturur.¹³²

Son çocukluk-okul devresine baktığımızda (6-11,13 yaş) çocuğun anlayışı genişler, anlaşılmaz olan kavramlar açıklık kazanmaya başlar. Antropomorfik düşünce, yedi yaşından itibaren yerini sembolik ve soyut düşünceye bırakır. Çocuk bu dönemde ailede otoriteyi temsil eden kişilerin bilgi ve gücünün sınırlarını keşfetmeye başlar. Başta anne babası olmak üzere otorite olarak gördüklerinin her şeyi bilmediğini ve güçlerinin yetmediğini anlar. Bu durum anne babaya olan bağlılığının Allah'a yönelmesine, Allah'ı insanüstü yüce bir varlık olarak kabul etmesine sebep olur.¹³³ Çocuk hayatında dinin anlaşıldığı ve ilgi duyulduğu yaş 12'dir. Araştırmacılar 12 yaşına giren, zeka seviyesi normal olan bir çocuğun dini anladığını görmüşler, bu yaş için "dini gelişim yaşı" ifadesini kullanmışlardır. Böylece 12 yaşında ruhanîleşmiş bir Allah inancı kesinleşir. Çocuk, Allah'ı bir insan olarak gerçek olarak düşünür; aynı zamanda Allah'ı başka bir âlemde tasavvur ederek insandan ayırır.¹³⁴

Bu dönemde din duygusunun şekillenmesinde çocuğun yakınlarının, çevresindeki kişilerin ve ailenin etkisi büyüktür. Son çocukluk döneminde çocuk üzerinde etkili olan faktörlerden bir diğeri ise okuldur. Okula başlamadan önce anne babasını rol model alan çocuk, okula başladıktan sonra öğretmenini örnek alır. Öğretmeninin din ile ilgili sözleri ve davranışları, çocuğun dini gelişimi açısından çok önemlidir. Bunun yanında cami, katıldığı dini eğitim kursları, kitle haberleşme vasıtaları, okuduğu kitaplardan edindiği bilgiler de zihinsel ve dini gelişimini, din şuurunun şekillenmesine katkı sağlamaktadır.¹³⁵

Birçok din buluşa ermenin dinde sorumluluğun başlangıcı olarak kabul eder. Ergen din nazarında yetişkin insanların kategorisinde yer alır; dinin emir yasak ve

¹³² Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 255.

¹³³ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, s. 169.

¹³⁴ Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 265; Mehmet Bayyigit, **a.g.e.**, s. 58.

¹³⁵ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, s. 170.

görevleri çerçevesinde davranışlarından sorumludur.¹³⁶ Dinen sorumlu sayılan ergen için din, “ güvenlik, kimlik, bağlanma, anlama” gibi psikolojik istek ve ihtiyaçlarına cevap verir.¹³⁷

Dini değişme ve gelişme açısından bu dönemde görülen başlıca özellikler ise şunlardır. Soyut düşünme yeteneği gelişmiştir. Dini şuurun uyandığı dönemdir. Vicdan gelişimi hızlıdır. Dini konularda kararsızlık ve şüphe hâkimdir. Tevbe ve dine dönüş olayların sıklıkla yaşandığı bir dönemdir.¹³⁸

Din psikologları tarafından yapılan çalışmalarda ergenlik döneminde dini gelişme; dini uyanış, dini şüpheler ve dini tutumların belirginleşmesi şeklinde üç aşamada incelenmektedir.

1. Dini şuurun uyanışı (12-14 yaş)

Ergenlik döneminde fiziki ve ruhi değişimle birlikte dini gelişimde hareketlenme vardır. 12-13 yaşlarında başlayan soyut düşünme kabiliyetinin gelişmesi, okul ve toplumdaki tecrübelerin yardımıyla ergenin zihni yapısı yetişkinler seviyesinde işlem yapabilme becerisine ulaşır.¹³⁹

Ergen bir taraftan içinde yaşadığı toplumun sorunları ile ilgilenirken, diğer taraftan da tabiatüstü dini ve metafizik konular üzerinde düşünmeye başlar.¹⁴⁰

Dini şuurun uyanışında zihin gelişimiyle birlikte duygu ve heyecanların da gelişiminde büyük önemi vardır. Bu dönemde duygu hassasiyeti zirveye ulaşır. Ruhun duygusal derinliğinden güç alan dini arzu ve arayış dini gelişiminin yardımıyla bilinçli bir dini uyanışı hazırlar. Ergen 12-13 yaşlarından itibaren dini kavrayış bakımından yetişkinler seviyesine ulaşmaya başladığı için bu yaşlar “dini uyanış ve gelişim çağı” olarak adlandırılır.¹⁴¹

12 yaşına kadar anne-babanın ve çevrenin benimsediği din anlayışında olan çocuk yavaş yavaş kişisel olarak benimsediği din anlayışına geçecektir. Kendisinde bu değişiklikleri fark eden çocuk şaşkınlık ve kararsızlık içinde kalır. Bu belirsizlik

¹³⁶ Arthur T. Jersild, **Gençlik Psikolojisi**, çev. İbrahim N. Özgür, Yeni Hamle Matbaası, İstanbul, 1970, s. 362; Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 266.

¹³⁷ Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 267.

¹³⁸ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, ss. 171- 173.

¹³⁹ Naci Kula **a.g.m.**, s. 37; Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 267.

¹⁴⁰ Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 268.

¹⁴¹ Mustafa Koç, **a.g.m.**, 2003, s. 121; Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, 268.

ortamından fitratı gereği Allah'a yönelir.¹⁴² Ergenlik öncesinde Tanrı'yı zihninde şahsileştirme olarak görmesine karşın bu dönemde Allah'ı şekilsiz, hiçbir şeye benzemeyen, soyut bir tarzda tasavvur etmektedir.¹⁴³

2. Dini bunalım ve şüpheler (14-18 yaş)

Ergenliğin bunalımlı evresine girmeden önce bir iki yıl içerisinde dini ilginin yoğun olduğu görülür. İbadetleri yerine getirme, camiye katılma, sevap-günah gibi konulara ilgi yüksektir. Ergenliğin kendine has bunalımlarının ortaya çıkmasıyla bu "saadet devri" uzun sürmez, din de bu bunalımdan payını alır.¹⁴⁴

Ergende dini bunalıma yol açan faktörlerin başında onun bedeni ve ruhi gelişiminin etkisi vardır. Bu yüzden araştırmacılar ergenlik döneminde ortaya çıkan dini şüphe krizini bilişsel ve dinsel gelişim açısından doğal bir süreç olarak değerlendirmektedir.¹⁴⁵ Nitekim kendi kendini gözden geçirmek ve imtihan etmek normal ve sağlıklı bir gelişmenin işaret ve alametidir.¹⁴⁶

Dini şüpheler öncelikle ibadet şekilleri üzerinde toplanır. (Namaz kılma, camiye gitme, dua etmek, ağır çalışma günlerinde oruç tutmak.) Daha sonra dinin muhtevasında şüphe başlar. (Allah'ın ve insanın mahiyeti, kader, ahiret hayatı gibi.)¹⁴⁷ Ergenlik döneminde batılı ülkelerde yapılan çalışmalarda erkek ergenlerin % 75'i, kızların ise %50'si inanç alanında şüphe yaşamaktadır.¹⁴⁸

Ergenlik döneminde yaşanan dini şüphe ve çatışmaların iki temel psikolojik özelliği vardır. Birincisi bu dönemdeki ergenlerin duygusal olmalarıdır. İkincisi ise diğer alanlardaki uyumsuzluk ve çatışmanın var olmasıdır.¹⁴⁹ Allport ise ergenlerin dini değerleri günlük hayatın değerleriyle bağdaştıramadığı için çatışmaların yaşandığını ifade eder.¹⁵⁰

¹⁴² Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 269.

¹⁴³ Antoine Vergote, "Ergenlikte Din", çev. Erdoğan Fırat, **AÜİFD**, C.24, 1981, s. 583.

¹⁴⁴ Bünyamin Solmaz, Adem Şahin "Ergenlerde Dindarlık ve Sosyal Benlik" **Marife Dini Araştırmalar Dergisi**, S.2, Yaz-2012, s.147; Bozkurt Koç, **a.g.m.**, s. 159; Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 269.

¹⁴⁵ Mustafa Koç, "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dini Yaşam", **Diyanet İlmî Dergi**, C. 42, S. 3, 2006, s. 14.

¹⁴⁶ Arthur T. Jersild, **a.g.e.**, s. 368; Bünyamin Solmaz- Adem Şahin, **a.g.m.**, s.150.

¹⁴⁷ Hüseyin Peker, **a.g.e.**, s. 173.

¹⁴⁸ Antoine Vergote, **a.g.m.**, s. 589.

¹⁴⁹ Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 272.

¹⁵⁰ Arthur T. Jersild, **a.g.e.**, s. 375

Ergenlik döneminde yaşanan dini şüpheler ergenin psikolojik yapısından kaynaklandığı gibi yetiştiği sosyo-kültürel çevresinden de kaynaklanır. Ergen çevrede meydana gelen olayları dikkatle izleyerek analizde bulunur. Günlük hayatta meydana gelen zulüm ve haksızlıklar, masumların öldürülmesi, hastaların acı çekmesi, kaza, deprem, sel gibi acı veren hayat tecrübeleri karşısında pek çok ergenin Tanrı'nın varlığı konusunda şüpheye düştüğü araştırmalarda ortaya konmaktadır. Ergenliğin hemen başlarındaki soyut düşünceye geçiş ile zihinsel gelişimini tamamlayan ergen, tenkitçi düşünceye ulaşır. Psikolojik olarak bu yeni gelişme onda bağımsızlık ve güçlülük duygularını kazandırır. İşte bu fırsatı değerlendiren genç her türlü otoriteye başkaldırır.¹⁵¹

Ergenlik dönemi öncesine kadar sorgulanmayan dini inanç ve tutumlar, bağımsızlık duygusunun kazanılmasıyla eleştiriye tabi tutulur. Anne babaya saygı ve itaati önemli gören dinin kuralları ile bağımsız olma isteği arasında çatışma yaşar. İşte dini bunalımın başlangıcı anne- babayla olan bu çatışmadan kaynaklanır. Bağımsızlık düşüncesiyle ergende tenkitçi düşünce gelişir. Farklı inanç ve düşüncelere sahip kişilerin varlığını incelemeye tabi tutar. Dini inançların anlamını ve dini gerçeklerin mahiyetini tenkit süzgecinden geçirmeye başlar. Akılla ispatlanamayan her şeyin karşısında tenkit ve güvensizlik tutumu geliştirir.¹⁵²

Bağımsızlık ve güçlülük duygularıyla birlikte cinsel arzuların din ve ahlak kurallarıyla karşı karşıya gelmesi, sosyal ve ekonomik zaruretlerin cinsel ihtiyacının meşru tatminini engellemesi, buna karşılık sosyal ve ticari faaliyetlerde cinsel arzuları tahrik edici faaliyetlerin yaygınlık kazanması dini şüphe ve çatışmaların doğmasında etkili olan faktörlerden bir diğeridir.¹⁵³

Bu verdiğimiz bilgilerden sonra ergenlikte dini şüphe ve çatışmaların nedenini şu şekilde sıralayabiliriz.

- a. Bağımsızlık duygusunun ortaya çıkmasıyla, ergenin isyankâr eğiliminin gelişmesi.
- b. Cinsi güdülerin doğuşu ile suçluluk duygusunun belirmesi.

¹⁵¹ Neda Armaner, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁵² Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, ss. 271-270.

¹⁵³ Naci Kula, **a.g.m.**, s. 40, Turgay Gündüz, "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi", **Etkili Din Öğretimi**, 3. Baskı, TİDEF yay., İstanbul, 2010, s. 77.

- c. Hayatın mantıksızlığının güçlü etkisi.¹⁵⁴
- d. Din eğitimi yetersizliği nedeniyle başarısız dini sosyalleşmenin olması.
- e. Dindarların ve din görevlilerin yanlış tutum ve davranışları.
- f. Dini konularda bilgi eksikliği ve yeterli düzeyde rehberliğin olmaması.
- g. Günlük yaşam ve bilimsel verilerle dini inançlar arasında bir uzlaşmazlığın görülmesi.¹⁵⁵

Aslında ergenlik döneminde şüphelerin ardında reddetme eğilimden çok hakikati bulma arzusu ve ihtiyacı vardır. Ergen için şiddetle duyduğu bu tenkit ve şüphe ihtiyacı aynı zamanda ızdırıp verici olur. Buna rağmen hayata bakış açısını oluşturma aşamasında olduğu için, böyle bir evreden geçmesi kaçınılmazdır.¹⁵⁶ 17-18 yaşlarına doğru bu şüphelerin yatıştığı görülür. Eğer daha ileri yaşlara kadar devam ederse dini şüpheler duygusal olmaktan çıkıp fikri olur.

3. Dini inanç ve tutumların belirginleşmesi (18-21 yaş)

Dini şüphe ve kararsızlıklar dönemin sonuna doğru yatışmaya başlar ve şiddetini azaltır. Ergenlik döneminin sonlarına doğru ergenin dini tutumları olumlu yönde olabileceği gibi, olumsuz yönde de gelişim gösterebilir. Genç artık din konusunda zihni ve duygusal olgunluğa ulaşır. Gençlerin çoğu içinde bulunduğu toplumdaki dini cemaat ya da katıldıkları gruba devam eder. Bir bölümü Tanrı, melek, şeytan, mucize gibi konuları belli oranda zihinde sembolize ederek ailelerin sahip olduğu dini inanç ve değerleri ya olduğu gibi ya da çok az değişiklikle kabul eder. Gençlerin bazıları da dini bütünüyle reddederek ilgisiz, dinsiz veya agnostik (bilinemezci) bir tavır gösterebilirler.¹⁵⁷

Neticede ergenlik dönemi inanç alanında ciddi atılımların yapıldığı, kararların alındığı bir dönemdir. Araştırmalar göstermiştir ki dini değiştirmenin ve dine yönelmenin zamanı olan bu dönemde lise yılları çok önemlidir. Aile ve dini

¹⁵⁴ Antoine Vergote, **a.g.m.**, ss. 589-590.

¹⁵⁵ Hayati Hökelekli, **a.g.e.** s.273.

¹⁵⁶ Arthur T. Jersild, **a.g.e.**, ss. 372-373.

¹⁵⁷ Hayati Hökelekli, **a.g.e.**, s. 80; Neda Armaner, **a.g.e.**, s. 108.

kuruluşların sağlıklı bir şekilde yardımcı ergenlerin dini gelişimine katkı sağlayacaktır.¹⁵⁸

Ahlak, bireyin uymakta sorumlu olduğu, doğru ve yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerler bütününe denir.¹⁵⁹ Ahlak ilkelerine gelince insanların üzerinde ortak olarak birleşebildikleri, adalet ve eşitlik ile çelişmeyen soyut ilkelerdir. Hangi davranışın ahlaki olup olmadığı konusunda kişiden kişiye, toplumdan topluma değişen kurallar olduğu gibi; değişmeyen ahlak kuralları da bulunmaktadır.¹⁶⁰

Ahlak gelişimi ile ilgili çalışmalar daha çok filozoflar ve din adamları tarafından ele alınmaktadır.¹⁶¹

Psikolojide ergenlerin ahlaki gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır. Bunlar içerisinde en çok bilinenleri ise psikanalitik kuram, toplumsal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı veya yapısal gelişim kuramıdır.¹⁶²

İnsanın doğuştan kötü olduğu ve gelişim süreci içerisinde yetişkinlerin müdahalesine ihtiyaç duyacağı görüşü, psikanalitik kuramcılarını etkilemiştir. İnsanın doğuştan ne iyi ne kötü özellikler taşıdığı, gelişme süreci içerisinde öğrenme ile ahlaki gelişimini ifade edenler ise sosyal öğrenme kuramcılarıdır. İnsanın doğuştan iyi olduğu, gelişim süreci içerisinde yetişkinlerin müdahalesine ihtiyaç duyulmayacağı gibi, ahlakın da gelişmiş zihinsel süreçlerin neticesinde ortaya çıkacağını söyleyenler ise bilişsel gelişim kuramcılarıdır.

Psikanalitik kuram ve öğrenme kuramları yetişkinlerin müdahalesi olmadan ahlaki gelişimin tamamlanamayacağına inanırlar; zihinsel gelişim kuramı ise ahlak gelişiminin zihinsel bir süreç olduğunu kabul ederler.¹⁶³

Ahlaki gelişim ile ilgili çalışmaların önemli bir kısmı Jean Piaget ve Lawrence Kohlberg tarafından ortaya konulmuştur. Ahlaki gelişiminin yaşa ve zihni

¹⁵⁸ Mustafa Köylü, **a.g.e.**, s. 138

¹⁵⁹ Mustafa Koç, **a.g.m.**, 2003, s. 141.

¹⁶⁰ Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁶¹ Meral Çileli “Ergenlikte Ahlak Gelişimi”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, s. 265.

¹⁶² Myra Windmiller, “Ahlak Gelişimi ve Ahlaki Davranış”, çev. Demet Öngen, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, yay. haz. Bekir Onur, s. 227.

¹⁶³ Meral Çileli “Ergenlikte Ahlak Gelişimi”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, s.265.

olgunluğa bağlı olmalarını ileri sürmelerinden dolayı, ahlaki gelişmeyi bilişsel gelişim ile açıklamışlardır.¹⁶⁴

Kohlberg, ahlaki davranışın gelişiminden çok ahlaki düşüncenin gelişimiyle ilgilenmiştir. Bireyin herhangi bir olayda nasıl davranması gerektiğinden ziyade kişide doğru davranışın nasıl algılandığı konusunda açıklama yapmıştır.¹⁶⁵ Kohlberg ahlak gelişiminin üç düzeyini her bir düzeyde iki evrenin olduğunu tespit etmiştir. Gelenek öncesi düzey kendi içerisinde iki evreye ayrılır. Birincisinde, ceza ve itaat yönelimi; ikincisinde ihtiyaçların tatmin edilmesi (hazcılık) ve her şeyin karşılıklı olması ön plana çıkar. Ahlaki tutum ve yargıların bulunması gelenek öncesi düzeyin tipik özelliğidir. Geleneksel düzey ise; karşılıklı kişiler arası beklenti, bağlılık ve kişiler arası uyum, sosyal sistem ve vicdan aşaması olarak üçüncü ve dördüncü evrelerden oluşmaktadır. Üçüncü evrede iyi olmaya, başkalarını memnun etmeye, karşılıklı sözleşmelere uyulmaya çalışılır. Dördüncü evrede kişi görev ve kuralları kabul etmeye hazırdır. Otoriteye saygı gösterilir. Yaşam, haz ve sorumluluklarla birlikte ahlaki ve dini bütünlüğe göre düzenlendiği için kutsaldır. Üçüncü düzey olan gelenek ötesinde ilkelere bağlı bir ahlak söz konusudur. Beşinci evrede yasalara çoğunluğun haklarını koruduğu için uyulur. Yeri geldiğinde toplum için yasalar değiştirilebilir. Altıncı evrede bütün insanlığın uyması gereken evrensel ahlaki ilkeleri içerir.¹⁶⁶

Kohlberg tarafından belirlenen ahlaki gelişimde birinci düzey çoğunlukla çocukların düşünce biçimlerini ifade eder. Ancak bazı ergenlerin ve yetişkinlerin bu evrede kaldıkları görülmektedir. İkinci düzey ise daha çok erinlikte görülür ve erenlikte tam bir şekilde benimsenir. Ayrıca bu düzey birçok yetişkinin düşünce düzeyidir. Üçüncü düzey ise en az rastlanılan düzeydir. Çok az yetişkinin düşünce şeklidir.¹⁶⁷

Bireyde ahlaki gelişim her daim vardır. Ancak ahlaki gelişiminin evrenselliği hakkında konuşabilmek için daha çok araştırmaya ve Kohlberg'in yaklaşımının

¹⁶⁴ Bonnidel Clouse, "Ergenlerde Ahlak Gelişimi ve Cinsellik" (Çev. Turgay GÜNDÜZ), **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.9, C.9, 2000, s. 716.

¹⁶⁵ Mustafa Koç, **a.g.m.**, 2006, s. 24.

¹⁶⁶ Adnan Kulaksızoğlu, **a.g.e.**, s. 101-103; Mustafa Koç, **a.g.m.**, 2006, s. 24.

¹⁶⁷ Meral Çileli "Ergenlikte Ahlak Gelişimi", **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, s. 272.

kültürler arası olarak sınanması gerekmektedir.¹⁶⁸ Çünkü ahlaki gelişim süreci ve evreleri evrensel değildir. Bunun yanında oldukça karışık bir konu olan ahlak gelişimini evrelere ayırarak incelemek, bilimsel araştırmanın getirdiği zorunluluktan kaynaklanmaktadır.¹⁶⁹

Ergenlikten önce olgunlaşmış bir ahlak konusu yoktur. Genç, ergenlik döneminin başlarında ahlak kurallarının gereğini anlamaya başlar ve onları benimser. Örneğin, başkalarıyla iletişimde dürüst olmanın önemini, yalan söylememek gerektiğini fark eder.¹⁷⁰ İnsanların ahlak konularında en hassas olduğu çağ ilk ergenlik yıllarıdır. Bu bakımdan ergenlik döneminde özel ahlak kurallarının yerini genel ve dinsel ahlak kuralları almaktadır.¹⁷¹ Ergenin bir taraftan yüksek derecede ahlaklılık, diğer taraftan suçluluk duygusunu taşıması, tezat bir durumu yaşadığını göstermektedir.¹⁷² Kohlberg de 16-25 yaş arası denekler üzerinde yaptığı çalışmada ise ergenlik çağındaki bireylerin ahlaki yargılarında iniş çıkışlar olduğunu ifade etmektedir.¹⁷³ Ancak bu durum ergenlik dönemi gencinin içinde bulunduğu kararsız ve bunalımlı şahsiyetinin bir özelliğidir. Gençlerin bu kararsızlık ve çelişkili halleri dini hayatlarına da yansımaları kaçınılmazdır. Bu açıdan gençler “hem en dindar, hem de en az dindar” olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan inanç ve tutumlarda şüpheye düşme, dine ilgisiz olurken bile, gençlerin, sıkıntılı zamanlarında dua ettiği görülebilmektedir.¹⁷⁴

Ahlaki gelişim, ergenlik döneminde değer özerkliği şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Ahlaki gelişim hem akıl yürütmeyi hem de davranışı içermektedir. Kişilerin başkalarına yardım etmeye çalıştıkları toplumsal davranış çalışmaları bununla ilgilidir.¹⁷⁵

Ahlak gelişimi üzerinde yapılan bazı araştırmalarda ergenin ahlaki gelişiminde zekânın, toplumsal sınıfın, yaşın, anne-baba tutumunun, aile çevresinin

¹⁶⁸ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, s. 474.

¹⁶⁹ Mustafa Koç, **a.g.m.**, 2006, s. 25.

¹⁷⁰ Bünyamin Solmaz,- Adem Şahin **a.g.m.** s. 151.

¹⁷¹ Neda Armaner, **a.g.e.**, s. 101.

¹⁷² Bünyamin Solmaz, Adem Şahin **a.g.m.** s. 151.

¹⁷³ Meral Çileli “ Ergenlikte Ahlak Gelişimi”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir onur s. 280.

¹⁷⁴ Bünyamin Solmaz,- Adem Şahin **a.g.m.** s. 151.

¹⁷⁵ Laurence Steinberg, **a.g.e.**, s. 352.

ve kültürel farkındalığın önemli etkisi olduğu görülmüştür.¹⁷⁶ Durumsal ve çevresel değişkenlerde gelişim hızında kız ve erkek ergenler arasında farklılıklar olmasına karşılık, ahlak gelişiminde hiçbir şekilde cinsiyet farkı bulunmamaktadır.¹⁷⁷

Her şeyden önce bir öğrenme hadisesi olan ahlakın yanında ahlaki değerlerin doğrudan öğretilip öğretilmeyeceği sorunu ortaya çıkmıştır. Ergenin her şeye itiraz ettiği bu dönemde ahlaki değerler doğrudan aşılabilir. Ancak ergenlerde fikirlerdeki tutarsızlıkları ve çatışmaları görebilecek imkânların sağlanması yoluyla bu değerlere ilişkin yeniden bir örgütlenmeler oluşturulabilir.¹⁷⁸

1.4. YÖNTEM

1.4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın teorik kısmı, dokümantasyon, karşılaştırma ve yorumlama gibi araştırma metodlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu araştırma ampirik (uygulamalı) bir araştırma olup, sosyal olay ve olguları olduğu gibi, değiştirmeden tasvir ederek, mevcut durum, şartları ve özellikleri olduğu gibi ortaya koyan, tarama modelinde hazırlanmıştır.¹⁷⁹ Ayrıca bu çalışmada iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyi araştırıldığı için, ilişkisel tarama modeli de kullanılmıştır.

1.4.2. Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılının 2. döneminde Konya ili Ilgın ilçe merkezinde MEB'e bağlı toplamda 2687 öğrencisi olan 8 lisedeki, 9. 10. 11. ve 12. sınıflarda eğitim görmekte olan gençler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, evren içinde ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenen Şehit Hüseyin Aksoy Anadolu Lisesi (Anadolu Lisesi), Fakı Yapı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi), Şehit Bekir Şenyiğit Anadolu İmam Hatip Lisesi (Anadolu İmam Hatip Lisesi), Şehit Musa Altın Mesleki ve Teknik

¹⁷⁶ Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **a.g.e.**, 473.

¹⁷⁷ Myra Windmiller, "Ahlak Gelişimi ve Ahlaki Davranış", çev. Demet Öngen, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, s. 245

¹⁷⁸ Myra Windmiller, "Ahlak gelişimi ve Ahlaki Davranış", s. 250.

¹⁷⁹ Zeki Arslantürk, **Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metod ve Teknikler**, 2. Baskı, MÜİFV yay., İstanbul, 1995, s. 85.

Anadolu Lisesi (Sağlık Meslek Lisesi), Toki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi), Ticaret Borsası Fen Lisesi (Fen Lisesi) okullarında öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 500 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma evreni içinde iki Anadolu Lisesi olmasından dolayı bir tanesinin alınması yeterli görülmüştür. Bayram Harun Çoban Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde anket uygulanmış fakat öğrencilerin anket sorularını eksik cevapladıkları tespit edildiğinden işleme alınmamıştır. Araştırma evrenini oluşturan 2687 öğrenci içinden, tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen bu 500 kişi, tüm evreni temsil gücüne sahiptir.

Araştırma Evreninin Tablo Halinde Gösterimi

Sınıflar	İlgın'da Bulunan Okullar ve Öğrenci Sayıları								Toplam	
	Şehit Hüseyin Aksoy Anadolu Lisesi	Selam Kemer Anadolu Lisesi	Şehit Musa Altın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Şehit Bekir Şenyiğit Anadolu İmam Hatip Lisesi	Fakı Yapı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Toki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Ticaret Borsası Fen Lisesi	Bayram Harun Çoban Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi		
9. Sınıf	Kız öğrenci sayısı	111	102	16	92	14	12	45	5	397
	Erkek öğrenci sayısı	69	107	19	51	11	47	45	94	443
10. Sınıf	Kız öğrenci sayısı	64	98	13	92	26	10	36	-	339
	Erkek öğrenci sayısı	37	94	15	54	15	33	24	66	338
11. Sınıf	Kız öğrenci sayısı	39	44	23	83	24	16	48	-	277
	Erkek öğrenci sayısı	49	42	25	38	2	38	41	76	311
12. Sınıf	Kız öğrenci sayısı	45	56	21	76	38	20	32	-	288
	Erkek öğrenci sayısı	29	55	40	46	7	35	20	62	294
Toplam Sayı		443	598	172	532	137	211	291	303	2687

1.4.3. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama

Bir saha araştırması olan çalışmamızda bilgi toplama yolu olarak anket tekniği tercih edilmiştir. Öğrencilerin din algısını ölçmeye yönelik bu araştırmada, anket soru kâğıdı iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde ankete katılanların kişisel özellikleri, ait olduğu aile yapısı, okulun etkisi, medyayı kullanma biçimi hakkında bilgiler sorulmuştur. Bu soruların sayısı 44'tür. Aranılan kişisel bilgiler ve tercihler, araştırmanın uygulandığı ortam ve kişinin din algısını etkileyen sebepler hakkında bilgi elde etmek amacıyla. İfadelere katılım oranları bulgular kısmında frekans ve yüzde olarak değerlendirilmiştir. Toplanan verilerle, bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasında çapraz tablolar yapılmıştır. Neticede ifadelere verilen cevaplar arasında farklılık olup olmadığı sınıanacaktır.

Bizim çalışmamızın temel varsayımına uygun olan daha önceki çalışmalarda bir benzerine rastlayamadığımız yeni soru tipleri hazırlanarak oluşturulan anket soru kâğıdının birinci bölümü, üç aylık bir zaman dilimi içerisinde danışman hocam Bünyamin SOLMAZ'ın yardımıyla hazırlanmıştır.

İkinci bölümde ise Dindarlık envanteri başlığı altında, ankete katılan öğrencilerin dini algı düzeylerini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Ankete katılanlardan, kendi dini düşüncelerine göre bu ifadelere katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. İfadeye katılım düzeyleri 1-kesinlikle katılıyorum, 2-katılıyorum, 3-kararsızım, 4-katılmıyorum ve 5-kesinlikle katılmıyorum başlığı altında beş düzeyli Likert Ölçeği şeklindedir. İfadelerin sayısı 25'tir. İfadelere katılım oranları ekler kısmında frekans ve yüzde olarak değerlendirilmiştir. İkinci bölümde yer alan sorular daha önce yapılan alan çalışmalarından ve sosyoloji literatüründe din algısını ölçmek için hazırlanan ölçekler gözden geçirilerek hazırlanmıştır. Özellikle Mutlu (1989) tarafından geliştirilen "İslamî Dindarlık Ölçeği"¹⁸⁰, Uysal'ın (1995) "İslamî Dindarlık Ölçeği Üzerine Bir Pilot Çalışma" adlı

¹⁸⁰ Kayhan Mutlu, "Bir Dindarlık Ölçeği (Sosyolojide Yöntem Üzerine Bir Tartışma)", **İslami Araştırmalar**, C.3, Sayı:4, Ekim 1989.

araştırmasında uyguladığı ölçekten¹⁸¹ ve Kayıklık (2003) tarafından geliştirilen “Dinsel Yaşayış Ölçeği” adındaki ölçekten¹⁸² yararlanılmıştır.

Valilikten alınan onay ve izin gereği araştırmamız 29 Nisan - 20 Mayıs 2019 tarihleri arasında ilgili okullarda gerçekleşmiştir. Anketin uygulanması öncesinde bazı sorunlarla karşılaşmış bu sorunların aşılmasından sonra anket ilgili okullara uygulanmıştır.

Öğrencilere yapmış olduğumuz ankette toplam 69 soru bulunmaktadır.

Anket uygulaması daha sağlıklı veriler elde etmek için Iğın ilçe merkezindeki önceden belirlediğimiz okullar ziyaret edilerek yapılmıştır. Anket soru kağıtları ders saati içerisinde, bizzat araştırmacı tarafından sınıflara girilerek, uygulama esnasında muhtemel sorunları engellemek amacıyla öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, uygulamaya katılım hususunda gönüllü olan öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Araştırma evreni içerisinde olan Bayram Harun Çoban Mesleki Teknik Lisesi öğrencileri de örnekleme dahil edilmişti. Fakat buradaki öğrencilerin anket soru kağıdını eksik doldurdıkları tespit edilmiştir. Bu yüzden 540 adet anket soru kağıdı doldurulmuş olmasına rağmen, belirtilen okul öğrencilerinin anket formunu eksik cevaplandırmaları sebebiyle anket soru kağıtlarından 40 adedi değerlendirmeye alınmamıştır.

Anketin farklı okul türlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler tarafından doldurulmasından sonra, veriler bilgisayarda SPSS 18 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

¹⁸¹ Veysel Uysal, “İslami Dindarlık Ölçeği Üzerine Bir Pilot Çalışma”, **İslami Araştırmalar**, C.8, S. 3-4, Yaz Güz Dönemi, 1995.

¹⁸² Hasan Kayıklık, Mehmet Emin Kalgı, “Dinsel Yaşayış Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması”, **ÇÜİFD**, C.17, S.1, 2017.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmamızın ikinci bölümünü teşkil eden bu aşamada örneklem olarak seçtiğimiz liselerde uygulamaya koyduğumuz anket çalışmasının sonuçları üzerinde duracağız. Önce araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel özellikleri ve ait olduğu aile yapısı, bağlı buldukları yakın ve uzak çevreleri, medyayı kullanma tercihleri hakkında bilgi verilecektir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında çapraz tablo yapılarak anlam ilişkisinin olup olmadığı ortaya çıkarılacaktır. Daha sonra öğrencilerin dindarlık envanterine verdikleri cevaplar ile din algıları ve yaşayışları ile ilgili tespitler basit yüzde ve frekans olarak ekler kısmında verilecektir.

2. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bireysel Özellikleri İle İlgili Bulgular

Kişilerin demografik özellikleri ve birtakım kişisel özelliklerini ortaya koyan sorulara ilişkin cevaplar değerlendirilmiştir.

2.1.1. Cinsiyet Durumu

Tablo 1: Cinsiyete İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 1: Cinsiyetiniz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kız	253	50,6	50,6
Erkek	247	49,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Örneklemin %50,6'sını kız öğrenciler, %49,4'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemin cinsiyet konusunda genel olarak dengeli bir dağılım sergilediği görülmektedir.

2.1.2. Yaş Durumu

Tablo 2: Yaşa İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu

Soru 2: Kaç yaşındasınız?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
14 yaş	15	3,0	3,0
15 yaş	145	29,0	32,0
16 yaş	118	23,6	55,6
17 yaş	137	27,4	83,0
18 yaş	78	15,6	98,6
19 yaş	7	1,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Tabloya göre araştırmamıza katılan örneklemin en kalabalık yaş gurubunu %29'luk bir oran ile 15 yaşında olan gençler oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla %27,4 ile 17 yaş, %23,6 ile 16 yaş, %15,6 ile 18 yaş, %3 ile 14 yaş ve %1,4 ile 19 yaş izlemektedir. Örneklemin frekans değerlerinin 15, 16, 17 ve 18 yaş aralığında fazla olmasının nedeni Orta Öğretimin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında çoğunlukla bu yaş grubu öğrencilerin öğrenim görmesidir.

2.1.3. Okul Türü

Tablo 3: Okul Türüne İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu

Soru 3: Okulunuzun türü nedir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Anadolu Lisesi	124	24,8	24,8
Fen Lisesi	69	13,8	38,6
Anadolu İmam Hatip Lisesi	91	18,2	56,8
Sağlık Meslek Lisesi	41	8,2	65,0
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	100	20,0	85,0
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	75	15,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 3'te; araştırmamıza katılan örneklemin %24,8'ini Anadolu Lisesi, %13,8'ini Fen Lisesi, %18,2'sini Anadolu İmam Hatip Lisesi, %8,2'sini Sağlık Meslek Lisesi, %20'sini Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, %15'ini Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada en fazla anket uygulanan ğrenci grubu 124 kişi ile Anadolu Lisesi iken, ankette en az öğrencinin katıldığı yer ise 41 ğrenci ile Sağlık Meslek Lisesidir.

2.1.4. Sınıf Seviyesi

Tablo 4: Sınıf Türüne İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu

Soru 4: Sınıfınız?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
9. sınıf	165	33,0	33,0
10. sınıf	109	21,8	54,8
11. sınıf	126	25,2	80,0
12. sınıf	100	20,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 4'te; araştırmaya katılanların sınıf düzeyine göre dağılımına baktığımızda; %33'n 9. sınıf, %21,8'ini 10. sınıf, %25,2'sini 11. sınıf, %20'sini 12. sınıf öğrencilerini temsil ettiğini görmekteyiz. Anket en fazla 9. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bunu sırasıyla 11, 10 ve 12. sınıf izlemektedir. Bu şekilde farklılaşma olmasının nedeni anketin yapıldığı zamanda bu sınıfların ankete hazır olmasındandır.

2.1.5. Öznel Dindarlık Durumu

Tablo 5: Öznel Dindarlık Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı Tablosu

Soru 5: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok dindar	44	8,8	8,8
Dindar	316	63,2	72,0
Az dindar	131	26,2	98,2
Dine ilgi duymuyorum	7	1,4	99,6
Dine karşıt	2	,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmamızda kişinin kendi nazarında, kendi dindarlığını değerlendirmesi diyebileceğimiz öznel dindarlık durumunun belirlenmesi için anket soru formunda “Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Böylece öznel dindarlık durumu öğrencilerin kendilerini, dindar olarak tanımlayıp tanımlamadıklarını ya da ne kadar dindar tanımladıklarıyla ilgili bir kavramdır.

Tablo 5’te, araştırmaya katılan öğrencilerin öznel dindarlık durumuna göre “çok dindar”, “dindar”, “az dindar”, “dine ilgi duymuyorum”, “dine karşı” olmak üzere beş kategori oluşturulmuştur. Buna göre kendini dindar görenlerin oranı %63,2 ile en fazladır. Kendini az dindar görenlerin oranı %26,2 iken, çok dindar görenlerin oranı %8,8’dir. Öğrencilerin %1,4’lük oranı ise dine ilgi duymadığını ifade ederken, %0,4’lük oran ise dine karşı olduğunu beyan etmiştir. Örneklemimizin çoğunluğu (%63,2 “dindar” + %8,8 “çok dindar” = %72) kendini dindar bir şahıs olarak görmektedir.

Tablo 6: Cinsiyetiniz nedir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cinsiyetiniz nedir?	Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam	
	Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dine ilgi duymuyorum	Dine karşıt		
Kız	SAYI	16	178	56	2	1	253
	SATIR	6,3%	70,4%	22,1%	0,8%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	36,4%	56,3%	42,7%	28,6%	50,0%	50,6%
	TOPLAM	3,2%	35,6%	11,2%	0,4%	0,2%	50,6%
Erkek	SAYI	28	138	75	5	1	247
	SATIR	11,3%	55,9%	30,4%	2,0%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	63,6%	43,7%	57,3%	71,4%	50,0%	49,4%
	TOPLAM	5,6%	27,6%	15,0%	1,0%	0,2%	49,4%
Toplam	SAYI	44	316	131	7	2	500
	SATIR	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%

Df:4 Chi-Square:12,307 p=,015

Öğrencilerin dindarlık bakımından kendilerini değerlendirilmeleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için çapraz tablo analizine başvurulmuştur.

Tablo 6’nın değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(4)=12,307$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması

nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte yukarıdaki tabloya göre kız öğrencilerin %70,4'ü erkek öğrencilerin ise %55,9'u kendisini “dindar” bir şahıs olarak beyan ederken, kızların %6,3'ü erkeklerin ise %11,3'ü kendisini “çok dindar”, bir şahıs olduğunu ifade etmiştir. Dine ilgi duymadığını söyleyen erkeklerin oranı (%2,0) kızlara oranla (%0,8) yaklaşık iki kat daha fazla çıkmış olması, net olmasa da bir ilişkinin var olduğunu bizlere göstermektedir.

Tablo 7: Kaç yaşındasınız? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kaç yaşındasınız?		Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dine ilgi duymuyorum	Dine karşıt	
14 yaş	SAYI	0	13	2	0	0	15
	SATIR	0,0%	86,7%	13,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	4,1%	1,5%	0,0%	0,0%	3,0%
	TOPLAM	0,0%	2,6%	0,4%	0,0%	0,0%	3,0%
15 yaş	SAYI	13	85	45	1	1	145
	SATIR	9,0%	58,6%	31,0%	0,7%	0,7%	100,0%
	SÜTUN	29,5%	26,9%	34,4%	14,3%	50,0%	29,0%
	TOPLAM	2,6%	17,0%	9,0%	0,2%	0,2%	29,0%
16 yaş	SAYI	16	69	30	3	0	118
	SATIR	13,6%	58,5%	25,4%	2,5%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	36,4%	21,8%	22,9%	42,9%	0,0%	23,6%
	TOPLAM	3,2%	13,8%	6,0%	0,6%	0,0%	23,6%
17 yaş	SAYI	10	91	32	3	1	137
	SATIR	7,3%	66,4%	23,4%	2,2%	0,7%	100,0%
	SÜTUN	22,7%	28,8%	24,4%	42,9%	50,0%	27,4%
	TOPLAM	2,0%	18,2%	6,4%	0,6%	0,2%	27,4%
18 yaş	SAYI	4	53	21	0	0	78
	SATIR	5,1%	67,9%	26,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	9,1%	16,8%	16,0%	0,0%	0,0%	15,6%
	TOPLAM	0,8%	10,6%	4,2%	0,0%	0,0%	15,6%
19 yaş	SAYI	1	5	1	0	0	7
	SATIR	14,3%	71,4%	14,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,3%	1,6%	0,8%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	1,0%	0,2%	0,0%	0,0%	1,4%
Toplam	SAYI	44	316	131	7	2	500
	SATIR	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square: 17,198 p=,640

Tablo 7'nin ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılanların yaş grupları ile kendilerini dindarlık bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

($\chi^2(20) = 17,198, p > 0,0$)

Tablo 8: Okulunuzun türü nedir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Okulunuzun türü nedir?		Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dine ilgi duymuyorum	Dine karşıt	
Anadolu Lisesi	SAYI	7	72	42	2	1	124
	SATIR	5,6%	58,1%	33,9%	1,6%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	15,9%	22,8%	32,1%	28,6%	50,0%	24,8%
	TOPLAM	1,4%	14,4%	8,4%	0,4%	0,2%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	2	42	23	2	0	69
	SATIR	2,9%	60,9%	33,3%	2,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	4,5%	13,3%	17,6%	28,6%	0,0%	13,8%
	TOPLAM	0,4%	8,4%	4,6%	0,4%	0,0%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	11	61	19	0	0	91
	SATIR	12,1%	67,0%	20,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	19,3%	14,5%	0,0%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	2,2%	12,2%	3,8%	0,0%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	0	29	12	0	0	41
	SATIR	0,0%	70,7%	29,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	9,2%	9,2%	0,0%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	0,0%	5,8%	2,4%	0,0%	0,0%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	15	59	25	1	0	100
	SATIR	15,0%	59,0%	25,0%	1,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	34,1%	18,7%	19,1%	14,3%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	3,0%	11,8%	5,0%	0,2%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	9	53	10	2	1	75
	SATIR	12,0%	70,7%	13,3%	2,7%	1,3%	100,0%
	SÜTUN	20,5%	16,8%	7,6%	28,6%	50,0%	15,0%
	TOPLAM	1,8%	10,6%	2,0%	0,4%	0,2%	15,0%
Toplam	SAYI	44	316	131	7	2	500
	SATIR	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square: 33,565 p=,029

Tablo 8'in ortaya çıkardığı sonuçlara göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kendilerini dindarlık bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. ($\chi^2(20)=33,565$, $p < 0,05$)

Sağlık Meslek Lisesi ve Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %70,7'si, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %67'si, Fen Lisesi öğrencilerinin ise %60,9, Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %59'u, Anadolu Lisesi öğrencilerinin %58,1'i kendilerini "dindar" olarak değerlendirmektedir. Bunun yanında Anadolu İmam Hatip öğrencilerin %12,1'inin kendisini çok dindar görmesine karşılık Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

öğrencilerinin %15'i, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %12'si kendisini çok dindar olarak görmektedir.

Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dindarlık düzeylerinin (“çok dindar” ve “dindar”) diğer okullarda okuyan öğrencilere göre yüksek çıkması beklenmektedir. Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerden kendini dindar değerlendirenlerin durumu (%67), Mesleki Teknik Anadolu Lisesi (%59) Anadolu Lisesi (%58,1) ve Fen Lisesinde (%60,9) okuyan öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Bunun yanında Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerin %82,7'sinde “dindar ve çok dindar oranı” Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerden çok az bir farkla (%79,1) daha fazla çıkarken, İmam Hatip Lisesinde “dine ilgi duymadığını” ya da “dine karşıt” olduğunu söyleyen hiç kimse çıkmamıştır.

Her şeyden önce dindarlık kavramı kişiden kişiye hatta kültürden kültüre farklı anlamlar kazanmaktadır. Araştırmamızda İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin dindarlık düzeyinin Kız mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinden düşük çıkış olmasının sebebini, öğrencilerin almış oldukları dini eğitimdeki bilgileri yaşamlarına ne kadar aktardıkları ile içselleştirerek cevap vermiş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 9: Sınıfınız? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sınıfınız?		Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dine ilgi duymuyorum	Dine karşıt	
9. sınıf	SAYI	13	104	46	1	1	165
	SATIR	7,9%	63,0%	27,9%	0,6%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	29,5%	32,9%	35,1%	14,3%	50,0%	33,0%
	TOPLAM	2,6%	20,8%	9,2%	0,2%	0,2%	33,0%
10. sınıf	SAYI	14	62	30	3	0	109
	SATIR	12,8%	56,9%	27,5%	2,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	31,8%	19,6%	22,9%	42,9%	0,0%	21,8%
	TOPLAM	2,8%	12,4%	6,0%	0,6%	0,0%	21,8%
11. sınıf	SAYI	12	81	29	3	1	126
	SATIR	9,5%	64,3%	23,0%	2,4%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	27,3%	25,6%	22,1%	42,9%	50,0%	25,2%
	TOPLAM	2,4%	16,2%	5,8%	0,6%	0,2%	25,2%
12. sınıf	SAYI	5	69	26	0	0	100
	SATIR	5,0%	69,0%	26,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	11,4%	21,8%	19,8%	0,0%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	1,0%	13,8%	5,2%	0,0%	0,0%	20,0%
Toplam	SAYI	44	316	131	7	2	500
	SATIR	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%

Df:12 Chi-Square:11,817 p=,460

Tablo 9'un ortaya çıkardığı sonuçlara göre örneklemin sınıfı ile kendisini dindarlık bakımından değerlendirmesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(12)=11,817, p>0,05$)

2.1.6. Ailesiyle İlişki Durumu

Öğrencilerin aileleri ile inanç, ibadet, ahlak, kız erkek ilişkilerinde çatışma sıklığına geçmeden önce aile ile ilişkilerinin durumu tespit etmek faydalı olacaktır.

Tablo 10: Öğrencilerin Ailesiyle İlişki Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 6: Anne baba ve kardeşlerinizle ilişkileriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok iyi	238	47,6	47,6
İyi	121	24,2	71,8
Bazen iyi, bazen kötü	121	24,2	96,0
Çoğu zaman kötü	14	2,8	98,8
Tamamıyla kötü	5	1,0	99,8
Başka "belirtiniz"	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmalar ergenliğin ilk yıllarında ebeveyn-ergen arasında orta şiddette çatışmaların yaşandığını, orta ergenlikte çatışmanın zirve noktasına ulaştığını ortaya koymaktadır.¹⁸³ Bizim çalışmamızda öğrencilerin %71,8'inin aileleri ile ilişkilerin "iyi ve çok iyi olduğu" tespit edilmiştir. Bazen aile ile ilişkilerin bozulduğunu ifade edenlerin oranı %24,2 iken çoğu zaman kötü (%2,8) ve tamamıyla kötü (%1) olduğunu söyleyenlerin oranı ise çok azdır.

¹⁸³ Diğdem M Siyez, a.g.e., s. 36.

Tablo 11: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Anne baba ve kardeşlerinizle ilişkileriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Anne baba ve kardeşlerinizle ilişkileriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?		Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dine ilgi duymuyorum	Dine karşıt	
Çok iyi	SAYI	26	160	48	2	2	238
	SATIR	10,9%	67,2%	20,2%	0,8%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	59,1%	50,6%	36,6%	28,6%	100,0%	47,6%
	TOPLAM	5,2%	32,0%	9,6%	0,4%	0,4%	47,6%
İyi	SAYI	7	84	29	1	0	121
	SATIR	5,8%	69,4%	24,0%	0,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	15,9%	26,6%	22,1%	14,3%	0,0%	24,2%
	TOPLAM	1,4%	16,8%	5,8%	0,2%	0,0%	24,2%
Bazen iyi, bazen kötü	SAYI	9	66	43	3	0	121
	SATIR	7,4%	54,5%	35,5%	2,5%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	20,5%	20,9%	32,8%	42,9%	0,0%	24,2%
	TOPLAM	1,8%	13,2%	8,6%	0,6%	0,0%	24,2%
Çoğu zaman kötü	SAYI	1	4	9	0	0	14
	SATIR	7,1%	28,6%	64,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,3%	1,3%	6,9%	0,0%	0,0%	2,8%
	TOPLAM	0,2%	0,8%	1,8%	0,0%	0,0%	2,8%
Tamamıyla kötü	SAYI	1	1	2	1	0	5
	SATIR	20,0%	20,0%	40,0%	20,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,3%	0,3%	1,5%	14,3%	0,0%	1,0%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,4%	0,2%	0,0%	1,0%
Başka ‘‘belirtiniz’’	SAYI	0	1	0	0	0	1
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
Toplam	SAYI	44	316	131	7	2	500
	SATIR	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	8,8%	63,2%	26,2%	1,4%	0,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square:43,232 p=,002

Tablo 11’in değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=43,232$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte çıkan tabloya baktığımızda ailemle ilişkim ‘‘çok iyi’’ diyenlerin %67,2’si ile ‘‘iyi’’ diyenlerin %69,4’ü ‘‘dindar’’ olduğunu ifade ederken, ‘‘çoğu zaman kötü’’ (%64,3) ve ‘‘tamamıyla kötü’’ (%40) diyenlerin ise ‘‘az dindar’’ olduğunu ifade etmesi, az da olsa bir ilişkinin var olduğunu bize göstermektedir.

2.1.7. Akılcılık ve Duygusallık Durumu

Tablo 12: Öğrencilerin Akılcılık (Rasyonellik) ve Duygusallık Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 7: Akılcılık ve duygusallık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Rasyonel	126	25,2	25,2
Biraz rasyonel, biraz duygusal	269	53,8	79,0
Duygusal	105	21,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 12’te araştırmaya katılan öğrencilerin %53,8’i kendisini biraz rasyonel biraz duygusal, %25,2’si rasyonel, %21’i duygusal olarak görmektedir.

Tablo 13: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Akılcılık (rasyonellik) ve duygusallık açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Akılcılık (rasyonellik) ve duygusallık açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?			Toplam	
	Rasyonel	Biraz rasyonel, biraz duygusal	Duygusal		
Çok dindar	SAYI	9	27	8	44
	SATIR	20,5%	61,4%	18,2%	100,0%
	SÜTUN	7,1%	10,0%	7,6%	8,8%
	TOPLAM	1,8%	5,4%	1,6%	8,8%
Dindar	SAYI	81	165	70	316
	SATIR	25,6%	52,2%	22,2%	100,0%
	SÜTUN	64,3%	61,3%	66,7%	63,2%
	TOPLAM	16,2%	33,0%	14,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	30	75	26	131
	SATIR	22,9%	57,3%	19,8%	100,0%
	SÜTUN	23,8%	27,9%	24,8%	26,2%
	TOPLAM	6,0%	15,0%	5,2%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	4	2	1	7
	SATIR	57,1%	28,6%	14,3%	100,0%
	SÜTUN	3,2%	0,7%	1,0%	1,4%
	TOPLAM	0,8%	0,4%	0,2%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	2	0	0	2
	SATIR	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	1,6%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	126	269	105	500
	SATIR	25,2%	53,8%	21,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	25,2%	53,8%	21,0%	100,0%

Df:8 Chi-Square:11,795 p=,161

Tablo 13'te örneklemin rasyonellik ve duygusallık açısından kendisini değerlendirmesi ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(8)=11,795$, $p>0,05$) Ancak tablomuza baktığımızda çok dindarların %61,4'ü, dindarların %52,2'si, az dindarların %57,3'ü kendini hem rasyonel hem de duygusal olarak değerlendirirken, dine ilgi duymadığını söyleyenlerin %57,1'i ve dine karşıt olanların %100'ü ise kendilerini rasyonel olarak kabul etmektedir.

2.1.8. Bencilik ve Diğerkâmlık Durumu

Tablo 14: Öğrencilerin Bencilik- Diğerkâmlık Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 8: Bencilik- diğerkâmlık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen kendimi düşünürüm	56	11,2	11,2
Kendim kadar başkalarını düşünürüm	382	76,4	87,6
Tamamen başkalarını düşünürüm	61	12,2	99,8
Başka	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 14’te bencilik ve diğerkâmlık açısından örneklemin kendisini değerlendirmesine baktığımızda, %76,4’ü “kendim kadar başkalarını da düşünürüm”, %12,2’si ise “tamamen başkalarını düşünürüm”, %11,2’si ise “tamamen kendimi düşünürüm” cevabını vermişlerdir.

Tablo 15: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Bencilik - diğerkâmlılık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Bencilik- diğerkâmlılık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?				Toplam	
	Tamamen kendimi düşünürüm	Kendim kadar başkalarını da düşünürüm	Tamamen başkalarını düşünürüm	Başka		
Çok dindar	SAYI	2	36	6	0	44
	SATIR	4,5%	81,8%	13,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	3,6%	9,4%	9,8%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	0,4%	7,2%	1 2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	33	252	31	0	316
	SATIR	10,4%	79,7%	9,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	58,9%	66,0%	5,8%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	6,6%	50,4%	6,2%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	19	87	24	1	131
	SATIR	14,5%	66,4%	18,3%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	33,9%	22,8%	39,3%	100,0%	26,2%
	TOPLAM	3,8%	17,4%	4,8%	0,2%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	2	5	0	0	7
	SATIR	28,6%	71,4%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	3,6%	1,3%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,4%	1,0%	0,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	2	0	0	2
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	56	382	61	1	500
	SATIR	11,2%	76,4%	12,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0	100,0%	100,0%
	TOPLAM	11,2%	76,4%	12,2%	0,2%	100,0%

Df:12 Chi-Suquare:17,290 p=,139

Örneklemin bencilik-diğerkâmlılık açısından kendisini değerlendirmesiyle öznel dindarlık bakımından kendini ifade etmesini incelediğimiz tablomuzda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($\chi^2(12)=17,290$, $p>0,05$)

Tüm dinler, kişinin nefsinin terbiye etmesini, kendini diğer insanlardan üstün görmemesini, aç gözlülük, kıskançlık, bencilik gibi duygulardan arınmasını inananlardan bekler. Dini tasavvurda bencilik, cimrilik, övünme, kendini büyük görme onaylanmayan davranışlardır. Fakat kendini dindarlık bakımından değerlendirmede bütün kategorilerde öğrencilerin kendisi kadar başkalarını da düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızda “çok dindar” olanların %4,5’i “dindar” olanların %10,4’ü “az dindar” olanların ise %14,5, “dine ilgi duymayanların” %28,6’sı tamamen kendimi düşünürüm demiştir.

2.1.9. Diğer İnsanlarla İletişim Kurma Durumu

Tablo 16: Öğrencilerin Diğer İnsanlar ile İletişim Kurma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 9: Diğer insanlar ile iletişim kurma açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kolay iletişim kurabilen dışa dönük sosyal biriyim	265	53,0	53,0
İletişim kurma hususunda biraz tedbirli ve çekingenim	189	37,8	90,8
Başka insanlarla iletişim kurmakta zorlanan içe kapanık biriyim	43	8,6	99,4
Başka “belirtiniz”	3	,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin diğer insanlarla iletişim kurma açısından kendisini nasıl gördükleri sorusuna öğrencilerin %53’ü kendilerini kolay iletişim kurabilen dışa dönük sosyal biri olarak tanımlamaktadır. %37,8’i iletişim kurma hususunda biraz tedirgin ve çekingen, %8,6’sı başka insanlarla iletişim kurmakta zorlanan içe kapanık ve %0,6’sı ise iletişim kurmakta zorlanmadıkları halde iletişim kurmak istemediklerini ifade etmiştir.

Tablo 17: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Diğer insanlar ile iletişim kurma açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Diğer insanlar ile iletişim kurma açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?				Toplam
		Kolay iletişim kurabilen dışa dönük sosyal biriyim	İletişim kurma hususunda biraz tedbirli ve çekingenim	Başka insanlarla iletişim kurmakta zorlanan içe kapanık biriyim	Başka "belirtiniz"	
Çok dindar	SAYI	32	11	1	0	44
	SATIR	72,7%	25,0%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	12,1%	5,8%	2,3%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	6,4%	2,2%	0,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	159	131	25	1	316
	SATIR	50,3%	41,5%	7,9%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	60,0%	69,3%	58,1%	33,3%	63,2%
	TOPLAM	31,8%	26,2%	5,0%	0,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	70	43	16	2	131
	SATIR	53,4%	32,8%	12,2%	1,5%	100,0%
	SÜTUN	26,4%	22,8%	37,2%	66,7%	26,2%
	TOPLAM	14,0%	8,6%	3,2%	0,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	4	2	1	0	7
	SATIR	57,1%	28,6%	14,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	1,5%	1,1%	2,3%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,8%	0,4%	0,2%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	2	0	0	2
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	265	189	43	3	500
	SATIR	53,0%	37,8%	8,6%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	53,0%	37,8%	8,6%	0,6%	100,0%

Df:12 Chi-Square:18,098 p=,113

Kendini dindarlık bakımından değerlendirme ile diğer insanlarla iletişim kurma durumu arasında bir farklılık olup olmadığı da merak ettiğimiz konular arasındadır. Tablo 17'nin ortaya çıkardığı sonuçlara göre örneklemin diğer kişilerle iletişim kurma durumu ile kendisini dindarlık bakımından değerlendirmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($\chi^2(12)=18,098$, $p>0,05$) Kendini çok dindar değerlendirenlerin %72,7'si, dindar değerlendirenlerin %50,3'ü, az dindar değerlendirenlerin %53,4'ü, dine ilgi duymayanların %57,1'i kolay iletişim kuran dışa dönük sosyal biri olarak tanımlanmaktadır. Dine karşıt olduğunu söyleyenlerin tamamı ise iletişim konusunda tedbirli ve çekingen olduğunu ifade etmiştir.

2.1.10. Dini Bilgi Düzeyi Yeterlilik Durumu

Tablo 18: Öğrencilerin Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 10: Kendinizi dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görüyor musunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yeterli	332	66,4	66,
Yetersiz	168	33,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi düzeyi yeterlilik durumuna baktığımızda, %66,4'ü dini bilgi düzeyini yeterli, %33,6'sı ise yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 19: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kendinizi dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görüyor musunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Kendinizi dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görüyor musunuz?		Toplam
		Yeterli	Yetersiz	
Çok dindar	SAYI	38	6	44
	SATIR	86,4%	13,6%	100,0%
	SÜTUN	11,4%	3,6%	8,8%
	TOPLAM	7,6%	1,2%	8,8%
Dindar	SAYI	227	89	316
	SATIR	71,8%	28,2%	100,0%
	SÜTUN	68,4%	53,0%	63,2%
	TOPLAM	45,4%	17,8%	63,2%
Az dindar	SAYI	60	71	131
	SATIR	45,8%	54,2%	100,0%
	SÜTUN	18,1%	42,3%	26,2%
	TOPLAM	12,0%	14,2%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	5	2	7
	SATIR	71,4%	28,6%	100,0%
	SÜTUN	1,5%	1,2%	1,4%
	TOPLAM	1,0%	0,4%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	2	0	2
	SATIR	100,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,6%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,4%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	332	168	500
	SATIR	66,4%	33,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	66,4%	33,6%	100,0%

Df:4 Chi-Suquare:38,049 p=,000

Tablo 19'un değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(4)=38,049$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte çıkan sonuca baktığımızda kendini "çok dindar" değerlendirenlerin %86,4'ü ve dindar" değerlendirenlerin %71,8'i ve dini bilgi düzeyi bakımından kendilerini yeterli olarak görmekte iken, kendilerini "az dindar" olarak değerlendirenlerin %54,2'si dini bilgi düzeyini yetersiz olarak görmektedir. Dine ilgi duymadığını ifade edenlerin %71,4'ü, dine karşıt olduğunu ifade edenlerin %100'ü dini bilgi düzeyini yeterli görmektedir.

2.1.11. İnanç, İbadet, Ahlak ve Kız Erkek İlişkileri Konularında Çatışma Durumu

Tablo 20: Dini İnançlar, İbadetlerin Yerine Getirilmesi, Ahlaki Davranışlar ve Kız-Erkek İlişkileri Konularında Aileleri İle Çatışma Durumuna İlişkin Frekans Tablosu

11.a. Dini inançlar hususunda ailenizle çatışma yaşıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Sık sık	26	5,2
Ara sıra	85	17,0
Nadir	102	20,4
Hiç	287	57,4
Toplam	500	100,0
11.b. Dini ibadetlerin yerine getirilmesi hususunda ailenizle çatışma yaşıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Sık sık	48	9,6
Ara sıra	154	30,8
Nadir	129	25,8
Hiç	169	33,8
Toplam	500	100,0
11.c. Ahlaki davranışlar konusunda ailenizle çatışma yaşıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Sık sık	69	13,8
Ara sıra	94	18,8
Nadir	120	24,0
Hiç	217	43,4
Toplam	500	100,0
11.d. Kız-erkek ilişkileri konusunda ailenizle çatışma yaşıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Sık sık	49	9,8
Ara sıra	83	16,6
Nadir	98	19,6
Hiç	270	54,0
Toplam	500	100,0

Tablo 20'ye baktığımızda öğrencilerin en çok ailesiyle çatışma yaşadığı konularda ilk sırayı %66,2 ile ibadetlerin yerine getirilmesi almaktadır. (sık sık, nadir, ara sıra çatışma yaşadığını ifade edenlerin toplamı) Araştırmaya katılan

öğrencilerin %56,6'sı ahlaki davranışlar, %46'sı ise ile kız-erkek ilişkilerinden dolayı ailesiyle çatışma yaşadığını ifade etmişlerdir.

Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda ergenlik dönemindeki gençlerin ailesiyle daha çok ibadetlerin yerine getirilmesinde çatışma yaşadığı en az ise inanç konusunda ailesiyle çatışma yaşadığı tespit edilmiştir.

Tablo 21: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini inançlar konularında ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Dini inançlar hususunda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?				Toplam	
	Sık Sık	Ara Sıra	Nadir	Hiç		
Çok dindar	SAYI	3	5	2	34	44
	SATIR	6,8%	11,4%	4,5%	77,3%	100,0%
	SÜTUN	11,5%	5,9%	2,0%	11,8%	8,8%
	TOPLAM	0,6%	1,0%	0,4%	6,8%	8,8%
Dindar	SAYI	16	50	54	196	316
	SATIR	5,1%	15,8%	17,1%	62,0%	100,0%
	SÜTUN	61,5%	58,8%	52,9%	68,3%	63,2%
	TOPLAM	3,2%	10,0%	10,8%	39,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	6	27	44	54	131
	SATIR	4,6%	20,6%	33,6%	41,2%	100,0%
	SÜTUN	23,1%	31,8%	43,1%	18,8%	26,2%
	TOPLAM	1,2%	5,4%	8,8%	10,8%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	1	2	3	7
	SATIR	14,3%	14,3%	28,6%	42,9%	100,0%
	SÜTUN	3,8%	1,2%	2,0%	1,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,4%	0,6%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	2	0	0	2
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	2,4%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	26	85	102	287	500
	SATIR	5,2%	17,0%	20,4%	57,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	5,2%	17,0%	20,4%	57,4%	100,0%

Df:12 Chi-Square:42,275 p=,000

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=42,275$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzda baktığımızda “çok dindar” olanların %77,3'ü, dindar olanların %62'si, “az dindar” olanların ise %41,2'si ve dine ilgi duymayanların %42,9'u “hiç” bir şekilde inanç konusunda sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Dindarlık düzeyi azaldıkça (çok dindar, dindar, az dindar) öğrencilerin (sık

sık, ara sıra, nadir) inanç konusunda aileleri ile daha çok çatışmaya girdiği görülmektedir.

Tablo 22: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini ibadetlerin yerine getirilmesinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Dini ibadetlerin yerine getirilmesinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?				Toplam	
	Sık Sık	Ara Sıra	Nadir	Hiç		
Çok dindar	SAYI	5	8	7	24	44
	SATIR	11,4%	18,2%	15,9%	54,5%	100,0%
	SÜTUN	10,4%	5,2%	5,4%	14,2%	8,8%
	TOPLAM	1,0%	1,6%	1,4%	4,8%	8,8%
Dindar	SAYI	29	94	83	110	316
	SATIR	9,2%	29,7%	26,3%	34,8%	100,0%
	SÜTUN	60,4%	61,0%	64,3%	65,1%	63,2%
	TOPLAM	5,8%	18,8%	16,6%	22,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	14	49	38	30	131
	SATIR	10,7%	37,4%	29,0%	22,9%	100,0%
	SÜTUN	29,2%	31,8%	29,5%	17,8%	26,2%
	TOPLAM	2,8%	9,8%	7,6%	6,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	2	1	4	7
	SATIR	0,0%	28,6%	14,3%	57,1%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,3%	0,8%	2,4%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,2%	0,8%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	0	1	2
	SATIR	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,6%	0,0%	0,6%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	48	154	129	169	500
	SATIR	9,6%	30,8%	25,8%	33,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	9,6%	30,8%	25,8%	33,8%	100,0%

Df:12 Chi-Suqare:20,400 p=,060

Öğrencilerin kendilerini dindarlık bakımından değerlendirmeleri ile ibadetleri yerine getirme durumları açısından bir ilişkinin olduğunu düşünmekteyiz. Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=20,400$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsız çıkmıştır. Tablomuzda baktığımızda “çok dindar” olanların %54,5’i, dindar olanların %34,8’i, “az dindar” olanların ise %22,9’u ibadetlerin yerine getirilmesinde hiç sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

İnanç alanında olduğu gibi dindarlık düzeyi azaldıkça (çok dindar, dindar, az dindar) öğrencilerin (sık sık, ara sıra, nadir) ibadetlerini yerine getirme konusunda aileleri ile daha çok çatışmaya girdiği görülmektedir.

Tablo 23: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Ahlaki konularda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Ahlaki konularda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?				Toplam	
	Sık Sık	Ara Sıra	Nadir	Hiç		
Çok dindar	SAYI	7	4	7	26	44
	SATIR	15,9%	9,1%	15,9%	59,1%	100,0%
	SÜTUN	10,1%	4,3%	5,8%	12,0%	8,8%
	TOPLAM	1,4%	0,8%	1,4%	5,2%	8,8%
Dindar	SAYI	46	60	71	139	316
	SATIR	14,6%	19,0%	22,5%	44,0%	100,0%
	SÜTUN	66,7%	63,8%	59,2%	64,1%	63,2%
	TOPLAM	9,2%	12,0%	14,2%	27,8%	63,2%
Az dindar	SAYI	16	29	38	48	131
	SATIR	12,2%	22,1%	29,0%	36,6%	100,0%
	SÜTUN	23,2%	30,9%	31,7%	22,1%	26,2%
	TOPLAM	3,2%	5,8%	7,6%	9,6%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	1	2	4	7
	SATIR	0,0%	14,3%	28,6%	57,1%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,1%	1,7%	1,8%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,4%	0,8%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	0	2	0	2
	SATIR	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	1,7%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,4%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	69	94	120	217	500
	SATIR	13,8%	18,8%	24,0%	43,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	13,8%	18,8%	24,0%	43,4%	100,0%

Df:12 Chi-Square:18,019 p=,115

Kendini dindar olarak kabul eden kişilerin ailesiyle ahlaki konularda çatışmasının az olması beklenir.

Tabloya baktığımızda öğrencilerin öznel dindarlık durumu ile ahlaki konularda ailesiyle çatışma yaşaması açısından anlamlı bir fark yoktur. ($\chi^2(12)=18,019$, $p >0,05$) Ancak “çok dindar” olanların %40,9’u, dindar olanların ise %56’sı az dindar olanların ise %63,3’ü ahlaki konularda (sık sık, nadir, ara sıra olmak üzere) çatışma yaşadığı görülmektedir. Dine ilgi duymadığını söyleyen öğrencilerin %42,9’u ile dine karşıt olanların tamamı (%100) ahlaki konularda ailesi

ile çatışmaya girdiğini ifade etmektedir. Ancak bahsettiğimiz ilişkide az da olsa doğru orantı vardır. “Çok dindar” olanlardan “dindar” ve “az dindar” olanlara doğru gidildiğinde gençlerin aileleri ile ahlaki konularda çatışma oranı artmıştır.

Tablo 24: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kız erkek ilişkilerinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Kız erkek ilişkilerinde ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?				Toplam
		sık sık	ara sıra	nadir	hiç	
Çok dindar	SAYI	6	5	8	25	44
	SATIR	13,6%	11,4%	18,2%	56,8%	100,0%
	SÜTUN	12,2%	6,0%	8,2%	9,3%	8,8%
	TOPLAM	1,2%	1,0%	1,6%	5,0%	8,8%
Dindar	SAYI	31	51	57	177	316
	SATIR	9,8%	16,1%	18,0%	56,0%	100,0%
	SÜTUN	63,3%	61,4%	58,2%	65,6%	63,2%
	TOPLAM	6,2%	10,2%	11,4%	35,4%	63,2%
Az dindar	SAYI	11	25	31	64	131
	SATIR	8,4%	19,1%	23,7%	48,9%	100,0%
	SÜTUN	22,4%	30,1%	31,6%	23,7%	26,2%
	TOPLAM	2,2%	5,0%	6,2%	12,8%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	2	2	3	7
	SATIR	0,0%	28,6%	28,6%	42,9%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	2,4%	2,0%	1,1%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,4%	0,6%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	0	1	2
	SATIR	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	2,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	49	83	98	270	500
	SATIR	9,8%	16,6%	19,6%	54,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	9,8%	16,6%	19,6%	54,0%	100,0%

Df:12 Chi-Square:10,431 p=,578

Tabloya baktığımızda öğrencilerin öznel dindarlık durumu ile dini konularda ailesiyle çatışma yaşamaları açısından anlamlı bir fark yoktur. ($\chi^2(12)=10,431$, $p > 0,05$)

2.1.12. Kur'an'ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Ve Okuma Durumu

Tablo 25: Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Ve Okuma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 12: Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	48	9,6	9,6
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	216	43,2	52,8
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	162	32,4	85,2
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.	30	6,0	91,2
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum	41	8,2	99,4
Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum	3	,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 25'te ankete katılan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu ve okuma sıklığıyla ilişkin bilgi verilmiştir. Tablomuzaya göre öğrencilerin %91,2'si Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmektedir. Öğrencilerin %9,6'sı Kur'an-ı Kerim'i "sık sık" %43,2'si "ara sıra", %32,4'ü "seyrek" okuduğunu, %6'sı Kur'an okumayı bildiği halde "hiç" okumadığını ifade etmiştir.

%8,2'lik kısım Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmeyen yalnız öğrenmek isteyen, %0,6'lık kesim ise Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmeyen öğrenmek de istemeyen kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 26: Cinsiyetiniz nedir? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?

Cinsiyetiniz nedir?		Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?						Toplam
		Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum	
Kız	SAYI	29	125	80	6	12	1	253
	SATIR	11,5%	49,4%	31,6%	2,4%	4,7%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	60,4%	57,9%	49,4%	20,0%	29,3%	33,3%	50,6%
	TOPLAM	5,8%	25,0%	16,0%	1,2%	2,4%	0,2%	50,6%
Erkek	SAYI	19	91	82	24	29	2	247
	SATIR	7,7%	36,8%	33,2%	9,7%	11,7%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	39,6%	42,1%	50,6%	80,0%	70,7%	66,7%	49,4%
	TOPLAM	3,8%	18,2%	16,4%	4,8%	5,8%	0,4%	49,4%
Toplam	SAYI	48	216	162	30	41	3	500
	SATIR	9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%

Df:5 Chi-Suqare:25,574 p=,000

Tablo 26'nın ortaya çıkardığı sonuçlara göre örneklemin cinsiyeti ile Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve bilmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. ($\chi^2(5)=25,574$, $p<0,05$)

Kız öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilme ve "sık sık" ve "ara sıra" okuma oranı (%60,9) erkek öğrencilerin oranından (%44,5) daha yüksektir. Tabloya göre erkek öğrencilerin (%9,7) Kur'an-ı Kerim'i okumayı bildikleri halde "hiç" okumama durumu kız öğrencilerin oranının (%2,4) dört katıdır. Erkek öğrencilerden Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmedikleri halde öğrenmek isteyenlerin oranı (%11,7) kız öğrencilerin oranından (%4,7) daha yüksektir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilme, hem de okuma sıklığı yüksek çıkmıştır.

Tablo 27: Kaç yaşındasınız? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?

Kaç yaşındasınız?	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?							Toplam
	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum		
14 yaş	SAYI 2	7	5	0	1	0	15	
	SATIR 13,3%	46,7%	33,3%	0,0%	6,7%	0,0%	100,0%	
	SÜTUN 4,2%	3,2%	3,1%	0,0%	2,4%	0,0%	3,0%	
	TOPLAM 0,4%	1,4%	1,0%	0,0%	0,2%	0,0%	3,0%	
15 yaş	SAYI 19	57	51	5	12	1	145	
	SATIR 13,1%	39,3%	35,2%	3,4%	8,3%	0,7%	100,0%	
	SÜTUN 39,6%	26,4%	31,5%	16,7%	29,3%	33,3%	29,0%	
	TOPLAM 3,8%	11,4%	10,2%	1,0%	2,4%	0,2%	29,0%	
16 yaş	SAYI 7	52	44	5	9	1	118	
	SATIR 5,9%	44,1%	37,3%	4,2%	7,6%	0,8%	100,0%	
	SÜTUN 14,6%	24,1%	27,2%	16,7%	22,0%	33,3%	23,6%	
	TOPLAM 1,4%	10,4%	8,8%	1,0%	1,8%	0,2%	23,6%	
17 yaş	SAYI 17	61	36	15	7	1	137	
	SATIR 12,4%	44,5%	26,3%	10,9%	5,1%	0,7%	100,0%	
	SÜTUN 35,4%	28,2%	22,2%	50,0%	17,1%	33,3%	27,4%	
	TOPLAM 3,4%	12,2%	7,2%	3,0%	1,4%	0,2%	27,4%	
18 yaş	SAYI 3	35	26	3	11	0	78	
	SATIR 3,8%	44,9%	33,3%	3,8%	14,1%	0,0%	100,0%	
	SÜTUN 6,3%	16,2%	16,0%	10,0%	26,8%	0,0%	15,6%	
	TOPLAM 0,6%	7,0%	5,2%	0,6%	2,2%	0,0%	15,6%	
19 yaş	SAYI 0	4	0	2	1	0	7	
	SATIR 0,0%	57,1%	0,0%	28,6%	14,3%	0,0%	100,0%	
	SÜTUN 0,0%	1,9%	0,0%	6,7%	2,4%	0,0%	1,4%	
	TOPLAM 0,0%	0,8%	0,0%	0,4%	0,2%	0,0%	1,4%	
Toplam	SAYI 48	216	162	30	41	3	500	
	SATIR 9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%	
	SÜTUN 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	TOPLAM 9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%	

Df:25 Chi-Square:35,616 p=,078

Kişilerin yaş grupları ile Kur'an-ı Kerim'i bilme ve okuma durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için oluşturulan Tablo 27'nin değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(25)=35,616$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır.

Tablo 28: Okulunuzun türü nedir? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?

Okulunuzun türü nedir?	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?							Toplam
	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum		
Anadolu Lisesi	SAYI	9	43	52	11	8	1	124
	SATIR	7,30%	34,70%	41,90%	8,90%	6,50%	0,80%	100,00%
	SÜTUN	18,80%	19,90%	32,10%	36,70%	19,50%	33,30%	24,80%
	TOPLAM	1,80%	8,60%	10,40%	2,20%	1,60%	0,20%	24,80%
Fen Lisesi	SAYI	2	26	35	4	2	0	69
	SATIR	2,90%	37,70%	50,70%	5,80%	2,90%	0,00%	100,00%
	SÜTUN	4,20%	12,00%	21,60%	13,30%	4,90%	0,00%	13,80%
	TOPLAM	0,40%	5,20%	7,00%	0,80%	0,40%	0,00%	13,80%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	23	54	13	1	0	0	91
	SATIR	25,30%	59,30%	14,30%	1,10%	0,00%	0,00%	100,00%
	SÜTUN	47,90%	25,00%	8,00%	3,30%	0,00%	0,00%	18,20%
	TOPLAM	4,60%	10,80%	2,60%	0,20%	0,00%	0,00%	18,20%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	1	18	18	1	3	0	41
	SATIR	2,40%	43,90%	43,90%	2,40%	7,30%	0,00%	100,00%
	SÜTUN	2,10%	8,30%	11,10%	3,30%	7,30%	0,00%	8,20%
	TOPLAM	0,20%	3,60%	3,60%	0,20%	0,60%	0,00%	8,20%
Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	5	36	30	12	16	1	100
	SATIR	5,00%	36,00%	30,00%	12,00%	16,00%	1,00%	100,00%
	SÜTUN	10,40%	16,70%	18,50%	40,00%	39,00%	33,30%	20,00%
	TOPLAM	1,00%	7,20%	6,00%	2,40%	3,20%	0,20%	20,00%
Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	8	39	14	1	12	1	75
	SATIR	10,70%	52,00%	18,70%	1,30%	16,00%	1,30%	100,00%
	SÜTUN	16,70%	18,10%	8,60%	3,30%	29,30%	33,30%	15,00%
	TOPLAM	1,60%	7,80%	2,80%	0,20%	2,40%	0,20%	15,00%
Toplam	SAYI	48	216	162	30	41	3	500
	SATIR	9,60%	43,20%	32,40%	6,00%	8,20%	0,60%	100,00%
	SÜTUN	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
	TOPLAM	9,60%	43,20%	32,40%	6,00%	8,20%	0,60%	100,00%

Df:25 Chi-Square:108,868 p=,000

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre Kur'an-ı Kerim'i bilme ve okuma durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için yapılan çapraz tablo sonucu Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28'in değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(25)=108,868$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tabloya baktığımızda Anadolu İmam Hatip

Lisesinde okuyan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i "sık sık" ve "ara sıra" okuma durumu diğer liselerde okuyan öğrencilere göre daha fazladır. Ayrıca Anadolu İmam Hatip Lisesinde Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmeyen hiçbir öğrenci çıkmamıştır.

Tablo 29: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?							Toplam
	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum		
Çok dindar	SAYI	9	20	10	1	4	0	44
	SATIR	20,5%	45,5%	22,7%	2,3%	9,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	18,8%	9,3%	6,2%	3,3%	9,8%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	1,8%	4,0%	2,0%	0,2%	0,8%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	30	161	92	9	24	0	316
	SATIR	9,5%	50,9%	29,1%	2,8%	7,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	62,5%	74,5%	56,8%	30,0%	58,5%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	6,0%	32,2%	18,4%	1,8%	4,8%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	8	34	60	16	13	0	131
	SATIR	6,1%	26,0%	45,8%	12,2%	9,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	16,7%	15,7%	37,0%	53,3%	31,7%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	1,6%	6,8%	12,0%	3,2%	2,6%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	1	0	3	0	3	7
	SATIR	0,0%	14,3%	0,0%	42,9%	0,0%	42,9%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	0,0%	10,0%	0,0%	100,0%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,0%	0,6%	0,0%	0,6%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	0	1	0	0	2
	SATIR	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,1%	0,0%	0,0%	3,3%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	48	216	162	30	41	3	500
	SATIR	9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	9,6%	43,2%	32,4%	6,0%	8,2%	0,6%	100,0%

Df:20 Chi-Square:288,990 p=,000

Tablo 29'un değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=288,990$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak bu tablodan şu sonuca ulaşabilmekteyiz. Dine ilgi duymadığını söyleyen %42,9'luk kesim (üç öğrenci) Kur'an-ı Kerim'i hem okumayı

bilmemekte hem de öğrenmek istemediğini ifade ederken, diğer %42,9'luk kesim ise (üç öğrenci) ise Kur'an-ı Kerim'i okumayı bildikleri halde hiç okumadığını ifade etmiştir. Ayrıca kendini çok dindar değerlendirenlerde Kur'an-ı Kerim'i sık sık ve ara sıra okuma durumu %66 oranında en yüksek çıkmıştır.

2.1.13. Sahip Olunan Dini Bilginin Kaynağı

Tablo 30: Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?

Soru 12: Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ailemden aldım	247	49,4	49,4
Okuldan aldım.	65	13,0	62,4
Camideki kurslardan, vaaz ve hutbelerden aldım.	141	28,2	90,6
Resmi - özel Kur'an kurslarından aldım.	40	8,0	98,6
Başka "belirtiniz"	7	1,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Tablo 30'da araştırmaya katılan öğrencilerin sahip olduğu dini bilgiler bakımından değerlendirilmesi yer almaktadır. Öğrencilerin %49,4'ü dini bilgisini aileden aldığını, %28,2'sinin cami, kurs, vaaz ve hutbelerden aldığını, %13'ü okuldan aldığını, %8'i resmi-özel Kur'an kurslarından aldığını ifade etmiştir. Örneklemin %1,4'ü ise başka seçeneğine "araştırmalarım sonucunda", "internetten", "kitaplardan ve kendi okumalarımla", "kendim keşfettim" şeklinde cevap vermiştir. Bu tablodan ortaya çıkan sonuç kişilerin dini bilgileri öğrenmede en etkili kurumun aile olduğudur.

Bizim ulaştığımız bu sonuca ulaşan bir başka araştırma da Ferşadoğlu ve Daşkiran'ın çalışmasıdır. Ferşadoğlu ankete katılan öğrencilerin dini bilgileri öğrenmede %72,1 oranla ailenin, % 10,8 ile din görevlilerinin etkisi olduğunu tespit

etmişen¹⁸⁴; Daşkiran ise araştırmasında %50,7 oranı ile aile; %20,9'u ile ise din görevlilerinin etkisi olduğunu saptamıştır.¹⁸⁵

Bu sonuçlar bize göstermektedir ki, sosyalleşmede olduğu gibi dini sosyalleşmede de ilk yer ailedir ve ailede verilen din eğitimi önemli bir yere sahiptir.

Tablo 31: Cinsiyetiniz nedir? * Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?

Cinsiyetiniz nedir?	Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?						
	Ailemden aldım	Okuldan aldım.	Camideki kurslardan, vaaz ve hutbelerden aldım.	Resmi - özel Kur'an kurslarından aldım.	Başka ‘‘belirtiniz’’	Toplam	
Kız	SAYI	135	30	71	16	1	253
	SATIR	53,4%	11,9%	28,1%	6,3%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	54, %	46,2%	50,4%	40,0%	14,3%	50,6%
	TOPLAM	27,0%	6,0%	14,2%	3,2%	0,2%	50,6%
Erkek	SAYI	112	35	70	24	6	247
	SATIR	45,3%	14,2%	28,3%	9,7%	2,4%	100,0%
	SÜTUN	45,3%	53,8%	49,6%	60,0%	85,7%	49,4%
	TOPLAM	22,4%	7,0%	14,0%	4,8%	1,2%	49,4%
Toplam	SAYI	247	65	141	40	7	500
	SATIR	49,4%	13,0%	28,2%	8,0%	1,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	49,4%	13,0%	28,2%	8,0%	1,4%	100,0%

Df:4 Chi-Square:7,634 p=,106

Örnekleminizin cinsiyeti ve sahip olunan dini bilginin kaynağı arasında bir farklılık olup olmadığı da araştırılması gereken bir ilişkidir. Cinsiyet ile sahip olunan dini bilginin kaynağı karşılaştırıldığında tablomuz istatistiksel açıdan anlamsız çıkmaktadır. ($\chi^2(4)=7,634$, $p > 0,05$)

¹⁸⁴Saliha Ferşadoğlu, **a.g.t.**, s.56.

¹⁸⁵İbrahim Daşkiran, “**Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş, 2009, s. 48.

Tablo 32: Okulunuzun türü nedir? * Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?

Okulunuzun türü nedir?	Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?					Toplam	
	Ailemden aldım	Okuldan aldım.	Camideki kurslardan, vaaz ve hutbelere aldım.	Resmi - özel Kur'an kurslarından aldım.	Başka "belirtiniz"		
Anadolu Lisesi	SAYI	54	15	45	10	0	124
	SATIR	43,5%	12,1%	36,3%	8,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	21,9%	23,1%	31,9%	25,0%	0,0%	24,8%
	TOPLAM	10,8%	3,0%	9,0%	2,0%	0,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	35	7	18	4	5	69
	SATIR	50,7%	10,1%	26,1%	5,8%	7,2%	100,0%
	SÜTUN	14,2%	10,8%	12,8%	10,0%	71,4%	13,8%
	TOPLAM	7,0%	1,4%	3,6%	0,8%	1,0%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	46	19	21	5	0	91
	SATIR	50,5%	20,9%	23,1%	5,5%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	18,6%	29,2%	14,9%	12,5%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	9,2%	3,8%	4,2%	1,0%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	21	5	10	5	0	41
	SATIR	51,2%	12,2%	24,4%	12,2%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	8,5%	7,7%	7,1%	12,5%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	4,2%	1,0%	2,0%	1,0%	0,0%	8,2%
Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	46	11	31	10	2	100
	SATIR	46,0%	11,0%	31,0%	10,0%	2,0%	100,0%
	SÜTUN	18,6%	16,9%	22,0%	25,0%	28,6%	20,0%
	TOPLAM	9,2%	2,2%	6,2%	2,0%	0,4%	20,0%
Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	45	8	16	6	0	75
	SATIR	60,0%	10,7%	21,3%	8,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	18,2%	12,3%	11,3%	15,0%	0,0%	15,0%
	TOPLAM	9,0%	1,6%	3,2%	1,2%	0,0%	15,0%
Toplam	SAYI	247	65	141	40	7	500
	SATIR	49,4%	13,0%	28,2%	8,0%	1,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	49,4%	13,0%	28,2%	8,0%	1,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square:38,224 p=,008

Tablomuzun ortaya çıkardığı sonuçlara göre örneklemin öğrenim gördüğü okul türü ile sahip olunan dini bilgi kaynağının durumu arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. ($\chi^2(20)=38,224$, $p < 0,05$)

Bütün okul çeşitlerinde okuyan öğrenciler üzerinde ailenin birinci derecede dini bilgileri öğrenmede etkisi olduğu görülmektedir. Bunun yanında Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin diğer okullarda okuyan öğrencilere nispeten daha yoğun bir din eğitimi dersi almaktadırlar. Aldıkları eğitim sonucunda öğrenim

gördükleri okuldan dini bilgileri diğer okul türlerinde okuyan öğrencilerden daha fazla öğrendiklerini görmekteyiz.(%20,9)

2.1.14. Dini Kişiliğinizin Oluşmasında En Etkili Olan Unsur

Tablo 33: Dini Kişiliğinizin Ve Hayatınızın Oluşumunda En Etkili Olan Unsura İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 14: Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Anne- babam	237	47,4	47,4
Ailem ve yakın çevrem	167	33,4	80,8
Okuduğum okul, öğretmenlerim	34	6,8	87,6
Camideki vaaz ve hutbeler	23	4,6	92,2
Kuran kursları	31	6,2	98,4
Dini içerikli TV yayınları	3	,6	99,0
Başka ‘belirtiniz’	5	1,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin dini kişiliği oluşumunda en etkili olan faktörün belirlendiği bu tabloda; öğrencilerin %47,4’ü anne-babasından, %33,4’ü aile ve yakın çevresinden, %6,8’i okuduğu okul-öğretmenlerinden, %4,6’sı camideki vaaz ve hutbelerden, %6,2’si Kuran kurslarından ve %0,6’sı dini içerikli televizyon yayınlarından almaktadır. Dini kişiliğin oluşumunda en etkili olan faktör anne-baba ve aile olarak saptanmıştır.

Tablo 34: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?								Toplam
	Anne-babam	Ailem ve yakın çevrem	Okuduğum okul, öğretmenlerim	Camideki vaaz ve hutbeler	Kur'an kursları	Dini içerikli TV yayınları	Başka ''belirtiniz''		
Çok dindar	SAYI	20	14	3	4	2	1	0	44
	SATIR	45,5%	31,8%	6,8%	9,1%	4,5%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	8,4%	8,4%	8,8%	17,4%	6,5%	33,3%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	4,0%	2,8%	0,6%	0,8%	0,4%	0,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	155	106	18	15	20	1	1	316
	SATIR	49,1%	33,5%	5,7%	4,7%	6,3%	0,3%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	65,4%	63,5%	52,9%	65,2%	64,5%	33,3%	20,0%	63,2%
	TOPLAM	31,0%	21,2%	3,6%	3,0%	4,0%	0,2%	0,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	56	46	13	4	9	0	3	131
	SATIR	42,7%	35,1%	9,9%	3,1%	6,9%	0,0%	2,3%	100,0%
	SÜTUN	23,6%	27,5%	38,2%	17,4%	29,0%	0,0%	60,0%	26,2%
	TOPLAM	11,2%	9,2%	2,6%	0,8%	1,8%	0,0%	0,6%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	5	0	0	0	0	1	1	7
	SATIR	71,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	14,3%	100,0%
	SÜTUN	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	20,0%	1,4%
	TOPLAM	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	1	0	0	0	0	0	2
	SATIR	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,4%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	237	167	34	23	31	3	5	500
	SATIR	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%

Df:24 Chi-Square:52,874 p:001

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(24)=52,874$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Öznel dindarlık bakımından bütün değerlendirmelerde öğrenciler üzerinde anne-babanın dini kişiliğinin oluşmasında en etkili olan faktör olduğunu görmekteyiz. “Çok dindar” “dindar” “az dindar” ve “dine karşıt” olduğunu ifade edenlerde ikinci en yüksek faktörün “aile ve yakın çevre” cevabı çıkarken, “dine ilgi duymadığını” ifade eden öğrencilerden %14,3'lük kesimi (bir öğrenci) dini içerikli tv yayınları, diğer %14,3'lük kesimi (bir öğrenci) ise “başka” seçeneğine “kendi araştırmalarımla” cevabını vermiştir. Kendini “çok dindar” değerlendirenlerde üçüncü en yüksek oran %9,1 ile “camideki vaaz ve hutbeler”, “dindar” değerlendirenlerde %6,3 “Kur'an kursları”, “az dindar” değerlendirenlerde ise %9,9 ile “okuduğum okul ve öğretmenlerim” cevabı ön plana çıkmıştır.

Tablo 35: Cinsiyetiniz nedir? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

Cinsiyetiniz nedir?	Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?							Toplam	
	Anne-babam	Ailem ve yakın çevrem	Okuduğum okul, öğretmenlerim	Camideki vaaz ve hutbeler	Kuran kursları	Dini içerikli TV yayınları	Başka ‘‘belirtiniz’’		
Kız	SAYI	124	95	12	6	14	0	2	253
	SATIR	49,0%	37,5%	4,7%	2,4%	5,5%	0,0%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	52,3%	56,9%	35,3%	26,1%	45,2%	0,0%	40,0%	50,6%
	TOPLAM	24,8%	19,0%	2,4%	1,2%	2,8%	0,0%	0,4%	50,6%
Erkek	SAYI	113	72	22	17	17	3	3	247
	SATIR	45,7%	29,1%	8,9%	6,9%	6,9%	1,2%	1,2%	100,0%
	SÜTUN	47,7%	43,1%	64,7%	73,9%	54,8%	100,0%	60,0%	49,4%
	TOPLAM	22,6%	14,4%	4,4%	3,4%	3,4%	0,6%	0,6%	49,4%
Toplam	SAYI	237	167	34	23	31	3	5	500
	SATIR	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%

Df:6 Chi-Square:15,301 p:018

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($x^2(6)=15,301$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzun bize verdiği bilgiler önemlidir. Hem kız hem de erkek öğrencilerin dini kişiliklerinin oluşmasında anne-babanın etkisi büyüktür. Erkek öğrenciler üzerinde okudukları okul ve öğretmenler, camideki vaaz ve hutbeler, Kur'an kurslarının etkisi kız öğrencilere göre daha çok görülürken; kız öğrenciler üzerinde ise aile ve yakın çevresinin etkisi daha yüksektir. Bunun yanında erkek öğrencilerden dini içerikli TV yayınlarının dini kişiliklerinin oluşmasında önemli etkisi olduğunu ifade edenlerin oranı ise %1,2 iken kız öğrencilerden hiçbirisi bu alanda işaretleme yapmamıştır.

Tablo 36: Okulunuzun türü nedir? * Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

Okulunuzun türü nedir?	Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?								Toplam
	Anne-babam	Ailem ve yakın çevrem	Okuduğum okul, öğretmenlerim	Camideki vaaz ve hutbeler	Kuran kursları	Dini içerikli TV yayınları	Başka "belirtiniz"		
Anadolu Lisesi	SAYI	55	53	4	3	8	0	1	124
	SATIR	44,4%	42,7%	3,2%	2,4%	6,5%	0,0%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	23,2%	31,7%	11,8%	13,0%	25,8%	0,0%	20,0%	24,8%
	TOPLAM	11,0%	10,6%	0,8%	0,6%	1,6%	0,0%	0,2%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	31	24	5	3	2	1	3	69
	SATIR	44,9%	34,8%	7,2%	4,3%	2,9%	1,4%	4,3%	100,0%
	SÜTUN	13,1%	14,4%	14,7%	13,0%	6,5%	33,3%	60,0%	13,8%
	TOPLAM	6,2%	4,8%	1,0%	0,6%	0,4%	0,2%	0,6%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	48	19	14	6	4	0	0	91
	SATIR	52,7%	20,9%	15,4%	6,6%	4,4%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	20,3%	11,4%	41,2%	26,1%	12,9%	0,0%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	9,6%	3,8%	2,8%	1,2%	0,8%	0,0%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	19	18	0	1	2	0	1	41
	SATIR	46,3%	43,9%	0,0%	2,4%	4,9%	0,0%	2,4%	100,0%
	SÜTUN	8,0%	10,8%	0,0%	4,3%	6,5%	0,0%	20,0%	8,2%
	TOPLAM	3,8%	3,6%	0,0%	0,2%	0,4%	0,0%	0,2%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	47	23	9	7	12	2	0	100
	SATIR	47,0%	23,0%	9,0%	7,0%	12,0%	2,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	19,8%	13,8%	26,5%	30,4%	38,7%	66,7%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	9,4%	4,6%	1,8%	1,4%	2,4%	0,4%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	37	30	2	3	3	0	0	75
	SATIR	49,3%	40,0%	2,7%	4,0%	4,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	15,6%	18,0%	5,9%	13,0%	9,7%	0,0%	0,0%	15,0%
	TOPLAM	7,4%	6,0%	0,4%	0,6%	0,6%	0,0%	0,0%	15,0%
Toplam	SAYI	237	167	34	23	31	3	5	500
	SATIR	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	47,4%	33,4%	6,8%	4,6%	6,2%	0,6%	1,0%	100,0%

Df:30 Chi-Square:60,676 p:001

Öğrenim görülen okul türü ile dini kişiliğin oluşmasında en çok etkisi olan unsuru karşılaştırdığımız bu tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(30)=60,676$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsız çıkmıştır. Bununla birlikte bizim araştırmamızda anne-baba ve ailenin etkisinden sonra ön plana çıkan husus Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dini kişiliklerinin oluşmasında buldukları okul ve öğretmenlerinin etkisi (%15,4), diğer okul türlerinde okuyan öğrencilere göre daha fazla çıkmış olmasıdır.

Dini okulların dini kişiliğin oluşmasında etkisi olup olmadığıyla ilgili literatürde farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Okulun kişilik üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Ortalama olarak baktığımızda, bir çocuk hayatının en verimli yıllarını okulda geçirmektedir. Okulun etkisi, alınan eğitimin süresinin uzunluğuna ve seviyesine göre değişmektedir. İmam Hatip Lisesi öğrencileri hayatlarının önemli bir kısmını hem öğretmen tutumları olsun hem de içindeki buldukları iklim olsun din eğitiminin verildiği kurumlarda geçirmektedirler. Bu kurumların onların kişilikleri üzerinde kaçınılmaz bir etkisi olacağı ise aşikârdır. Bunun yanında Johnstone ve Erickson dini eğitimi fazla verilen okullarda sadece dini bilgilenmenin yoğun verildiğini, dindarlık üzerinde bir etkisi olmadığını ifade ederler. Onlara göre, dini eğitimin yoğun bir şekilde verildiği okullara giden öğrencilerin dini bilgi düzeyleri diğer diğer devlet okullarındakilerden daha fazla çıkabilir. Fakat ailelerinin etkilerine bakıldığında kişisel dini inanç ve davranışlardaki farklılık çok az bir düzeyde olmaktadır. Dindarlıktaki farklılığı ise Johnstone ve Erickson şöyle açıklamaktadır; dini okullara çocuklarını gönderen ailelerin yüksek dindarlığı taşımalarıdır. Neticede bu iki araştırmacı çocuklar üzerinde okulun etkisinden ziyade ailenin dini kişiliğin oluşmasında etkisi olduğunu izah ederler.¹⁸⁶ Şunu söyleyebiliriz ki sahip olunan aile yapısı kişinin dini kimliğinin oluşmasında yadsınamaz bir özelliğe sahiptir. Bunun yanında öğrenim gördüğü okul türü de kişinin hayatında aileden sonra önemli bir yere sahiptir.

¹⁸⁶ Halil Ekşi, “Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik”, **Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi**, ss. 154-159.

2.1.15. Kur'an'ı Kerim'i Türkçe Mealinden Okuma Durumu

Tablo 37: Kur'an- Kerim'i Türkçe Mealinden Okuma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 15: Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiç okudunuz mu?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	159	31,8	31,8
Hayır	114	22,8	54,6
Kısmen, biraz	227	45,4	100,0
Toplam	500	100,0	

“Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiç okudunuz mu?” sorusuna öğrencilerin %45,4'ü “kısmen, biraz”, %22,8'ü “hayır”, %31,8'i ise “evet” cevabını vermiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı (%68,2) Kur'an-ı Kerim'in mealini okumamıştır.

2.1.16. Yapılan Bir İşin Dine Uygun Olup Olmama Durumu

Tablo 38: Bir İş Yapmadan Önce Bu İşin Dine Uygun Olup Olmadığını Araştırma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 16: Bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, kesinlikle	153	30,6	30,6
Hayır, hiçbir şekilde	30	6,0	36,6
Bazı konularda	316	63,2	99,8
Başka "belirtiniz"	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırdığımız tablomuzda; %30,6'sı “evet, kesinlikle” %6'sı “hayır, hiçbir şekilde” %63,2'si ise “bazı konularda” cevabını vermiştir.

Tablo 39: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?				Toplam	
	Evete kesinlikle	Hayır, hiçbir şekilde	Bazı konularda	Başka "belirtiniz"		
Çok dindar	SAYI	24	3	16	1	44
	SATIR	54,5%	6,8%	36,4%	2,3%	100,0%
	SÜTUN	15,7%	10,0%	5,1%	100,0%	8,8%
	TOPLAM	4,8%	0,6%	3,2%	0,2%	8,8%
Dindar	SAYI	106	9	201	0	316
	SATIR	33,5%	2,8%	63,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	69,3%	30,0%	63,6%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	21,2%	1,8%	40,2%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	21	12	98	0	131
	SATIR	16,0%	9,2%	74,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	13,7%	40,0%	31,0%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	4,2%	2,4%	19,6%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	5	1	0	7
	SATIR	14,3%	71,4%	14,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,7%	16,7%	0,3%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	1,0%	0,2%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	1	0	0	2
	SATIR	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,7%	3,3%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	153	30	316	1	500
	SATIR	30,6%	6,0%	63,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	30,6%	6,0%	63,2%	0,2%	100,0%

Df:12 Chi-Square:105,035 p:000

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=105,035$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte çıkan sonuca göz attığımızda kendini "çok dindar" değerlendirenlerin %54,5'i, "dindar" olarak değerlendirenlerin %33,5'i, "az dindar" olarak değerlendirenlerin %16,0'ı "Bir işi yapmadan önce o işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?" sorusuna "evet, kesinlikle" cevabını vermişlerdir. Öznel dindarlık düzeyi arttıkça, bir işin dine uygun olup olmadığını araştırma durumunun arttığını görmekteyiz. Buna mukabil, dine ilgi duymadığını söyleyenlerin %71,4'ü ise "hayır hiçbir şekilde" cevabını vermiştir.

2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Ve Yakın Sosyal Çevresi İle İlgili Bulgular

2.2.1. Annenin Öğrenim Durumu

Tablo 40: Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 17: Annenizin öğrenim durumu nedir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okuryazar değil	31	6,2	6,2
İlkokul - ortaokul mezunu	396	79,2	85,4
Lise mezunu	56	11,2	96,6
Yüksekokul - Fakülte mezunu	9	1,8	98,4
Yüksek lisans	5	1,0	99,4
Başka ‘belirtiniz’	2	,4	99,8
Vefat etti	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna baktığımızda, %79,2’sinin ilkokul-ortaokul, %11,2’si lise mezunu, %6,2 ‘si ise okuryazar değildir. %1,8’i fakülte mezunu iken, %1’lik kısmı yüksek lisansı bitirmişlerdir. Genel duruma bakılırsa annenin öğrenim durumunda en yüksek oranı ilkokul-ortaokul mezunları oluşturmaktadır.

2.2.2. Babanın Öğrenim Durumu

Tablo 41: Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 18: Babanızın öğrenim durumu nedir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okuryazar değil	2	,4	,4
İlkokul - ortaokul mezunu	266	53,2	53,6
Lise mezunu	165	33,0	86,6
Yüksekokul - Fakülte mezunu	49	9,8	96,4
Yüksek lisans	11	2,2	98,6
Doktora	1	,2	98,8
Başka "belirtiniz"	2	,4	99,2
Vefat etti	4	,8	100,0
Toplam	500	100,0	

Babanın öğrenim düzeyinin ölçüldüğü bu tabloda öğrencilerin %53,2'sinin babası ilkokul-ortaokul mezunu iken %0,4'nün okuryazar değildir. Lise mezunu olanlar %33, yüksekokul-fakülte mezunu olanlar %9,8, yüksek lisans bitiren %2,2 ve doktora bitiren %0,2'dir. Babanın öğrenim durumunda da en yüksek oranı ilkokul-ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Babalardan lise mezunu olanların durumu ve yüksekokul mezunu olanların durumu (%33 - %9,8) annelerden (%11,2 - %1,8) daha yüksektir.

Genel duruma baktığımızda ise babanın öğrenim durumunun annenin öğrenim durumuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.2.3. Annenin Dini Yaşantısı

Tablo 42: Öğrencilerin Annelerinin Dini Yaşantısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 19: Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	351	70,2	70,2
İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	129	25,8	96,0
İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	15	3,0	99,0
Başka ‘belirtiniz’	4	,8	99,8
Vefat etti	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin %70,2’sinin annesi inançlı ve ibadetlerini yerine getirmektedir. %25,8’inin annesi inançlı fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirmektedir. %3’ünün annesi inançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmemektedir. Ankete katılan öğrencilerin annelerinin hepsi inançlıdır ve dine karşı tepkili değildir.

Tablo 43: Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır?						Toplam
	İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	Başka ‘‘belirtiniz’’	Vefat etti		
Çok dindar	SAYI	32	11	1	0	0	44
	SATIR	72,7%	25,0%	2,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	9,1%	8,5%	6,7%	0,0%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	6,4%	2,2%	0,2%	0,0%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	234	74	4	3	1	316
	SATIR	74,1%	23,4%	1,3%	0,9%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	66,7%	57,4%	26,7%	75,0%	100,0%	63,2%
	TOPLAM	46,8%	14,8%	0,8%	0,6%	0,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	83	42	5	1	0	131
	SATIR	63,4%	32,1%	3,8%	0,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	23,6%	32,6%	33,3%	25,0%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	16,6%	8,4%	1,0%	0,2%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	2	1	4	0	0	7
	SATIR	28,6%	14,3%	57,1%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,6%	0,8%	26,7%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,4%	0,2%	0,8%	0,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	1	0	0	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,8%	6,7%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	351	129	15	4	1	500
	SATIR	70,2%	25,8%	3,0%	0,8%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	70,2%	25,8%	3,0%	0,8%	0,2%	100,0%

Df:16 Chi-Square:95,983 p=,000

Öğrencilerin annelerinin dini yaşantısı ile gençlerin kendisini dindarlık bakımından değerlendirmesi bakımından bir ilişki olduğunu düşünmekteyiz. Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(16)=95,983$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte çıkan sonuca göz attığımızda annenin dini yaşantısında inançlı olma yönü ön plana çıkmış olduğunu bununla birlikte öğrencilerden çok az bir oranın %1,4’ünün dine ilgi duymadığını, %0,4’ünün ise dine karşıt olduğunu görmekteyiz. Aslında lise yıllarına tekabül eden ergenlik dönemi dini düşüncenin

yeniden yapılandırıldığı bir dönem olduğu için kimi gençlerin dine daha da yöneldiklerini, kimi gençlerin ise dine karşı tepkili olduklarını ifade edilmektedir.

2.2.4. Babanın Dini Yaşantısı

Tablo 44: Öğrencilerin Babalarının Dini Yaşantısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 20: Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	217	43,4	43,4
İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	209	41,8	85,2
İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	64	12,8	98,0
İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir	2	,4	98,4
Başka "belirtiniz"	6	1,2	99,6
Vefat etti	2	,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin %43,4'ünün babası inançlı ve ibadetlerini yerine getirmektedir. %41,8'inin babası inançlı fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirmektedir. %12,8'inin babası inançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmemektedir. %0,4'ü ise babalarının inançlı olmayıp, dine karşı tepkili olduğunu ifade etmektedir.

Anne ve babanın dini yaşantısını ele alırsak annenin dini yaşantısı, babanın dini yaşantısına oranla yüksek çıkmıştır.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda erkekler ile kadınlar arasında dindarlık bakımından farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Uysal ve Köktaş'ın araştırmalarında her iki cinsiyette dindarlık bakımından erkekler ile kadınlar arasında belirli bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.¹⁸⁷ Kağıtçıbaşı¹⁸⁸ ve Günay'ın araştırmalarında ise erkekler kadınlara oranla daha az dindar; kadınlar erkeklere nispetle daha fazla dindar olduğu tespit edilmiştir.¹⁸⁹ Bizim araştırmamızda da annenin dini yaşantısı babanın dini yaşantısına göre daha yüksek çıkmıştır.

¹⁸⁷ M. Emin Köktaş, **a.g.e.**, s. 214; Veysel Uysal, **a.g.e.**, 122

¹⁸⁸ Ali Ulvi Mehmedoğlu, **a.g.e.**, s. 161

¹⁸⁹ Ünver Günay, **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat**, Dergah yay., İstanbul, 1999, s.75.

Tablo 45: Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır?						Toplam	
	İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir	Başka ‘‘belirtiniz’’	Vefat etti		
Çok dindar	SAYI	29	11	3	0	1	0	44
	SATIR	65,9%	25,0%	6,8%	0,0%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	13,4%	5,3%	4,7%	0,0%	16,7%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	5,8%	2,2%	0,6%	0,0%	0,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	142	142	28	0	2	2	316
	SATIR	44,9%	44,9%	8,9%	0,0%	0,6%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	65,4%	67,9%	43,8%	0,0%	33,3%	100,0%	63,2%
	TOPLAM	28,4%	28,4%	5,6%	0,0%	0,4%	0,4%	63,2%
Az dindar	SAYI	42	54	30	2	3	0	131
	SATIR	32,1%	41,2%	22,9%	1,5%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	19,4%	25,8%	46,9%	100,0%	50,0%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	8,4%	10,8%	6,0%	0,4%	0,6%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	4	1	2	0	0	0	7
	SATIR	57,1%	14,3%	28,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	1,8%	0,5%	3,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,8%	0,2%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	1	0	0	0	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	217	209	64	2	6	2	500
	SATIR	43,4%	41,8%	12,8%	0,4%	1,2%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	43,4%	41,8%	12,8%	0,4%	1,2%	0,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square:43,884 p=,002

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=43,884$, $p<0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tablomuz bazı verileri bize vermektedir. Dine ilgi duymayan ve dine karşıt olan öğrencilerin anne¹⁹⁰- babasının inançlı olduğunu ancak ibadetleri yerine getirme konusunda farklılıklarının olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında babasının inançlı olmayıp dine karşı tepkili olduğunu söyleyen iki öğrenci ise kendisini az dindar olarak değerlendirmiştir.

¹⁹⁰ Bkz. Tablo 43.

2.2.5. Anne - Babanın Evlilik Durumu

Tablo 46: Anne- Babanın Birliktelik Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 21: Anne- babanızın birliktelik durumu nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Annem-babam birlikteler, hep beraber yaşıyoruz	450	90,0	90,0
Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben babamla yaşıyorum	13	2,6	92,6
Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben annemle yaşıyorum	28	5,6	98,2
Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben yakın akrabalarım ile kalıyorum	8	1,6	99,8
Başka 'belirtiniz'	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Tabloya göre ankete katılan öğrencilerin anne-babası birlikte olanların oranı %90 ile en yüksektir. Anne babası ayrı ve babasıyla yaşayanların oranı %2,6 anne babası ayrı ve annesi ile yaşayanların oranı %5,6 iken, anne babası ayrı ve kendisi yakın akrabada kalanların oranı ise %1,6'dır. Sadece bir öğrenci anne babasının boşandığı halde aynı evde kaldığını ifade etmiştir. Ergenlik öncesi veya ergenlikte anne-babanın boşanması gençte suçluluk duygusuna yol açabilir. Boşanmaya kendisinin sebep olduğunu düşünebilir. Ergenin kimliğinin oluşmasında, hayatın zorluklarına göğüs germesinde ailenin katkısı yadsınamaz. Araştırmamızda örneklemin büyük bir kısmının ailesiyle birlikte yaşıyor oranının yüksek çıkması bizi mutlu etmiştir.

Tablo 47: Anne- babanızın birliktelik durumu nasıldır? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Anne- babanızın birliktelik durumu nasıldır?						Toplam
	Annem-babam birlikteler, hep beraber yaşıyoruz	Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben babamla yaşıyorum	Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben annemle yaşıyorum	Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben yakın akrabalarımınla kalıyorum	Başka ‘belirtiniz’		
Çok dindar	SAYI	41	0	3	0	0	44
	SATIR	93,2%	0,0%	6,8%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	9,1%	0,0%	10,7%	0,0%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	8,2%	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	289	9	16	1	1	316
	SATIR	91,5%	2,8%	5,1%	0,3%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	64,2%	69,2%	57,1%	12,5%	100,0%	63,2%
	TOPLAM	57,8%	1,8%	3,2%	0,2%	0,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	113	3	8	7	0	131
	SATIR	86,3%	2,3%	6,1%	5,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	25,1%	23,1%	28,6%	87,5%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	22,6%	0,6%	1,6%	1,4%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	6	1	0	0	0	7
	SATIR	85,7%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	1,3%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	1,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	1	0	0	2
	SATIR	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,2%	0,0%	3,6%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	450	13	28	8	1	500
	SATIR	90,0%	2,6%	5,6%	1,6%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	90,0%	2,6%	5,6%	1,6%	0,2%	100,0%

Df:16 Chi-Square:29,623 p=,020

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(16)=29,623$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte göstermiş olduğu ilişki önemlidir. Öğrencilerin %90'ının anne babasıyla birlikte yaşadığını, çok dindar olanların %93,2'si, dindar olanların %91,5'i, az dindar olanların %86,3'ü, dine ilgi duymayanların %85,7'si, dine karşıt olanların ise %50'si anne babasıyla birlikte yaşamaktadır. Öznel dindarlık durumu artıkça anne-babayla beraber yaşama oranının da arttığını görmekteyiz.

2.2.6. Annenin Evin Dışında Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu

Tablo 48: Annenin Evin Dışında Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 22: Anneniz evin dışında gelir getiren bir işte çalışıyor mu?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	87	17,4	17,4
Bazen	70	14,0	31,4
Hayır	343	68,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna baktığımız bu tabloda, öğrencilerin %68,6'sı hayır, %17,4 ile evet, %14'ü ise bazen cevabını vermiştir. Genel bir değerlendirme yaptığımızda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun annesi (%82,6) sabit bir gelir getiren işte çalışmamaktadır.

2.2.7. Ailenin Sosyo Ekonomik Durumu

Tablo 49: Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 23: Tüm çalışanlar dâhil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1000 TL'den az	56	11,2	11,2
1001 - 2000 TL	125	25,0	36,2
2001 - 3000 TL	128	25,6	61,8
3001 - 5000 TL	112	22,4	84,2
5001 – 10.000 TL	37	7,4	91,6
Başka 'belirtiniz'	10	2,0	93,6
Bilmiyorum	32	6,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine baktığımızda; 1000 TL'den az olanlar %11,2 iken 1001-2000 TL arasında olanlar %25, 2001-3000 TL arasında olanlar %25,6 iken 3001-5000 TL arasında olanlar %22,4 oranında 5001-10.000 TL arasında olanlar %7,4 oranındadır. Örneklemin %6,4'ü ise ailesinin aylık ortalama gelirini bilmediğini ifade etmişlerdir. Tablodaki en yüksek değer olan

2001-3000 TL aralıdır ayrıca bu değer günümüzde asgari ücreti de içinde barındırmaktadır. Başka seçeneğine 10.000 TL'nin üzerindeki rakamlar yazılmıştır.

1000 TL'den az alanları alt (fakir), 1001- 2001 TL ortanın altı, 2001 - 3000 TL arasını orta, 3001- 5000 TL arasını ortanın üstü ve 5000- 10000 TL arasını üst (zengin) olarak kategorize edersek Iğın'da öğrenciler ailelerinin ekonomik durumlarının orta seviyede (orta, ortanın altı, ortanın üstü) olduğunu belirtmişlerdir.

2.2.8. Evde Dini İçerikli Kitapların Bulunma Durumu

Tablo 50: Öğrencilerin Evinde Bulunan Dini İçerikli Kitapların Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Evinizde Bulunan Dini İçerikli Kitaplar	Frekans	Yüzde
Kur'an'ı Kerim ve meali	496	37,0%
Kur'an tefsiri	189	14,1%
Hadis kitapları	259	19,3%
İlmihal kitapları	289	21,6%
İslami dergi ve gazeteler	107	8,0%
Toplam	1340	100,0%

Anketimiz de yer alan 24. Sorumuz birden fazla şıkkın işaretlendiği sorularımızdan bir tanesidir. Yani öğrencilerden çoklu cevap verilmesi istenmiştir. Bu nedenle bu sorumuzun frekans tablosu yukardaki gibidir. Araştırmaya 500 öğrencimiz katılmıştır. Bu öğrencilerden Kur'an'ı Kerim ve mealini 496 öğrenci işaretlemiş, Kur'an tefsirini 189 öğrenci, hadis kitaplarını 259 öğrenci, ilmihal kitaplarını 289 ve İslami dergi ve gazeteleri 107 öğrenci işaretlemiştir. Toplamda 500 öğrenci olmasına rağmen 1340 cevap verilmiştir. Bunun nedeni ise çoklu cevabın örneklem hacmini geçmesidir.

Tablo 51: Cinsiyetiniz* Evinizde dini içerikli aşağıdaki kitaplardan hangisi ya da hangileri bulunmaktadır?

Cinsiyetiniz nedir?	Evinizde Bulunan Dini İçerikli Kitaplar					Toplam	
	Kur'an'ı Kerim ve meali	Kur'an tefsiri	Hadis kitapları	İlmihal kitapları	İslami dergi ve gazeteler		
Kız	SAYI	250	102	142	157	63	253
	SATIR	98,8%	40,3%	56,1%	62,1%	24,9%	
	SUTUN	50,4%	54,0%	54,8%	54,3%	58,9%	
	TOPLAM	50,0%	20,4%	28,4%	31,4%	12,6%	50,6%
Erkek	SAYI	246	87	117	132	44	247
	SATIR	99,6%	35,2%	47,4%	53,4%	17,8%	
	SÜTUN	49,6%	46,0%	45,2%	45,7%	41,1%	
	TOPLAM	49,2%	17,4%	23,4%	26,4%	8,8%	49,4%
	SAYI	496	189	259	289	107	500
	TOPLAM	99,2%	37,8%	51,8%	57,8%	21,4%	100,0%

Bu tablomuzda 500 öğrencinin içerisinde ki kız ve erkeklerin bu çoklu yanıtları hangi oranda işaretlediklerine bakılacaktır. Kız ve erkek öğrenciler bu çoklu yanıt içerisinde en çok Kur'an'ı Kerim ve meali cevabını vermişlerdir. Örneklemin tamamında Kur'an'ı Kerim ve meali cevabı birbirlerine çok yakın değerler almışken, Kur'an tefsiri, Hadis kitapları, İlmihal kitapları, İslami dergi ve gazeteler cevabını kız öğrenciler erkek öğrencilere göre oranla daha fazla işaretleme yaptıkları görülmektedir.

Tablo 52: Okulunuz* Evinizde dini içerikli aşağıdaki kitaplardan hangisi ya da hangileri bulunmaktadır?

Okulunuzun türü nedir?	Evinizde Bulunan Dini İçerikli Kitaplar					Toplam	
	Kur'an'ı Kerim ve meali	Kur'an tefsiri	Hadis kitapları	İlmihal kitapları	İslami dergi ve gazeteler		
Anadolu Lisesi	SAYI	122	55	73	89	25	124
	SATIR	98,4%	44,4%	58,9%	71,8%	20,2%	
	SÜTUN	24,6%	29,1%	28,2%	30,8%	23,4%	
	TOPLAM	24,4%	11,0%	14,6%	17,8%	5,0%	
Fen Lisesi	SAYI	69	41	44	56	22	69
	SATIR	100,0%	59,4%	63,8%	81,2%	31,9%	
	SÜTUN	13,9%	21,7%	17,0%	19,4%	20,6%	
	TOPLAM	13,8%	8,2%	8,8%	11,2%	4,4%	
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	91	35	43	45	21	91
	SATIR	100,0%	38,5%	47,3%	49,5%	23,1%	
	SÜTUN	18,3%	18,5%	16,6%	15,6%	19,6%	
	TOPLAM	18,2%	7,0%	8,6%	9,0%	4,2%	
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	43	11	24	27	11	41
	SATIR	104,9%	26,8%	58,5%	65,9%	26,8%	
	SÜTUN	8,7%	5,8%	9,3%	9,3%	10,3%	
	TOPLAM	8,6%	2,2%	4,8%	5,4%	2,2%	
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	97	29	50	44	18	100
	SATIR	97,0%	29,0%	50,0%	44,0%	18,0%	
	SÜTUN	19,6%	15,3%	19,3%	15,2%	16,8%	
	TOPLAM	19,4%	5,8%	10,0%	8,8%	3,6%	
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	74	18	25	28	10	75
	SATIR	98,7%	24,0%	33,3%	37,3%	13,3%	
	SÜTUN	14,9%	9,5%	9,7%	9,7%	9,3%	
	TOPLAM	14,8%	3,6%	5,0%	5,6%	2,0%	
	SAYI	496	189	259	289	107	500
	TOPLAM	99,2%	37,8%	51,8%	57,8%	21,4%	100,0%

Yukarıdaki tablomuzda öğrencilerin okul türlerine göre çoklu cevaplara verdiği yanıtlar yer almaktadır. Cinsiyet tablosunda çıkan sonuç gibi burada da Kur'an'ı Kerim ve meali en fazla işaretlenen şıktır. Ayrıca Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri Kur'an'ı Kerim'den sonra en fazla ilmihal kitaplarını işaretlemişlerdir. Yalnızca Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ikinci sırada hadis kitaplarını işaretlemişlerdir.

2.2.9. İbadetlerin Yerine Getirilmesinde Anne- Babanın Tutumu

Tablo 53: İbadetlerin Yerine Getirilmesinde Anne-Babanın Tutumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Tablosu

Soru 26: Dini ibadetleri yerine getirmez hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	82	16,4	16,4
İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	398	79,6	96,0
İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	19	3,8	99,8
İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin %79,6'sı "ibadetlerimi yerine getirmemi isterler ama beni zorlamazlar", %16,4'ü "ibadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar", %3,8'i ise "ibadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler", %0,2'yi kapsayan bir öğrenci ise "ibadetlerimi yerine getirmemi istemezler", cevabını vermiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı dini ibadetlerin yerine getirilmesinde ailelerinin kendilerini zorlamadıklarını ifade etmiştir. Ailelerin öğrenciye müdahale etmesi zaman içerisinde anlaşmazlıklara sebep olabileceğinden çatışmaların doğmasına da zemin hazırlamaktadır.

Tablo 20'de ankete katılan öğrencilerin ibadetlerin yerine getirilmesi konusunda ailesiyle çatışma yaşayıp yaşamadığını sorduğumuzda öğrencilerin %9,6'sı sık sık, %30,8'i ara sıra, %25,8'i nadiren çatışma yaşadığını ifade etmişti.

Öncelikle toplumun ve özelde ise ailenin çocuğun hayatına karışması birçok alanda olduğu gibi, dini inanç, ahlak ve dini yaşayış konularında da onları terbiye etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Hatta ailenin işlevleri arasında olmasından ötürü doğal bir görevidir. Çünkü ailenin en temel görevlerinin başında çocuğun yetiştirilmesi, korunması, denetlenmesi ve sosyal hayata katılabilmesinin sağlıklı bir

şekilde sağlanması yer almaktadır. Öğrencilerin %79,6 oranında büyük bir çoğunluğunun da ibadetleri yerine getirmemi teşvik ederler fakat zorlamazlar cevabını vermeleri de ailelerin gençlerin dini yaşayışı konusunda ilgili olduklarını bize göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 54: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?				Toplam
		İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.	
Çok dindar	SAYI	14	29	0	1	44
	SATIR	31,8%	65,9%	0,0%	2,3%	100,0%
	SÜTUN	17,1%	7,3%	0,0%	100,0%	8,8%
	TOPLAM	2,8%	5,8%	0,0%	0,2%	8,8%
Dindar	SAYI	54	257	5	0	316
	SATIR	17,1%	81,3%	1,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	65,9%	64,6%	26,3%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	10,8%	51,4%	1,0%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	14	106	11	0	131
	SATIR	10,7%	80,9%	8,4%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	17,1%	26,6%	57,9%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	2,8%	21,2%	2,2%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	4	3	0	7
	SATIR	0,0%	57,1%	42,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,0%	15,8%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,8%	0,6%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	2	0	0	2
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	82	398	19	1	500
	SATIR	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%

Df:12 Chi-Square:63,871 p:,000

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=63,871$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsız çıkmıştır. Kendini çok dindar değerlendirenlerin %31,8'i, dindar

değerlendirenlerin %17,1'i, az dindar değerlendirenlerin %10,7'si ibadetleri yerine getirmemde zorlarlar cevabını vermiştir. Bununla birlikte dine ilgi duymadığını söyleyenlerin %57,1'i ve dine karşı olduğunu söyleyenlerin %100'ü ibadetlerin yerine getirilmesinde ailelerinin kendilerini zorlamadıklarını, ibadetlerin yerine getirilmesinde teşvik edici yöntemleri kullandıklarını ifade etmiştir. Dine ilgi duymadığını söyleyen %42,3'lük kısım ise anne-babasının ibadetlerini yerine getirilip getirilmemesinde ilgisiz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 55: Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır?	Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?					Toplam
	İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.		
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	SAYI	67	274	9	1	351
	SATIR	19,1%	78,1%	2,6%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	81,7%	68,8%	47,4%	100,0%	70,2%
	TOPLAM	13,4%	54,8%	1,8%	0,2%	70,2%
İnançlıdır ve ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	SAYI	12	114	3	0	129
	SATIR	9,3%	88,4%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	14,6%	28,6%	15,8%	0,0%	25,8%
	TOPLAM	2,4%	22,8%	0,6%	0,0%	25,8%
İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	SAYI	2	7	6	0	15
	SATIR	13,3%	46,7%	40,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,4%	1,8%	31,6%	0,0%	3,0%
	TOPLAM	0,4%	1,4%	1,2%	0,0%	3,0%
Başka "belirtiniz"	SAYI	1	2	1	0	4
	SATIR	25,0%	50,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	1,2%	0,5%	5,3%	0,0%	0,8%
	TOPLAM	0,2%	0,4%	0,2%	0,0%	0,8%
Vefat etti	SAYI	0	1	0	0	1
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,2%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%
Toplam	SAYI	82	398	19	1	500
	SATIR	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%

Df:12 Chi-Square:68,898 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(15)=51,267$, $p <0,05$) ıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak annenin inanılı olma durumu ile ibadetlerini yerine getirme sıklığı, gencin ibadetlerini yerine getirme hususundaki davranışında bir ilişki kurulup kurulamayacağını göstermesi açısından önemlidir. “İbadetlerimi yerine getirmem hususunda beni zorlarlar” diyen %16,4 öğrenci içerisinden annesi inanılı olup da ibadetlerini genel olarak yerine getirenlerin (%13,4), ibadetlerini ara sıra yapan (%2,4) ya da hiç yerine getirmeyenlere göre (%0,4) ocuklarını ibadetlerini yerine getirme konusunda daha çok zorladıklarını görmekteyiz.

Tablo 56: Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır?		Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?				Toplam
		İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.	
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir	SAYI	52	159	5	1	217
	SATIR	24,0%	73,3%	2,3%	0,5%	100,0%
	SÜTUN	63,4%	39,9%	26,3%	100,0%	43,4%
	TOPLAM	10,4%	31,8%	1,0%	0,2%	43,4%
İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	SAYI	23	182	4	0	209
	SATIR	11,0%	87,1%	1,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	28,0%	45,7%	21,1%	0,0%	41,8%
	TOPLAM	4,6%	36,4%	0,8%	0,0%	41,8%
İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.	SAYI	7	48	9	0	64
	SATIR	10,9%	75,0%	14,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	8,5%	12,1%	47,4%	0,0%	12,8%
	TOPLAM	1,4%	9,6%	1,8%	0,0%	12,8%
İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir	SAYI	0	1	1	0	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,3%	5,3%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,4%
Başka ‘belirtiniz’	SAYI	0	6	0	0	6
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	1,2%
	TOPLAM	0,0%	1,2%	0,0%	0,0%	1,2%
Vefat etti	SAYI	0	2	0	0	2
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	82	398	19	1	500
	SATIR	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,4%	79,6%	3,8%	0,2%	100,0%

Df:15 Chi-Square:51,267 p=,000

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(15)=51,267$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte babanın inançlı olma durumu ile ibadetlerini yerine getirme sıklığı, gencin ibadetlerini yerine getirme hususundaki davranışında

bir ilişki kurulup kurulamayacağını göstermesi açısından önemlidir. Bir önceki tablomuz (Tablo 55) olan annenin tutumunda olduğu, “ibadetlerimi yerine getirmem hususunda beni zorlarlar” diyen %16,4 öğrenci içerisinde babası inançlı olup da ibadetlerini yerine getirenlerin (%10,4) ibadetlerini ara sıra yapan (%4,6) ya da hiç yerine getirmeyenlere göre (%1,4) çocuklarını ibadetlerini yerine getirme konusunda daha çok zorladıklarını görmekteyiz.

İbadetleri yerine getirme sıklığı düştükçe gençleri zorlama oranı da düşmektedir. Ayrıca ibadetlerini yerine getirmeyen babaların %75’i çocuklarını ibadetlerini yapma konusunda teşvikte buldukları görülmektedir.

2.2.10. Annenin Dini Bilgi Düzeyi

Tablo 57: Annenin Sahip Olduğu Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 27: Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	316	63,2	63,3
Kısmen	164	32,8	96,2
Hayır	19	3,8	100,0
Toplam	499	99,8	
Cevapsız	1	,2	
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?” sorusuna %63,2’si “evet”, %3,8’i “hayır”, %32,8 ise “kısmen” şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca 1 öğrencide soruyu cevapsız bırakmıştır. Soruyu cevaplayamama durumu ise annesini küçük yaşta kaybettiği için tanımadığını ifade etmiştir.

Tablo 58: Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?			Toplam	
	Evet	Kısmen	Hayır		
Çok dindar	SAYI	33	11	0	44
	SATIR	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	10,4%	6,7%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	6,6%	2,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	210	98	7	315
	SATIR	66,7%	31,1%	2,2%	100,0%
	SÜTUN	66,5%	59,8%	36,8%	63,1%
	TOPLAM	42,1%	19,6%	1,4%	63,1%
Az dindar	SAYI	68	54	9	131
	SATIR	51,9%	41,2%	6,9%	100,0%
	SÜTUN	21,5%	32,9%	47,4%	26,3%
	TOPLAM	13,6%	10,8%	1,8%	26,3%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	4	1	2	7
	SATIR	57,1%	14,3%	28,6%	100,0%
	SÜTUN	1,3%	0,6%	10,5%	1,4%
	TOPLAM	0,8%	0,2%	0,4%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	1	2
	SATIR	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	0,3%	0,0%	5,3%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	316	164	19	499
	SATIR	63,3%	32,9%	3,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	63,3%	32,9%	3,8%	100,0%

Df:8 Chi-Square:39,059 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(8)=39,059$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte öğrencilerden kendini “çok dindar” olarak değerlendirenlerden hiç kimse annesinin dini bilgi düzeyine “hayır” cevabını vermediğini görmekteyiz.

Tablo 59: Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?		Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?				Toplam
		İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.	
Evet	SAYI	55	251	9	1	316
	SATIR	17,4%	79,4%	2,8%	0,3%	100,0%
	SÜTUN	67,1%	63,1%	50,0%	100,0%	63,3%
	TOPLAM	11,0%	50,3%	1,8%	0,2%	63,3%
Kısmen	SAYI	25	134	5	0	164
	SATIR	15,2%	81,7%	3,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	30,5%	33,7%	27,8%	0,0%	32,9%
	TOPLAM	5,0%	26,9%	1,0%	0,0%	32,9%
Hayır	SAYI	2	13	4	0	19
	SATIR	10,5%	68,4%	21,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,4%	3,3%	22,2%	0,0%	3,8%
	TOPLAM	0,4%	2,6%	0,8%	0,0%	3,8%
Toplam	SAYI	82	398	18	1	499
	SATIR	16,4%	79,8%	3,6%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,4%	79,8%	3,6%	0,2%	100,0%

Df:6 Chi-Suquare:18,371 p=,005

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(6)=18,371$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte annenin bilgi düzeyine evet diyenlerin (%17,4), kısmen diyenlere (%15,2); kısmen diyenlerin de hayır diyenlere (%10,5) oranla ibadetleri yerine getirme hususunda daha çok zorladıkları görölmektedir.

2.2.11. Babanın Dini Bilgi Düzeyi

Tablo 60: Babanın Sahip Olduğu Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 28: Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	260	52,0	52,2
Kısmen	203	40,6	93,0
Hayır	35	7,0	100,0
Total	498	99,6	
Cevapsız	2	,4	
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin; babalarının dini bilgi düzeyini yeterli bulma açısından değerlendirdiğinde %52'si "evet", %7'si "hayır", %40,6'sı ise "kısmen" şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca iki kişi de bu soruya "babamdan ayrı yaşadığımdan bilmiyorum", "vefat etti" şeklinde cevap vermiştir.

Annenin ve babanın dini bilgi düzeyini karşılaştırdığımızda öğrencilerin annelerinin dini bilgi düzeyi (%63,2) babaların (%52,2) dini bilgi düzeyinden daha fazla çıkmıştır.

Tablo 61: Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
Çok dindar	SAYI	35	7	2	44
	SATIR	79,5%	15,9%	4,5%	100,0%
	SÜTUN	13,5%	3,4%	5,7%	8,8%
	TOPLAM	7,0%	1,4%	0,4%	8,8%
Dindar	SAYI	169	133	12	314
	SATIR	53,8%	42,4%	3,8%	100,0%
	SÜTUN	65,0%	65,5%	34,3%	63,1%
	TOPLAM	33,9%	26,7%	2,4%	63,1%
Az dindar	SAYI	52	60	19	131
	SATIR	39,7%	45,8%	14,5%	100,0%
	SÜTUN	20,0%	29,6%	54,3%	26,3%
	TOPLAM	10,4%	12,0%	3,8%	26,3%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	4	2	1	7
	SATIR	57,1%	28,6%	14,3%	100,0%
	SÜTUN	1,5%	1,0%	2,9%	1,4%
	TOPLAM	0,8%	0,4%	0,2%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	1	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	2,9%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	260	203	35	498
	SATIR	52,2%	40,8%	7,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	52,2%	40,8%	7,0%	100,0%

Df:8 Chi-Square:40,613 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(8)=40,613$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzdan şu verilere ulaşabilmekteyiz. Kendini çok dindar değerlendirenlerin %79,5'i, dindar değerlendirenlerin %53,8'i ve dine ilgi duymadığını ifade eden öğrencilerin %57,1'i babalarının dini bilgi düzeyinde ilk sırada “evet” cevabı ön planda olurken, kendini az dindar değerlendirenlerde ilk sırada (%45,8 oranında) “kısmen” cevabı ön plana çıkmıştır.

Tablo 62: Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir? * Dini ibadetleri yerine getirmezsiniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?	Dini ibadetleri yerine getirmezsiniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?					Toplam
	İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar	İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar	İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.	İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.		
Evet	SAYI	57	196	6	1	260
	SATIR	21,9%	75,4%	2,3%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	69,5%	49,5%	31,6%	100,0%	52,2%
	TOPLAM	11,4%	39,4%	1,2%	0,2%	52,2%
Kısmen	SAYI	23	170	10	0	203
	SATIR	11,3%	83,7%	4,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	28,0%	42,9%	52,6%	0,0%	40,8%
	TOPLAM	4,6%	34,1%	2,0%	0,0%	40,8%
Hayır	SAYI	2	30	3	0	35
	SATIR	5,7%	85,7%	8,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,4%	7,6%	15,8%	0,0%	7,0%
	TOPLAM	0,4%	6,0%	0,6%	0,0%	7,0%
Toplam	SAYI	82	396	19	1	498
	SATIR	16,5%	79,5%	3,8%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,5%	79,5%	3,8%	0,2%	100,0%

Df:6 Chi-Square:16,791 p=,010

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(6)=16,791$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeni ile anlamsızdır.

Bununla birlikte tabloya baktığımızda babanın bilgi düzeyine evet diyenlerin (%21,9), kısmen diyenlere(%11,3); kısmen diyenlerin de hayır diyenlere(%5,7) oranla ibadetleri yerine getirme hususunda daha çok zorladıkları görülmektedir.

2.2.12. Anne-Babanın Kur'an'ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Durumu

Tablo 63: Anne- Babanın Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okumayı Bilme Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 29: Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Annem de – babam da okumayı bilirler	264	52,8	52,8
Annem bilir, babam okumayı bilmez	142	28,4	81,2
Babam bilir, annem okumayı bilmez	46	9,2	90,4
Annem de-babam da okumayı bilmez	48	9,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52,8'nin anne-babası Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilmektedir. %28,4'nün anne bilirken baba Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilmemekte, %9,2'sinin baba bilirken anne Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilmemekte ve %9,6'sının anne-babası Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilmemektedir.

Tablo 64: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?				Toplam
		Annem de – babam da okumayı bilirler	Annem bilir, babam okumayı bilmez	Babam bilir, annem okumayı bilmez	Annem de- babam da okumayı bilmez	
Çok dindar	SAYI	28	8	2	6	44
	SATIR	63,6%	18,2%	4,5%	13,6%	100,0%
	SÜTUN	10,6%	5,6%	4,3%	12,5%	8,8%
	TOPLAM	5,6%	1,6%	0,4%	1,2%	8,8%
Dindar	SAYI	171	89	30	26	316
	SATIR	54,1%	28,2%	9,5%	8,2%	100,0%
	SÜTUN	64,8%	62,7%	65,2%	54,2%	63,2%
	TOPLAM	34,2%	17,8%	6,0%	5,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	62	42	12	15	131
	SATIR	47,3%	32,1%	9,2%	11,5%	100,0%
	SÜTUN	23,5%	29,6%	26,1%	31,3%	26,2%
	TOPLAM	12,4%	8,4%	2,4%	3,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	3	2	1	1	7
	SATIR	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
	SÜTUN	1,1%	1,4%	2,2%	2,1%	1,4%
	TOPLAM	0,6%	0,4%	0,2%	0,2%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	1	0	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,7%	2,2%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	264	142	46	48	500
	SATIR	52,8%	28,4%	9,2%	9,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	52,8%	28,4%	9,2%	9,6%	100,0%

Df:12 Chi-Suqare:12,650 p=,395

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin öznel dindarlık durumu ile anne-babanın Kur'an'ı Kerim'i yüzünden okuma ve bilme arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(12)= 12,650, p>0,05$)

Bununla birlikte tabloya baktığımızda öğrencilerden kendisine çok dindar diyenlerin %63,6'sı, dindar diyenlerin % 54,1'i, az dindar diyenlerin % 47,3 ve dine ilgi duymuyorum diyenlerin % 42,9'unun anne-babası Kur'an'ı Kerim okumayı bilmektedir. Öznel dindarlık durumu artıkça anne-babanın Kur'an-ı Kerim okumayı bilme oranı artmaktadır.

Tablo 65: Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir? * Anne-babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?

Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?		Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?				Toplam
		Annem de – babam da okumayı bilirlen	Annem bilir, babam okumayı bilmez	Babam bilir, annem okumayı bilmez	Annem de-babam da okumayı bilmez	
Kur'an-ı Kerim'i okumayı biliyorum ve sık sık okurum.	SAYI	30	11	2	5	48
	SATIR	62,5%	22,9%	4,2%	10,4%	100,0%
	SÜTUN	11,4%	7,7%	4,3%	10,4%	9,6%
	TOPLAM	6,0%	2,2%	0,4%	1,0%	9,6%
Kur'an-ı Kerim'i okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.	SAYI	113	60	24	19	216
	SATIR	52,3%	27,8%	11,1%	8,8%	100,0%
	SÜTUN	42,8%	42,3%	52,2%	39,6%	43,2%
	TOPLAM	22,6%	12,0%	4,8%	3,8%	43,2%
Kur'an-ı Kerim'i okumayı biliyorum ve seyrek okurum.	SAYI	86	45	14	17	162
	SATIR	53,1%	27,8%	8,6%	10,5%	100,0%
	SÜTUN	32,6%	31,7%	30,4%	35,4%	32,4%
	TOPLAM	17,2%	9,0%	2,8%	3,4%	32,4%
Kur'an-ı Kerim'i okumayı biliyorum ve hiç okumam	SAYI	16	10	4	0	30
	SATIR	53,3%	33,3%	13,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	6,1%	7,0%	8,7%	0,0%	6,0%
	TOPLAM	3,2%	2,0%	0,8%	0,0%	6,0%
Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmiyorum, öğrenmek istiyorum	SAYI	19	14	2	6	41
	SATIR	46,3%	34,1%	4,9%	14,6%	100,0%
	SÜTUN	7,2%	9,9%	4,3%	12,5%	8,2%
	TOPLAM	3,8%	2,8%	0,4%	1,2%	8,2%
Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum	SAYI	0	2	0	1	3
	SATIR	0,0%	66,7%	0,0%	33,3%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	1,4%	0,0%	2,1%	0,6%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,2%	0,6%
Toplam	SAYI	264	142	46	48	500
	SATIR	52,8%	28,4%	9,2%	9,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	52,8%	28,4%	9,2%	9,6%	100,0%

Df:15 Chi-Square:15,553 p=,412

Ankete katılan öğrencilerin Kur'an'ı Kerim'i yüzünden okuma ve bilme durumu ile anne-babanın Kur'an'ı Kerim'i yüzünden okuma ve bilme arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(15)= 15,553, p>0,05$)

2.2.13. Iğın'da Dini Yaşantı İle İlgili Olumlu Olumsuz Yönlendirme Durumu

Tablo 66: İçinde yaşadığınız Iğın'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?

Soru 31: İçinde yaşadığınız Iğın'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Daha çok teşvik edici yönde yönlendirmelerle karşılaşıyorum.	142	28,4	28,4
Daha çok engelleyici yönde baskılarla karşılaşıyorum.	34	6,8	35,2
Ne teşvik edici, ne engelleyici herhangi bir baskıyla karşılaşıyorum.	324	64,8	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları yer olan Iğın'da dini yaşantılarına karşı olumlu veya olumsuz yönlendirmenin, ne derecede olduğu anlamak için yapılan bu tabloda; %64,8'i "ne teşvik ne engelleyici baskıyla karşılaşıyorum", %28,4'ü "daha çok teşvik edici yönde yönlendirmeyle karşılaşıyorum", %6,8'i ise "daha çok engelleyici yönde baskıyla karşılaşıyorum" şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 67: Cinsiyetiniz nedir? * İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?

Cinsiyetiniz nedir?		İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?			Toplam
		Daha çok teşvik edici yönde yönlendirmelerle karşılaşıyorum.	Daha çok engelleyici yönde baskılarla karşılaşıyorum.	Ne teşvik edici, ne engelleyici herhangi bir baskıyla karşılaşıyorum.	
Kız	SAYI	65	20	168	253
	SATIR	25,7%	7,9%	66,4%	100,0%
	SÜTUN	45,8%	58,8%	51,9%	50,6%
	TOPLAM	13,0%	4,0%	33,6%	50,6%
Erkek	SAYI	77	14	156	247
	SATIR	31,2%	5,7%	63,2%	100,0%
	SÜTUN	54,2%	41,2%	48,1%	49,4%
	TOPLAM	15,4%	2,8%	31,2%	49,4%
Toplam	SAYI	142	34	324	500
	SATIR	28,4%	6,8%	64,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	28,4%	6,8%	64,8%	100,0%

Df:2 Chi-Square:2,446 p=,294

Tablomuzun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin cinsiyeti ile içinde yaşadıkları yerin dini yaşantılarında olumlu ya da olumsuz etkisi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(2) = 2,446$, $p > 0,05$) Kız öğrencilerin %66,4'ü erkek öğrencilerin ise %63,2'si ne teşvik edici ne de engelleyici bir baskıyla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Tablo 68: Okulunuzun türü nedir? * İçinde yaşadığınız İlgin’da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?

Okulunuzun türü nedir?		İçinde yaşadığınız İlgin’da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?			Toplam
		Daha çok teşvik edici yönde yönlendirmelerle karşılaşıyorum.	Daha çok engelleyici yönde baskılarla karşılaşıyorum.	Ne teşvik edici, ne engelleyici herhangi bir baskıyla karşılaşıyorum.	
Anadolu Lisesi	SAYI	32	6	86	124
	SATIR	25,8%	4,8%	69,4%	100,0%
	SÜTUN	22,5%	17,6%	26,5%	24,8%
	TOPLAM	6,4%	1,2%	17,2%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	16	4	49	69
	SATIR	23,2%	5,8%	71,0%	100,0%
	SÜTUN	11,3%	11,8%	15,1%	13,8%
	TOPLAM	3,2%	0,8%	9,8%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	37	5	49	91
	SATIR	40,7%	5,5%	53,8%	100,0%
	SÜTUN	26,1%	14,7%	15,1%	18,2%
	TOPLAM	7,4%	1,0%	9,8%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	3	4	34	41
	SATIR	7,3%	9,8%	82,9%	100,0%
	SÜTUN	2,1%	11,8%	10,5%	8,2%
	TOPLAM	0,6%	0,8%	6,8%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	27	6	67	100
	SATIR	27,0%	6,0%	67,0%	100,0%
	SÜTUN	19,0%	17,6%	20,7%	20,0%
	TOPLAM	5,4%	1,2%	13,4%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	27	9	39	75
	SATIR	36,0%	12,0%	52,0%	100,0%
	SÜTUN	19,0%	26,5%	12,0%	15,0%
	TOPLAM	5,4%	1,8%	7,8%	15,0%
Toplam	SAYI	142	34	324	500
	SATIR	28,4%	6,8%	64,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	28,4%	6,8%	64,8%	100,0%

Df:10 Chi-Square:24,959 p=,005

Okul türü ile içinde yaşadıkları yer olan İlgin’in dini yaşantılarında olumlu ya da olumsuz etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(10)= 24,959$, $p < 0,05$) Bütün okul türleri içinde ne teşvik edici ne de engelleyici bir durumla karşılaşyorum diyenlerin oranı ilk sırada yer almaktadır. Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan

öğrenciler (%40,7) diğer okullarda okuyan öğrencilere göre daha çok teşvik edici yönde yönlendirmelerle karşılaştıklarını ifade etmiştir. Okul türleri içinde en az teşvikle karşılaştığını söyleyenler ise %7,3 ile Sağlık Meslek Lisesi öğrencileridir.

2.2.14. İlgın Halkının Dine Yaklaşımı

Tablo 69: İlgın Halkının Dine Yönelik Tutumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 30: Size göre içinde yaşadığımız İlgın halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aşırı tutucu dindar	20	4,0	4,0
Dindar, hoşgörülü	169	33,8	37,8
Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.	264	52,8	90,6
Din gündemlerinde yoktur	33	6,6	97,2
Dine karşıdırlar.	6	1,2	98,4
Başka ‘belirtiniz’	8	1,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin “İlgın halkının dine yönelik tutumunu nasıldır?” sorusuna %52,8’i “görüntü olarak dindar ama gerçekte değil”, %33,8’i “dindar, hoşgörülü” %6,6’sı “din gündemlerinde yoktur”, %4’ü “aşırı tutucu dindar” olduklarını ve %1,2’si ise “dine karşıt” cevabını vermiştir.

Tablo 70: Cinsiyetiniz nedir? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?

Cinsiyetiniz nedir?		Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?						Toplam
		Aşırı tutucu dindar	Dindar, hoşgörülü	Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.	Din gündemlerinde yoktur	Dine karşıdırlar.	Başka ‘belirtiniz’	
Kız	SAYI	6	78	140	21	1	7	253
	SATIR	2,4%	30,8%	55,3%	8,3%	0,4%	2,8%	100,0%
	SÜTUN	30,0%	46,2%	53,0%	63,6%	16,7%	87,5%	50,6%
	TOPLAM	1,2%	15,6%	28,0%	4,2%	0,2%	1,4%	50,6%
Erkek	SAYI	14	91	124	12	5	1	247
	SATIR	5,7%	36,8%	50,2%	4,9%	2,0%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	70,0%	53,8%	47,0%	36,4%	83,3%	12,5%	49,4%
	TOPLAM	2,8%	18,2%	24,8%	2,4%	1,0%	0,2%	49,4%
Toplam	SAYI	20	169	264	33	6	8	500
	SATIR	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%

Df:5 Chi-Square:14,721 p=,012

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(5)=14,721$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bunun yanında tablomuz bize kız öğrencilerin %55,3’ü, erkek öğrencilerinde %50,2’si “İlgin halkının görüntü olarak dindar olduğunu ama gerçekte değil” cevabını vermiştir. İkinci sırada ise İlgin halkının dindar ve hoşgörülü olduğunu düşünenlerin oranı erkek öğrencilerde %36,8 iken kız öğrencilerde ise %30,8 oranında çıkmıştır.

Tablo 71: Okulunuzun türü nedir? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?

Okulunuzun türü nedir?		Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?						Toplam
		Aşırı tutucu dindar	Dindar, hoşgörülü	Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.	Din gündemlerinde yoktur	Dine karşıdırlar.	Başka ‘‘belirtiniz’’	
Anadolu Lisesi	SAYI	2	32	75	14	1	0	124
	SATIR	1,6%	25,8%	60,5%	11,3%	0,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	10,0%	18,9%	28,4%	42,4%	16,7%	0,0%	24,8%
	TOPLAM	0,4%	6,4%	15,0%	2,8%	0,2%	0,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	4	12	43	2	2	6	69
	SATIR	5,8%	17,4%	62,3%	2,9%	2,9%	8,7%	100,0%
	SÜTUN	20,0%	7,1%	16,3%	6,1%	33,3%	75,0%	13,8%
	TOPLAM	0,8%	2,4%	8,6%	0,4%	0,4%	1,2%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	6	43	36	6	0	0	91
	SATIR	6,6%	47,3%	39,6%	6,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	30,0%	25,4%	13,6%	18,2%	0,0%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	1,2%	8,6%	7,2%	1,2%	0,0%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	0	14	23	3	1	0	41
	SATIR	0,0%	34,1%	56,1%	7,3%	2,4%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	8,3%	8,7%	9,1%	16,7%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	0,0%	2,8%	4,6%	0,6%	0,2%	0,0%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	3	39	53	5	0	0	100
	SATIR	3,0%	39,0%	53,0%	5,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	15,0%	23,1%	20,1%	15,2%	0,0%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	0,6%	7,8%	10,6%	1,0%	0,0%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	5	29	34	3	2	2	75
	SATIR	6,7%	38,7%	45,3%	4,0%	2,7%	2,7%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	17,2%	12,9%	9,1%	33,3%	25,0%	15,0%
	TOPLAM	1,0%	5,8%	6,8%	0,6%	0,4%	0,4%	15,0%
Toplam	SAYI	20	169	264	33	6	8	500
	SATIR	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%

Df:25 Chi-Square:68,261 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(25)=68,261$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tablomuza baktığımızda bütün okul türlerinde ‘‘İlgin halkı görüntü olarak dindar ama gerçekte değil’’ oranı yüksek çıkarken sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri %47,3 oran ile ilk sırada İlgin halkını ‘‘dindar, hoşgörülü’’ olarak tanımlamaktadır.

Tablo 72: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?							Toplam
	Aşırı tutucu dindar	Dindar, hoşgörülü	Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.	Din gündemlerinde yoktur	Dine karşıdır.	Başka ‘‘belirtiniz’’		
Çok dindar	SAYI	4	18	18	4	0	0	44
	SATIR	9,1%	40,9%	40,9%	9,1%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	20,0%	10,7%	6,8%	12,1%	0,0%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	0,8%	3,6%	3,6%	0,8%	0,0%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	10	116	165	17	1	7	316
	SATIR	3,2%	36,7%	52,2%	5,4%	0,3%	2,2%	100,0%
	SÜTUN	50,0%	68,6%	62,5%	51,5%	16,7%	87,5%	63,2%
	TOPLAM	2,0%	23,2%	33,0%	3,4%	0,2%	1,4%	63,2%
Az dindar	SAYI	5	34	77	10	4	1	131
	SATIR	3,8%	26,0%	58,8%	7,6%	3,1%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	20,1%	29,2%	30,3%	66,7%	12,5%	26,2%
	TOPLAM	1,0%	6,8%	15,4%	2,0%	0,8%	0,2%	26,20%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	1	3	2	0	0	7
	SATIR	14,3%	14,3%	42,9%	28,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	5,0%	0,6%	1,1%	6,1%	0,0%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,6%	0,4%	0,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	0	1	0	1	0	2
	SATIR	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	0,4%	0,0%	16,7%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	20	169	264	33	6	8	500
	SATIR	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,0%	33,8%	52,8%	6,6%	1,2%	1,6%	100,0%

Df:20 Chi-Suquare:67,731 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=67,731$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bunun yanında tablomuzdan şu verilere ulaşıyoruz. Kendini çok dindar olarak değerlendirenlerde, İlgin halkı hem ‘‘dindar hoşgörülü’’ hem de ‘‘görüntü olarak dindar’’ diyenler aynı oranda (%40,9) çıkmıştır. Dindar ve az dindar olanlarda ise en yüksek oran görüntü olarak dindar ama gerçekte değil daha yüksek çıkmıştır.

2.2.15. Arkadaşlarla Konuşulan Konular

Tablo 73 : Arkadaşlar arasında en çok konuşulan konulara cevap veren öğrenci sayısı

Geçerli		Eksik		Toplam	
N	%	N	%	N	%
493	98,6%	7	1,4%	500	100,0%

Tablo 74: Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz?

Soru 31: Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz?	Frekans	Yüzde
Derslerden, öğrenci sorunlarından	192	25,4%
Müzik-eğlence ve spordan	221	29,2%
Güncel, siyasal olay ve tartışmalardan	133	17,6%
Dini, ahlaki konulardan	38	5,0%
Kız-erkek ilişkilerinden.	172	22,8
Toplam	756	100,0%

Anketimiz de yer alan 31. Soru çoklu yanıt istediğimiz sorudur. Yukarıda bulunan ilk tablo bize 493 öğrencinin bu soruya yanıt verdiğini 7 öğrencinin ise bu soruyu cevaplamaktan kaçındığını göstermektedir. İkinci tablomuz ise öğrencilerin hangi şıkları kaç defa işaretlediğini göstermektedir. Bu yüzden frekans sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Öğrencilerin %29,2'si zamanlarının büyük bir kısmını müzik dinleyerek ve sporla ilgili meseleleri konuşarak geçirmektedir. Dinlenen müziğin çocukluktan ergenliğe doğru değiştiği ve lise yıllarında özel bir türe yöneldiğini araştırmalar ortaya koymaktadır.¹⁹¹

¹⁹¹ Adnan Kulaksızoğlu, a.g.e., s. 166.

Spor hem bireysel hem de grupta yapılan düzenli bedensel hareketlerdir. Ergenlikte artan beden enerjisini en uygun bir biçimde yöneten alan ise spordur. Spor yapmak aynı zamanda bir sosyalleşme aracı olduğu için önemlidir. Ülkemizde gençlerin büyük bir kısmı aktif olarak spor yapmasa da yaygın bir spor dalı olan futbol kulüplerinden birini desteklemektedir¹⁹²

Yukarıdaki tablonun incelenmesinde anlaşılacağı üzere, bizim araştırmamızda da öğrencilerin arkadaşlarıyla en çok konuştukları konu; müzik, eğlence ve spordur. Bunu sırasıyla dersler-öğrenci sorunlarını, kız-erkek ilişkisi ve güncel-siyasi olay ve tartışmalar izlemiştir.

İkinci sırada yer alan derslerden ve öğrenci sorunlarından konuşulması, öğrenci grubunu temsil etmelerinden dolayı gayet doğaldır. Öğrencilerin derslerine ve kendi sorunlarına yönelmeleri ve çözüm aramalarından kaynaklanabilir.

Dini ve ahlaki konuların (%5,0) öğrencilerin en az konuştuğu konulardan olması, dinin gençlerin gündeminde önemli bir yer işgal etmediğini göstermektedir.

Soruya toplamda 756 kere cevap verilmiştir. Diğer çoklu cevapta belirttiğimiz gibi soru birden çok şıkkı cevap olarak istediği için örneklem hacmini geçmektedir.

¹⁹² Adnan Kulaksızoğlu, a.g.e., s. 167-168.

Tablo 75: Cinsiyetiniz nedir? * Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz?

Cinsiyetiniz nedir?	Arkadaşlarla Konuşulan Konu					Toplam	
	Derslerden, öğrenci sorunlarından	Müzik-eğlence ve spordan	Güncel, siyasal olay ve tartışmalardan	Dini, ahlaki konulardan	Kız-erkek ilişkilerinden		
Kız	SAYI SATIR SÜTUN TOPLAM	134 53,8% 69,8% 27,2%	124 49,8% 56,1% 25,2%	52 20,9% 39,1% 10,5%	23 9,2% 60,5% 4,7%	76 30,5% 44,2% 15,4%	249 50,5%
Erkek	SAYI SATIR SÜTUN TOPLAM	58 23,8% 30,2% 11,8%	97 39,8% 43,9% 19,7%	81 33,2% 60,9% 16,4%	15 6,1% 39,5% 3,0%	96 39,3% 55,8% 19,5%	244 49,5%
	SAYI TOPLAM	192 38,9%	221 44,8%	133 27,0%	38 7,7%	172 34,9%	493 100,0%

Bu tabloda 493 öğrencinin arkadaşlarıyla bir araya geldiklerinde konuştukları konulara verdikleri cevapların kız erkek olarak ayırımına bakılacaktır. Kızlar bu beş şikkı 249 defa erkekler ise 244 defa işaretlemişlerdir.

Kız öğrencilerin %53,8 ile en çok derslerden-öğrenci sorunları en az ise %9,2 ile dini-ahlaki konulardan konuşulduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin ise en çok %39,8 ile müzik-eğlence ve spor en az %6,1 ile dini-ahlaki konuları arkadaşları ile konuşmaktadırlar. Toplam da ise en çok müzik-eğlence ve spordan konuşulduğu görülmüştür. Ayrıca bu tabloya baktığımızda erkek öğrencilerin güncel, siyasal olay ve tartışmaları (%33,2) kız öğrencilere oranla (%20,9) daha çok konuştukları görülmektedir. Kız öğrencilerin ise dersler ve öğrenci sorunlarını (%53,8'e , %23,8), müzik, eğlence ve sporu, (%49,8'e %39,8) dini ve ahlaki konuları (%9,2'ye %6,1) erkek öğrencilere oranla daha çok konuştukları görülmektedir.

Tablo 76: Okulunuzun türü nedir?* Arkadaşlarla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz?

Okulunuzun türü nedir?		Arkadaşlarla Konuşulan Konu					Toplam
		Derslerden, öğrenci sorunlarından	Müzik-eğlence ve spordan	Güncel, siyasal olay ve tartışmalardan	Dini, ahlaki konulardan	Kız-erkek ilişkilerinden	
Anadolu Lisesi	SAYI	41	52	41	9	49	123
	SATIR	33,3%	42,3%	33,3%	7,3%	39,8%	
	SÜTUN	21,4%	23,5%	30,8%	23,7%	28,5%	
	TOPLAM	8,3%	10,5%	8,3%	1,8%	9,9%	24,9%
Fen Lisesi	SAYI	46	38	27	5	24	68
	SATIR	67,6%	55,9%	39,7%	7,4%	35,3%	
	SÜTUN	24,0%	17,2%	20,3%	13,2%	14,0%	
	TOPLAM	9,3%	7,7%	5,5%	1,0%	4,9%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	35	39	15	9	16	88
	SATIR	39,8%	44,3%	17,0%	10,2%	18,2%	
	SÜTUN	18,2%	17,6%	11,3%	23,7%	9,3%	
	TOPLAM	7,1%	7,9%	3,0%	1,8%	3,2%	17,8%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	26	18	15	4	15	41
	SATIR	63,4%	43,9%	36,6%	9,8%	36,6%	
	SÜTUN	13,5%	8,1%	11,3%	10,5%	8,7%	
	TOPLAM	5,3%	3,7%	3,0%	0,8%	3,0%	8,3%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	16	36	19	4	51	99
	SATIR	16,2%	36,4%	19,2%	4,0%	51,5%	
	SÜTUN	8,3%	16,3%	14,3%	10,5%	29,7%	
	TOPLAM	3,2%	7,3%	3,9%	0,8%	10,3%	20,1
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	28	38	16	7	17	74
	SATIR	37,8%	51,4%	21,6%	9,5%	23,0%	
	SÜTUN	14,6%	17,2	12,0	18,4	9,9	
	TOPLAM	5,7%	7,7	3,2	1,4	3,4	15,0
Toplam	SAYI	192	221	133	38	172	493
	TOPLAM	38,9	44,8%	27,0%	7,7%	34,9	100,0%

Arkadaşlarla bir araya gelindiğinde konuşulan konuları bu sefer okul türüne göre inceleyeceğiz. Tabloda Anadolu Lisesi öğrencileri toplamda 123 cevap işaretlemişlerdir. Bu 123 işaretlemenin en yüksek payını %42,3 ile müzik-eğlence ve

spor alırken en düşük değeri ise %7,3 ile dini-ahlaki konu almıştır. Fen Lisesi öğrencileri toplamda 68 cevap işaretlemiştir. Bu 68 işaretleme içinde en yüksek paya sahip olan %67,6 ile dersler-öğrenci sorunları en düşük paya sahip olan ise %7,4 ile dini-ahlaki konudur. Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri toplamda 88 işaretleme yapmışlardır. Bu işaretleme içinde en yüksek paya sahip %44,3 ile müzik-eğlence ve spor iken en düşük pay %9,8 ile dini-ahlaki konudur.

Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri 41 işaretleme yapmışlardır. Bu işaretleme içinde en yüksek pay %63,4 ile ders-öğrenci sorunlarıyla ilgili konudur. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri 99 cevap işaretlemiştir. Bu işaretleme de en yüksek pay %51,5 ile kız-erkek ilişkisidir. Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri 74 cevap işaretleme yapmışlardır. Bu işaretleme de en yüksek pay ise %51,4 ile müzik-eğlence ve spordur.

Tablomuzda genel olarak baktığımızda Fen Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri daha çok dersler ve öğrenci sorunlarından; Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri müzik eğlence ve spordan, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin ise daha çok kız-erkek ilişkilerinden konuştukları görülmektedir.

2.2.16. Arkadaş Seçiminde Dikkat Edilen Unsur

Tablo 77: Arkadaş Seçiminde Dikkat Edilen Unsura İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 32: Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Zengin olmasına	9	1,8	1,8
İyi bir aileden gelmesine	142	28,4	30,2
Dindar ve ahlaklı olmasına	178	35,6	65,8
Akıllı, zeki, başarılı olmasına	81	16,2	82,0
Çevrede beğenilen popüler biri olmasına	10	2,0	84,0
Başka "belirtiniz"	80	16,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin arkadaş seçerken dikkat ettiği unsurları görmek için yapılan bu tabloda; öğrencilerin %35,6'sı dindar ve ahlaklı olmasına dikkat ederken, %28,4'ü iyi bir aileden gelmesine, %16,2'si akıllı-zeki-başarılı olmasına, %1,8'i zengin olmasına dikkat ederken, %2'si çevrede beğenilen popüler biri olmasına, %16'sı başka seçeneğine “dürüst olması”, “verdiği sözde durması”, “benim arkamda durması”, “aynı düşünceleri paylaşıyor olmamız”, “adam olması”, şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencilerin çoğunluğu özellikle dindar ve ahlaklı olmasını işaretledikten sonra başka seçeneğine dürüst olması, yalan söylemekten uzak durması, verilen sözde durması gibi ifadeleri yazdıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin dindar ve ahlaklı olmayı dürüst ve samimi olmakla ilişkilendirdiklerini ifade edebiliriz.

“Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz?” sorusu ile cinsiyet, okul türü, öğrencinin kendisini dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görme durumu, ailenin sosyo- ekonomik durumu arasında çapraz tablo ilişkisi yapılmış olup herhangi bir şekilde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 78: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz?							Toplam
	Zengin olmasına	İyi bir aileden gelmesine	Dindar ve ahlaklı olmasına	Akıllı, zeki, başarılı olmasına	Çevrede beğenilen popüler biri olmasına	Başka ‘‘belirtiniz’’		
Çok dindar	SAYI	1	17	19	3	1	3	44
	SATIR	2,3%	38,6%	43,2%	6,8%	2,3%	6,8%	100,0%
	SÜTUN	11,1%	12,0%	10,7%	3,7%	10,0%	3,8%	8,8%
	TOPLAM	0,2%	3,4%	3,8%	0,6%	0,2%	0,6%	8,8%
Dindar	SAYI	5	91	134	41	3	42	316
	SATIR	1,6%	28,8%	42,4%	13,0%	0,9%	13,3%	100,0%
	SÜTUN	55,6%	64,1%	75,3%	50,6%	30,0%	52,5%	63,2%
	TOPLAM	1,0%	18,2%	26,8%	8,2%	0,6%	8,4%	63,2%
Az dindar	SAYI	2	34	24	33	6	32	131
	SATIR	1,5%	26,0%	18,3%	25,2%	4,6%	24,4%	100,0%
	SÜTUN	22,2%	23,9%	13,5%	40,7%	60,0%	40,0%	26,2%
	TOPLAM	0,4%	6,8%	4,8%	6,6%	1,2%	6,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	0	1	3	0	2	7
	SATIR	14,3%	0,0%	14,3%	42,9%	0,0%	28,6%	100,0%
	SÜTUN	11,1%	0,0%	0,6%	3,7%	0,0%	2,5%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,2%	0,6%	0,0%	0,4%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	0	0	1	0	1	2
	SATIR	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	1,3%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	9	142	178	81	10	80	500
	SATIR	1,8%	28,4%	35,6%	16,2%	2,0%	16,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	1,8%	28,4%	35,6%	16,2%	2,0%	16,0%	100,0%

Df:20 Chi-Square:61,634 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=61,634$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tabloya baktığımızda çok dindar olduğunu ifade edenlerin %43,2’si ve dindar olduğunu ifade edenlerin %42,4’ü arkadaş seçiminde ‘‘dindar ve ahlaklı olmasına’’ dikkat ederim derken, az dindar olduğunu ifade edenlerin %26,0’sı ‘‘iyi bir aileden gelmesine’’, dine ilgi duymadığını ifade edenlerin %42,9’u ‘‘akıllı, zeki başarılı olmasına’’ cevabını ilk sırada verdikleri görülmüştür.

2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Ve Eğitim Çevresi İle İlgili Bulgular

Bu kısımda gençlerin öğrenim gördükleri okulun dini kimlik ve kişiliklerine etkisi, okullar arasında seçmeli din kültürü derslerine bakış açısında bir farklılık olup olmadığı, okulun alınan din kültürü dersinin içeriğinin öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verme durumu, farklı okuldaki öğretmenlerinin dine karşı yaklaşımlarının öğrencilerin dini hayatlarına etkisi konularının istatistiki bulgularına yer verilmiştir

2.3.1. Okuldaki Din Kültürü Dersinin Dini İlgi ve İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu

Tablo 79: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin, Dini İlgi Ve İhtiyaçlara Cevap Verme Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 33: Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, kesinlikle	213	42,6	42,6
Evet, biraz kısmen	219	43,8	86,4
Hayır, yeterli değil	67	13,4	99,8
Başka ‘belirtiniz’	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin okulunda aldığı din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin dini ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verip vermemesini betimlediğimiz tablomuzda, öğrencilerin %42,6’sı “evet kesinlikle”, %43,8’i “evet, biraz kısmen” %13,4’ü ise “hayır, yeterli değil” cevabını vermiştir.

Tablo 80: Cinsiyetiniz nedir? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?

Cinsiyetiniz nedir?	Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?				Toplam	
	Evet, kesinlikle	Evet, biraz kısmen	Hayır, yeterli değil	Başka ‘belirtiniz’		
Kız	SAYI	89	129	35	0	253
	SATIR	35,2%	51,0%	13,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	41,8%	58,9%	52,2%	0,0%	50,6%
	TOPLAM	17,8%	25,8%	7,0%	0,0%	50,6%
Erkek	SAYI	124	90	32	1	247
	SATIR	50,2%	36,4%	13,0%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	58,2%	41,1%	47,8%	100,0%	49,4%
	TOPLAM	24,8%	18,0%	6,4%	0,2%	49,4%
Toplam	SAYI	213	219	67	1	500
	SATIR	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%

Df:3 Chi-Suquare:13,761 p=,003

Cinsiyet ile okulda aldıkları din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin dini ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama açısından anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(3)= 13,761$, $p <0,05$) Erkek öğrencilerde %50,2 oranı ile “evet kesinlikle” cevabı ön plana çıkarken kız öğrenciler ise %51,0 oranı ile “evet, biraz kısmen” cevabını vermişlerdir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre dini ilgi ve ihtiyaçları karşılama evet, biraz kısmen cevabının yüksek çıkması, din kültürü dersinin ihtiyaçlarına cevap vermede az yeterli olduğu kanısını ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 81: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?

Okulunuzun türü nedir?		Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?				Toplam
		Evet, kesinlikle	Evet, biraz kısmen	Hayır, yeterli değil	Başka “belirtiniz”	
Anadolu Lisesi	SAYI	45	60	18	1	124
	SATIR	36,3%	48,4%	14,5%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	21,1%	27,4%	26,9%	100,0%	24,8%
	TOPLAM	9,0%	12,0%	3,6%	0,2%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	18	33	18	0	69
	SATIR	26,1%	47,8%	26,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	8,5%	15,1%	26,9%	0,0%	13,8%
	TOPLAM	3,6%	6,6%	3,6%	0,0%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	47	39	5	0	91
	SATIR	51,6%	42,9%	5,5%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	22,1%	17,8%	7,5%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	9,4%	7,8%	1,0%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	17	17	7	0	41
	SATIR	41,5%	41,5%	17,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	8,0%	7,8%	10,4%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	3,4%	3,4%	1,4%	0,0%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	53	35	12	0	100
	SATIR	53,0%	35,0%	12,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	24,9%	16,0%	17,9%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	10,6%	7,0%	2,4%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	33	35	7	0	75
	SATIR	44,0%	46,7%	9,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	15,5%	16,0%	10,4%	0,0%	15,0%
	TOPLAM	6,6%	7,0%	1,4%	0,0%	15,0%
Toplam	SAYI	213	219	67	1	500
	SATIR	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%

Df:15 Chi-Square:29,904 p=,012

Okul türü ile okulda alınan din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin dini ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama açısından anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(15)= 29,904, p < 0,05$) “Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?” sorusuna okul türleri içerisinde sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

öğrencileri evet, kesinlikle cevabı %50'nin üzerinde çıkmıştır. Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerin bu soruya evet, kesinlikle cevabını vermiş olmaları aldıkları dini eğitimin diğer okullara göre fazla olmasından dolayı anlaşılabilir. Bizim şaşırdığımız sonuç ise Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde de bu sonucun çıkması manidardır. Özellikle birkaç öğrencinin anket kâğıdına evet kesinlikle cevabını verdikten sonra başka seçeneğine öğretmenlerinin dersin içeriğini verimli bir şekilde işlediğini ifade ettiği görülmüştür.

Tablo 82: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?				Toplam	
	Evet, kesinlikle	Evet, biraz kısmen	Hayır, yeterli değil	Başka ‘belirtiniz’		
Çok dindar	SAYI	23	15	6	0	44
	SATIR	52,3%	34,1%	13,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	10,8%	6,8%	9,0%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	4,6%	3,0%	1,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	140	141	35	0	316
	SATIR	44,3%	44,6%	11,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	65,7%	64,4%	52,2%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	28,0%	28,2%	7,0%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	48	60	23	0	131
	SATIR	36,6%	45,8%	17,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	22,5%	27,4%	34,3%	0,0%	26,2%
	TOPLAM	9,6%	12,0%	4,6%	0,0%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	2	3	1	7
	SATIR	14,3%	28,6%	42,9%	14,3%	100,0%
	SÜTUN	0,5%	0,9%	4,5%	100,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,4%	0,6%	0,2%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	1	0	0	2
	SATIR	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,5%	0,5%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	213	219	67	1	500
	SATIR	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	42,6%	43,8%	13,4%	0,2%	100,0%

Df:12 Chi-Square:83,315 p=,000

Tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=83,315$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması

nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tablomuz bize önemli veriler sunmaktadır. Kendini çok dindar görenlerin %52,3'ü “evet, kesinlikle”, cevabı ilk sırada çıkarken dindar olarak görenlerde ise “evet kesinlikle ve evet kısmen yeterli” cevabı birbirine çok yakın çıkmıştır. Az dindar görenlerin %45,8'i “evet biraz kısmen” cevabını vermişlerdir. Dine ilgi duymadığını ifade eden öğrencilerin %42,9'u ise hayır yeterli değil cevabını vermiştir.

2.3.2. Okuldaki Ders İçi Ve Ders Dışı Faaliyetlerin Ve Öğretmenlerin Tutumlarının Dini Hayatın Biçimlenmesinde Etki Durumu

Tablo 83: Okuldaki Ders İçi Ve Ders Dışı Faaliyetlerin Ve Öğretmenlerin Tutumlarının Dini Hayatın Biçimlenmesinde Etki Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 34: Okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin size yönelik tutum ve davranışlarının, sizin dini kimlik ve kişiliğinizin, kısaca dini hayatınızın biçimlenmesinde olumlu etkileri ne kadardır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok fazla	45	9,0	9,0
Fazla	208	41,6	50,6
Az	146	29,2	79,8
Çok az	46	9,2	89,0
Hiç	55	11,0	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin dini kimliğinin oluşmasında okulda yapılan ders içi ve ders dışı etkinlikler ile yönetici ve öğretmenlerin tutumunu incelediğimiz tablomuzda; örneklemin %41,6'sı “fazla”, %29,2'si “az”, %11'i “hiç”, %9,2'si “çok az”, %9'u ise “çok fazla”, cevabını vermiştir.

Tablo 84: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin size yönelik tutum ve davranışlarının, sizin dini kimlik ve kişiliğinizin, kısaca dini hayatınızın biçimlenmesinde olumlu etkileri ne kadardır?

Okulunuzun türü nedir?		Okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin size yönelik tutum ve davranışlarının, sizin dini kimlik ve kişiliğinizin, kısaca dini hayatınızın biçimlenmesinde olumlu etkileri ne kadardır?					Toplam
		Çok fazla	Fazla	Az	Çok az	Hiç	
Anadolu Lisesi	SAYI	4	51	41	11	17	124
	SATIR	3,2%	41,1%	33,1%	8,9%	13,7%	100,0%
	SÜTUN	8,9%	24,5%	28,1%	23,9%	30,9%	24,8%
	TOPLAM	0,8%	10,2%	8,2%	2,2%	3,4%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	2	17	27	10	13	69
	SATIR	2,9%	24,6%	39,1%	14,5%	18,8%	100,0%
	SÜTUN	4,4%	8,2%	18,5%	21,7%	23,6%	13,8%
	TOPLAM	0,4%	3,4%	5,4%	2,0%	2,6%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	11	54	18	4	4	91
	SATIR	12,1%	59,3%	19,8%	4,4%	4,4%	100,0%
	SÜTUN	24,4%	26,0%	12,3%	8,7%	7,3%	18,2%
	TOPLAM	2,2%	10,8%	3,6%	0,8%	0,8%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	5	16	9	5	6	41
	SATIR	12,2%	39,0%	22,0%	12,2%	14,6%	100,0%
	SÜTUN	11,1%	7,7%	6,2%	10,9%	10,9%	8,2%
	TOPLAM	1,0%	3,2%	1,8%	1,0%	1,2%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	10	41	31	9	9	100
	SATIR	10,0%	41,0%	31,0%	9,0%	9,0%	100,0%
	SÜTUN	22,2%	19,7%	21,2%	19,6%	16,4%	20,0%
	TOPLAM	2,0%	8,2%	6,2%	1,8%	1,8%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	13	29	20	7	6	75
	SATIR	17,3%	38,7%	26,7%	9,3%	8,0%	100,0%
	SÜTUN	28,9%	13,9%	13,7%	15,2%	10,9%	15,0%
	TOPLAM	2,6%	5,8%	4,0%	1,4%	1,2%	15,0%
Toplam	SAYI	45	208	146	46	55	500
	SATIR	9,0%	41,6%	29,2%	9,2%	11,0%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	9,0%	41,6%	29,2%	9,2%	11,0%	100,0%

Df:20 Chi-Square:47,977 p=,000

Okul türü ile okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin tutum ve davranışlarının, öğrencilerin dini kimlik ve kişiliklerinin oluşmasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(20)= 47,977$, $p < 0,05$)

Tabloya göre Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin tüm ders içi ve ders dışı faaliyetlerde dini kişiliklerinin oluşmasında okuldaki etkinliklerin ve öğretmenlerin etkisi (%59,3 “fazla”) en yüksek düzeyde çıkmıştır. Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerden hiçbir etkisi yoktur, diyenlerin oranı ise %4,4

ile diğer okullarda okuyan öğrencilere göre en düşük seviyede çıkmıştır. Fen Lisesinde okuyan öğrencilerin %39,1'i dini kişiliklerinin oluşmasında okuldaki etkinliklerin ve öğretmenlerin etkisinin “az” olduğunu ifade etmiştir. Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerin % 41,1'i ise fazla derken, %33,1'i ise az cevabını vermiştir. Sağlık Meslek Lisesinde okuyan öğrencilerin %39'u fazla derken hemen onu % 22 ile az diyenler takip etmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerin %41'i okulun etkisi fazla derken okulun etkisi az diyenlerin oranı ise %31'dir. Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerin %38,7'si fazla derken, az diyenlerin oranı ise %31'dir.

Okuldaki tüm ders dışı ve ders etkinlikler ve öğretmenlerin tutumlarının öğrencilerin dini kimlik ve kişiliğin oluşmasında okul türlerine göre “az, çok az, hiç” diyenlerin toplamına baktığımızda; Fen Lisesi öğrencileri % 73,4, Anadolu Lisesi öğrencileri %55,7, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri %49, Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri %48,8, Kız Meslek Lisesi Öğrencileri %43,9, Anadolu İmam Hatip öğrencileri ise %28,6 oranında çıkmıştır.

Buradaki veriler bize Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin okuldaki tüm faaliyetlerin ve öğretmenlerinin tutumlarının dini kişiliklerinin oluşmasında fazla etkisi olduğuna, Fen Lisesi öğrencilerinin dini kişiliklerinin oluşmasında ise az bir etkisi olduğu sonucuna ulaştırmaktadır.

2.3.3. Okuldaki Öğretmenlerin Dine Yaklaşımları

Tablo 85: Okuldaki Yöneticiler Ve Öğretmenlerin Dinle İlgili Tutumlarına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 35: Size göre okulunuzdaki yöneticiler ve öğretmenlerin dinle ilgili tutumları genel olarak nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok olumlu	107	21,4	21,4
Olumlu	336	67,2	88,6
Olumsuz	34	6,8	95,4
Çok olumsuz	20	4,0	99,4
Başka ‘belirtiniz’	3	,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Öğrencilerin %67,2'si öğretmenlerinin dine karşı yaklaşımlarını "olumlu", %21,4'ü ise çok olumlu, %6,8'i olumsuz, %4'ü ise çok olumsuz görmektedir.

Tablo 86: Okulunuzun türü nedir? * Size göre okulunuzdaki yöneticiler ve öğretmenlerin dinle ilgili tutumları genel olarak nasıldır?

Okulunuzun türü nedir?		Size göre okulunuzdaki yöneticiler ve öğretmenlerin dinle ilgili tutumları genel olarak nasıldır?					Toplam
		Çok olumlu	Olumlu	Olumsuz	Çok olumsuz	Başka "belirtiniz"	
Anadolu Lisesi	SAYI	10	99	9	5	1	124
	SATIR	8,1%	79,8%	7,3%	4,0%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	9,3%	29,5%	26,5%	25,0%	33,3%	24,8%
	TOPLAM	2,0%	19,8%	1,8%	1,0%	0,2%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	15	51	1	1	1	69
	SATIR	21,7%	73,9%	1,4%	1,4%	1,4%	100,0%
	SÜTUN	14,0%	15,2%	2,9%	5,0%	33,3%	13,8%
	TOPLAM	3,0%	10,2%	0,2%	0,2%	0,2%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	39	48	2	2	0	91
	SATIR	42,9%	52,7%	2,2%	2,2%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	36,4%	14,3%	5,9%	10,0%	0,0%	18,2%
	TOPLAM	7,8%	9,6%	0,4%	0,4%	0,0%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	7	29	4	1	0	41
	SATIR	17,1%	70,7%	9,8%	2,4%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	6,5%	8,6%	11,8%	5,0%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	1,4%	5,8%	0,8%	0,2%	0,0%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	14	67	14	5	0	100
	SATIR	14,0%	67,0%	14,0%	5,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	13,1%	19,9%	41,2%	25,0%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	2,8%	13,4%	2,8%	1,0%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	22	42	4	6	1	75
	SATIR	29,3%	56,0%	5,3%	8,0%	1,3%	100,0%
	SÜTUN	20,6%	12,5%	11,8%	30,0%	33,3%	15,0%
	TOPLAM	4,4%	8,4%	0,8%	1,2%	0,2%	15,0%
Toplam	SAYI	107	336	34	20	3	500
	SATIR	21,4%	67,2%	6,8%	4,0%	0,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	21,4%	67,2%	6,8%	4,0%	0,6%	100,0%

Df:20 Chi-Square:65,234 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=65,234$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tabloya baktığımızda şu sonuca ulaşmaktayız. Bütün okul türlerinde öğrencilerin yarısından fazlası öğretmenlerinin dine karşı yaklaşımlarını olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Mesleki ve Teknik Anadolu

Lisesi öğrencilerin %14'ü, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerin %9,8'i, Anadolu Lisesi öğrencilerinin %7,3'ü öğretmenlerinin dine karşı tutumlarına olumsuz cevabı vermiştir.

2.3.4. Seçmeli Derslere Bakış Açısı

Tablo 87: Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” Derslerinin Okullarda Seçmeli Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 36: Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gereklidir, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.	395	79,0	79,2
Gereksizdir, seçmeli ders olarak okutulmamalıdır.	96	19,2	98,4
Başka “belirtiniz”	8	1,6	100,0
Toplam	499	99,8	
Kayıp veri	1	,2	
	500	100,0	

Araştırmaya katılan 500 öğrencinin Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Peygamberimizin hayatı derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda; öğrencilerin %79'u gerekli, %19,2'si ise gereksiz olarak görmektedir. %1,6'sı ise başka seçeneğine “aslında gerekli ama okuldaki ders saatleri çok olduğu için asıl din kültürü dersinin içeriği genişletilmeli”, “okuldaki diğer dersler de yoğun olduğu için seçmeli dersler olmamalı” şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 88: Okulunuzun türü nedir? * ”Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Okulunuzun türü nedir?	”Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam	
	Gereklidir, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.	Gereksizdir, seçmeli ders olarak okutulmamalıdır.	Başka ‘belirtiniz’		
Anadolu Lisesi	SAYI	94	28	2	124
	SATIR	75,8%	22,6%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	23,8%	29,2%	25,0%	24,8%
	TOPLAM	18,8%	5,6%	0,4%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	43	26	0	69
	SATIR	62,3%	37,7%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	10,9%	27,1%	0,0%	13,8%
	TOPLAM	8,6%	5,2%	0,0%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	84	6	0	90
	SATIR	93,3%	6,7%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	21,3%	6,3%	0,0%	18,0%
	TOPLAM	16,8%	1,2%	0,0%	18,0%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	34	6	1	41
	SATIR	82,9%	14,6%	2,4%	100,0%
	SÜTUN	8,6%	6,3%	12,5%	8,2%
	TOPLAM	6,8%	1,2%	0,2%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	81	18	1	100
	SATIR	81,0%	18,0%	1,0%	100,0%
	SÜTUN	20,5%	18,8%	12,5%	20,0%
	TOPLAM	16,2%	3,6%	0,2%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	59	12	4	75
	SATIR	78,7%	16,0%	5,3%	100,0%
	SÜTUN	14,9%	12,5%	50,0%	15,0%
	TOPLAM	11,8%	2,4%	0,8%	15,0%
Toplam	SAYI	395	96	8	499
	SATIR	79,2%	19,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	79,20%	19,20%	1,60%	100,00%

Df:10 Chi-Square:35,768 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(10)=35,768$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Okul türlerine göre seçmeli din kültürü derslerine öğrencilerin

bakışını incelediğimizde, örneklemin yarısından fazlası gerekli olarak değerlendirmiştir. Ancak seçmeli din derslerine “gereklidir, okutulmalıdır” diyerek en yüksek oranı Anadolu İmam Hatip öğrencileri vermiş iken, en düşük oranı %62,3 ile Fen Lisesi öğrencileri vermiştir.

Tablo 89: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * ”Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	”Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı” derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam	
	Gereklidir, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.	Gereksizdir, seçmeli ders olarak okutulmamalıdır.	Başka “belirtiniz”		
Çok dindar	SAYI	38	6	0	44
	SATIR	86,4%	13,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	9,6%	6,3%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	7,6%	1,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	262	50	4	316
	SATIR	82,9%	15,8%	1,3%	100,0%
	SÜTUN	66,3%	52,1%	50,0%	63,3%
	TOPLAM	52,5%	10,0%	0,8%	63,3%
Az dindar	SAYI	94	32	4	130
	SATIR	72,3%	24,6%	3,1%	100,0%
	SÜTUN	23,8%	33,3%	50,0%	26,1%
	TOPLAM	18,8%	6,4%	0,8%	26,1%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	7	0	7
	SATIR	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	7,3%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	1,4%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	1	0	2
	SATIR	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,3%	1,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	395	96	8	499
	SATIR	79,2%	19,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	79,2%	19,2%	1,6%	100,0%

Df:8 Chi-Square:39,516 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(8)=39,516$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuz bize önemli veriler sunmaktadır. Dine ilgi duymadığını ifade eden öğrencilerin tamamı seçmeli din derslerini gereksiz

bulmaktadır. Kendini çok dindar olarak değerlendirenlerin %86,4'ü ve dindar değerlendirenlerin %82,9'u seçmeli din derslerini gerekli olduğunu ifade ederken az dindar olduğunu ifade edenlerde bu oran düşmüştür.(%72,3)

2.3.5. Okulun Genel Atmosferinin Dini Kimlik ve Kişiliğın Oluşmasında Etkisi

Tablo 90: Okulun Genel Ortam Ve Atmosferinin Dini Kimlik ve Kişiliğın Oluşmasında Etki Durumuna Yönelik Frekans Dağılım Tablosu

Soru 37: Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğınızın oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok fazla	54	10,8	10,8
Fazla	160	32,0	42,8
Az	188	37,6	80,4
Çok az	51	10,2	90,6
Hiç	47	9,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilerin okullarındaki ortam ve atmosferin dini kimlikleri ve kişilikleri oluşturmadaki etkisine bakılacaktır. Tabloya göre öğrencilerin %10,8'i "çok fazla", %32'si "fazla", %37,6'sı "az", %10,2'si "çok az," %9,4'ü "hiç" cevabını vermiştir.

Tablo 91: Okulunuzun türü nedir? * Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?

Okulunuzun türü nedir?		Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?					Toplam
		Çok fazla	Fazla	Az	Çok az	Hiç	
Anadolu Lisesi	SAYI	13	33	51	12	15	124
	SATIR	10,5%	26,6%	41,1%	9,7%	12,1%	100,0%
	SÜTUN	24,1%	20,6%	27,1%	23,5%	31,9%	24,8%
	TOPLAM	2,6%	6,6%	10,2%	2,4%	3,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	3	14	34	9	9	69
	SATIR	4,3%	20,3%	49,3%	13,0%	13,0%	100,0%
	SÜTUN	5,6%	8,8%	18,1%	17,6%	19,1%	13,8%
	TOPLAM	0,6%	2,8%	6,8%	1,8%	1,8%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	12	50	19	4	6	91
	SATIR	13,2%	54,9%	20,9%	4,4%	6,6%	100,0%
	SÜTUN	22,2%	31,3%	10,1%	7,8%	12,8%	18,2%
	TOPLAM	2,4%	10,0%	3,8%	0,8%	1,2%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	3	9	21	5	3	41
	SATIR	7,3%	22,0%	51,2%	12,2%	7,3%	100,0%
	SÜTUN	5,6%	5,6%	11,2%	9,8%	6,4%	8,2%
	TOPLAM	0,6%	1,8%	4,2%	1,0%	0,6%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	8	28	39	13	12	100
	SATIR	8,0%	28,0%	39,0%	13,0%	12,0%	100,0%
	SÜTUN	14,8%	17,5%	20,7%	25,5%	25,5%	20,0%
	TOPLAM	1,6%	5,6%	7,8%	2,6%	2,4%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	15	26	24	8	2	75
	SATIR	20,0%	34,7%	32,0%	10,7%	2,7%	100,0%
	SÜTUN	27,8%	16,3%	12,8%	15,7%	4,3%	15,0%
	TOPLAM	3,0%	5,2%	4,8%	1,6%	0,4%	15,0%
Toplam	SAYI	54	160	188	51	47	500
	SATIR	10,8%	32,0%	37,6%	10,2%	9,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	10,8%	32,0%	37,6%	10,2%	9,4%	100,0%

Df:20 Chi-Square:55,361 p=,000

Okul türü ile öğrencilerin okulun genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliklerini oluşturması açısından anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(20)=55,361, p < 0,05$)

Okulun genel atmosferinin dini kimliğin oluşmasındaki etkiye baktığımızda Anadolu Lisesi öğrencilerinin %41,1'i, Fen Lisesi öğrencilerinin %49,3'ü, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin %51,2'si, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %39'u, "az" etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ise çok az bir farkla fazla oranı (%34,7) az oranını (%32)

geçmiştir. Sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri %54,9'luk oran ile okulun genel atmosferinin dini kişiliklerinin oluşmasında fazla etkili olmaktadır, cevabı ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 92: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?					Toplam	
	Çok fazla	Fazla	Az	Çok az	Hiç		
Çok dindar	SAYI	9	17	14	2	2	44
	SATIR	20,5%	38,6%	31,8%	4,5%	4,5%	100,0%
	SÜTUN	16,7%	10,6%	7,4%	3,9%	4,3%	8,8%
	TOPLAM	1,8%	3,4%	2,8%	0,4%	0,4%	8,8%
Dindar	SAYI	29	112	123	28	24	316
	SATIR	9,2%	35,4%	38,9%	8,9%	7,6%	100,0%
	SÜTUN	53,7%	70,0%	65,4%	54,9%	51,1%	63,2%
	TOPLAM	5,8%	22,4%	24,6%	5,6%	4,8%	63,2%
Az dindar	SAYI	16	30	48	20	17	131
	SATIR	12,2%	22,9%	36,6%	15,3%	13,0%	100,0%
	SÜTUN	29,6%	18,8%	25,5%	39,2%	36,2%	26,2%
	TOPLAM	3,2%	6,0%	9,6%	4,0%	3,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	0	3	1	3	7
	SATIR	0,0%	0,0%	42,9%	14,3%	42,9%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	1,6%	2,0%	6,4%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,6%	0,2%	0,6%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	0	0	1	2
	SATIR	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	2,1%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,4%
Toplam	SAYI	54	160	188	51	47	500
	SATIR	10,8%	32,0%	37,6%	10,2%	9,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	10,8%	32,0%	37,6%	10,2%	9,4%	100,0%

Df:16 Chi-Square:36,140 p=,003

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(16)=36,140$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablo bize az da olsa önemli veriler sunmaktadır. Okulun dini kişiliğin oluşmasında etkisi “fazladır” diyenler %38,6 çok dindarlar olurken, %38,9 ile dindar ve %36,6 ile az dindar olduğunu ifade edenler “azdır” şeklinde cevap vermiştir. Dine ilgi duymadığını ifade edenlerde %42,9’u ise “az” ve “hiç” cevabını vermişlerdir.

2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Medya ve Geniş Çevresi İle İlgili Bulgular

Günümüzde toplumları etkileyen önemli unsurlardan birisi de medyadır. Bilindiği üzere radyo, televizyon, dergi, internet, gazete gibi araçlar medya kapsamında faaliyet gösteren kitle iletişim araçlarıdır. Medyanın izleyici, dinleyici, okuyucu üzerinde davranışsal ve zihinsel etkileri olduğu ise muhakkaktır. Görsel ve işitsel özellikleri kendi bünyesinde taşımasından dolayı medyanın önemli bir formu olan televizyon, bireyin davranışlarını şekillendirmede, onlara modeller sunma ve bilgi sağlama gibi konularda en çok dikkati çeken iletişim araçlarından birisidir.

Bu kısımda gençlerin izledikleri televizyon programları, televizyon programlarını tercihinde en etkili olan faktör, televizyonun din algısı ve dini kimliğine etkisi konuların istatistiki bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra dini gruplara bakış açısı, ülkemizin dindarlık düzeyine bakışı ve hayatını geçirmek istediği çevre gibi konuların istatistiki bulguları yer almaktadır.

2.4.1. Radyo, Televizyon, İnternette Takip Ettiği Program Türleri

Tablo 93: “Radyo, tv, internet programlarından en çok izlediğiniz 3 program nedir?” sorusuna katılımcılardan cevap verenlerin sayısı

Geçerli		Kayıp		Toplam	
N	%	N	%	N	%
492	98,4%	8	1,6%	500	100,0%

Tablo 94: Katılımcıların Radyo, Tv, İnternet Programlarından En Çok İzlediği Üç Program Türüne İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 38: Radyo, Tv, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.	Frekans	Yüzde
Müzik- eğlence yarışma programları	272	30,1%
Haberler- güncel olaylar	119	13,2%
Dizi-film, sinema- spor	427	47,2%
Dini ve ahlaki programlar	32	3,5%
Bilimsel ve siyasi tartışma programları	54	6,0%
Toplam	904	100,0%

Anketimizde yer alan 38. Soru çoklu yanıt istediğimiz sorulardandır. 93. Tablo bizlere 492 öğrencinin bu soruya yanıt verdiğini 8 öğrencinin ise bu soruyu cevaplamaktan kaçındığını göstermektedir. 94. tablomuz ise öğrencilerin en çok izlediği üç programı hangi oranda işaretlediklerini göstermektedir. Öğrenciler bu soruya toplamda 904 kere cevap vermiştir. En çok izlenen program türü %47,2 ile dizi-film, sinema ve spordur. Radyo, tv, internet programlarından en az izlenen program türü ise %3,5 ile dini ve ahlaki programlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dini ve ahlaki programların bu kadar az izlenmesinin birçok sebebi olabilir. Bunlar içerisinde özellikle bu programların çoğunlukla yetişkin kişilere hitap etmesi, diğer program türlerine göre kalitenin düşük olması, gencin ilgisini çekecek tarzda bu programların hazırlanmaması, kendisine fayda sağlayıcı olarak görmemesinden kaynaklanabilir. Film dizi gibi program türlerinin ise yoğun bir şekilde izlenmesinin sebebi de gençlerin olmayı hayal ettikleri kişilerin yerine bir anlık dahi olsa kendilerini koymaları, popüler kültürün etkisinde kalmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 95: Cinsiyetiniz* Radyo, Tv, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.

Cinsiyetiniz nedir?	Radyo, Televizyon, İnternette İzlenen Program					Toplam	
	Müzik- eğlence yarışma programları	Haberler-güncel olaylar	Dizi-film, sinema-spor	Dini ve ahlaki programlar	Bilimsel ve siyasi tartışma programları		
Kız	N	157	52	216	15	22	247
	%	63,6%	21,1%	87,4%	6,1%	8,9%	
Erkek	N	115	67	211	17	32	245
	%	46,9%	27,3%	86,1%	6,9%	13,1%	
Toplam	N	272	119	427	32	54	492

Cinsiyet ile öğrencilerin radyo, televizyon ve internette en çok izledikleri program türlerini karşılaştırdığımızda hem kız öğrenciler (%87,4) hem erkek öğrencilerde (%86,1) ilk sırada dizi, film, sinema ve spor bulunmaktadır. Kız öğrencilerin (%63,6) erkek öğrencilere göre (%46,9) müzik eğlence yarışma programlarını daha çok işaretlediklerini; erkek öğrencilerin (%13,1) ise kız öğrencilere (%8,9) göre hem bilimsel ve siyasi tartışma programlarını hem de haberler ve güncel olayları daha çok (%27,3 - %21,1) takip ettiklerini görmekteyiz. Dini ve ahlaki programların ise kız öğrencilerin ve erkek öğrencilerin en az takip ettikleri program türü olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 96: Okulunuz* Radyo, Tv, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.

Okulunuzun türü nedir?	Radyo, Televizyon, İnternette İzlenen Program					Toplam
	Müzik-eğlence yarışma programları	Haberler-güncel olaylar	Dizi-film, sinema-spor	Dini ve ahlaki programlar	Bilimsel ve siyasi tartışma programları	
Anadolu Lisesi	N 66 53,2%	28 22,6%	115 92,7%	8 6,5%	11 8,9%	124
Fen Lisesi	N 43 63,2%	32 47,1%	60 88,2%	0 ,0%	22 32,4%	68
Anadolu İmam Hatip Lisesi	N 47 53,4%	21 23,9%	73 83,0%	9 10,2%	5 5,7%	88
Sağlık Meslek Lisesi	N 26 68,4%	6 15,8%	30 78,9%	5 13,2%	1 2,6%	38
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	N 48 48,5%	18 18,2%	81 81,8%	5 5,1%	7 7,1%	99
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	N 42 56,0%	14 18,7%	68 90,7%	5 6,7%	8 10,7%	75
Toplam	N 272	119	427	32	54	492

Bu tabloda ise okul türüne göre öğrencilerin radyo, televizyon ve internette en çok izledikleri program türlerine ulaşmaktayız. Okullara göre takip edilen program türlerine baktığımızda tüm okullarda ilk sırada dizi film, sinema, spor; ikinci sırada ise müzik, eğlence, yarışma programları takip edilmektedir. Bu tabloda gözümüze çarpan en önemli unsurlardan biri Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerden hiçbiri dini ve ahlaki program türüne işaretleme yapmamıştır.

2.4.2. En Çok İzlediği Tv Kanalları

Tablo 97: “En çok izlediğiniz TV kanallarından üçünü yazınız” sorusuna cevap veren öğrenci sayısı

	Geçerli		Eksik		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
TV Kanalları	383	76,6%	117	23,4%	500	100,0%

Tablomuz bize 383 öğrencinin bu soruya yanıt verdiğini 117 öğrencinin ise bu soruyu cevaplamadığını göstermektedir.

Tablo 98: En Çok İzlenen Tv Kanallarına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 39: En çok izlediğiniz Tv kanallarından üçünü yazınız	Frekans	Yüzde
Belgesel Kanalları	17	1,5%
Çocuk Kanalları	8	,7%
Dini Kanallar	3	,3%
Dizi Kanalları	21	1,8%
Haber Kanalları	21	1,8%
Müzik Kanalları	5	,4%
Spor Kanalları	61	5,3%
Tarım Kanalları	6	,5%
Ulusal Kanallar	1007	87,6%
Toplam	1149	100,0%

Tablo 98’de ise öğrencilerin yazdıkları kanalların sınıflandırılması yapılmıştır. Sınıflandırmada öğrencilerin yazdıkları kanallar araştırılmıştır.

National Geography, Yaban Tv, Bbc Earth, Discovery Science, Trt Belgesel, Bbc, Nat Geo Wild, Park Tv, Nba, belgesel kanalları olarak;

Disney, Trt Çocuk, Cartoon Network, Disney Channel çocuk kanalları olarak;

Ful Tv, Semerkant, Lalegül, Kabe Tv dini kanal olarak;

Habertürk, Bengütürk, Cnn, Tgrt Haber, Ntv, Trt 2, A Haber, haber kanalları olarak;

Blu Tv, Netflix, Dizimag, Puhu Tv, D Max, Bein Movies Türk, Anadolu Yurdu, Tivibu, Dizi Box, dizi kanalları olarak;

Kral Pop, Power Türk, Dream Tv müzik kanalları olarak;

Trt Spor, A Spor, Bein Sports, Fb Tv, Gs Tv, Tv3, Trt 3, Lig Tv, S Sports spor kanalları olarak;

Köy Tv, Bereket Tv, Çiftçi Tv tarım kanalları olarak;

Show Tv, Atv, Trt 1, Star, Kanal d, Fox , Tv8, Kanal 7, Beyaz Tv, A2, Kon Tv, Flash Tv, Kanal 7, A9, Akıllı Tv, Teve2 ulusal kanal olarak, adlandırılmıştır.

Tablo 99: TV Kanalları*Cinsiyetiniz?

En Çok İzlenen TV Kanalları	Cinsiyetiniz nedir?		Toplam
	Kız	Erkek	
Belgesel Kanalları	N 2	15	17
	% ,5%	3,9%	4,4%
Çocuk Kanalları	N 5	3	8
	% 1,3%	,8%	2,1%
Dini Kanallar	N 0	3	3
	% ,0%	,8%	,8%
Dizi Kanalları	N 3	18	21
	% ,8%	4,7%	5,5%
Haber Kanalları	N 4	17	21
	% 1,0%	4,4%	5,5%
Müzik Kanalları	N 3	2	5
	% ,8%	,5%	1,3%
Spor Kanalları	N 5	56	61
	% 1,3%	14,6%	15,9%
Tarım Kanalları	N 0	6	6
	% ,0%	1,6%	1,6%
Ulusal Kanallar	N 563	444	1007
	% 147,0%	115,9%	262,9%
Toplam	N 195	188	383
	% 50,9%	49,1%	100,0%

Bir önceki sorumuzda öğrencilerin Tv, radyo, internet programlarından takip ettiği üç program türünü sormuştuk. Burada ise öğrencilerin takip ettiği kanalların ismini sorduk. Bizim sorduğumuz bu soruda özellikle öğrencilerin dini kanallardan haberi olup olmadığı ve hangi dini kanalları takip ettiğinin öğrenilmesi temel hedefti. Bir önceki soruda dini kanalları takip ettiğini söyleyen sadece 32 öğrenci varken burada

sadece 3 öğrencinin dini kanal ismini yazdığını görmekteyiz. Tablo 99'dan öğrencilerin büyük bir kısmının dini ve ahlaki içerikli Tv kanallarını sürekli olarak takip etmediklerini, kandil gecelerinde ve ramazan ayı içerisinde dini içerikli programları daha çok takip etme durumlarının olabileceği düşünülmektedir.

2.4.3. Tv Kanallarının Din Algısına Etkisi

Tablo 100: Katılımcıların İzledikleri Tv Kanallarının Din Algısını Etkileme Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 40: İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok olumlu	24	4,8	4,8
Olumlu	229	45,8	50,6
Olumsuz	164	32,8	83,4
Çok olumsuz	20	4,0	87,4
Başka “belirtiniz”	15	3,0	90,4
Hiç	48	9,6	100,0
Toplam	500	100,0	

“İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?” sorusuna öğrencilerin %4,8’i çok olumlu, %45,8’i olumlu, %32,8’i ise olumsuz, %4’ü çok olumsuz, %9,6’sı ise hiç cevabını vermiştir.

Tablo 101: Cinsiyetiniz nedir? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?

Cinsiyetiniz nedir?	İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?						Toplam	
	Çok olumlu	Olumlu	Olumsuz	Çok olumsuz	Başka ‘‘belirtiniz’’	Hiç		
Kız	SAYI	8	106	95	7	10	27	253
	SATIR	3,2%	41,9%	37,5%	2,8%	4,0%	10,7%	100,0%
	SÜTUN	33,3%	46,3%	57,9%	35,0%	66,7%	56,3%	50,6%
	TOPLAM	1,6%	21,2%	19,0%	1,4%	2,0%	5,4%	50,6%
Erkek	SAYI	16	123	69	13	5	21	247
	SATIR	6,5%	49,8%	27,9%	5,3%	2,0%	8,5%	100,0%
	SÜTUN	66,7%	53,7%	42,1%	65,0%	33,3%	43,8%	49,4%
	TOPLAM	3,2%	24,6%	13,8%	2,6%	1,0%	4,2%	49,4%
Toplam	SAYI	24	229	164	20	15	48	500
	SATIR	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%

Df:5 Chi-Square:12,197 p=,032

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile izledikleri televizyon kanallarının din algılarını ve kimliklerini etkilemesi arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(5) = 12,197$, $p < 0,05$)

Televizyon kanallarının din algısına ve dini kimliklerine etkisine baktığımızda erkek öğrencilerin %56,3'ü olumlu (çok olumlu-olumlu), %33,2'si ise olumsuz (olumsuz-çok olumsuz); kız öğrencilerin %45,1'i olumlu (çok olumlu-olumlu), %40,3'ü ise olumsuz (olumsuz-çok olumsuz) etkisi olduğunu ifade etmiştir.

Anketimizin 38. ve 39. Sorusu öğrencilerin takip ettikleri tv programları ve kanalları ile ilgiliydi. Öğrencilerin en az takip ettikleri programın dini kanallar olduğu ortaya çıkmıştı. Tablo 101'e baktığımızda öğrencilerin hem olumlu hem olumsuz cevabının birbirine yakın oranda çıkmış olması son derecede düşündürücüdür.

Tablo 102: Okulunuzun türü nedir? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?

Okulunuzun türü nedir?		İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?						Toplam
		Çok olumlu	Olumlu	Olumsuz	Çok olumsuz	Başka ‘‘belirtiniz’’	Hiç	
Anadolu Lisesi	SAYI	6	41	53	6	5	13	124
	SATIR	4,8%	33,1%	42,7%	4,8%	4,0%	10,5%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	17,9%	32,3%	30,0%	33,3%	27,1%	24,8%
	TOPLAM	1,2%	8,2%	10,6%	1,2%	1,0%	2,6%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	1	19	20	6	0	23	69
	SATIR	1,4%	27,5%	29,0%	8,7%	0,0%	33,3%	100,0%
	SÜTUN	4,2%	8,3%	12,2%	30,0%	0,0%	47,9%	13,8%
	TOPLAM	0,2%	3,8%	4,0%	1,2%	0,0%	4,6%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	4	54	24	3	2	4	91
	SATIR	4,4%	59,3%	26,4%	3,3%	2,2%	4,4%	100,0%
	SÜTUN	16,7%	23,6%	14,6%	15,0%	13,3%	8,3%	18,2%
	TOPLAM	0,8%	10,8%	4,8%	0,6%	0,4%	0,8%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	0	14	13	2	8	4	41
	SATIR	0,0%	34,1%	31,7%	4,9%	19,5%	9,8%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	6,1%	7,9%	10,0%	53,3%	8,3%	8,2%
	TOPLAM	0,0%	2,8%	2,6%	0,4%	1,6%	0,8%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	7	55	33	1	0	4	100
	SATIR	7,0%	55,0%	33,0%	1,0%	0,0%	4,0%	100,0%
	SÜTUN	29,2%	24,0%	20,1%	5,0%	0,0%	8,3%	20,0%
	TOPLAM	1,4%	11,0%	6,6%	0,2%	0,0%	0,8%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	6	46	21	2	0	0	75
	SATIR	8,0%	61,3%	28,0%	2,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	20,1%	12,8%	10,0%	0,0%	0,0%	15,0%
	TOPLAM	1,2%	9,2%	4,2%	0,4%	0,0%	0,0%	15,0%
Toplam	SAYI	24	229	164	20	15	48	500
	SATIR	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%

Df:25 Chi-Square:137,663 p=,000

Televizyon kanallarının lise gençleri üzerine etkisi ayrı bir araştırma olacak kadar özel bir öneme sahiptir. Televizyonun farklı okul türlerinde okuyan gençler üzerinde dini algılarına etkisini incelediğimiz tablomuzun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(25)=137,663$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzdan şu verilere ulaşmaktayız. Anadolu Lisesi öğrencilerin %42,7’si olumsuz, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerin %59,3’ü olumlu, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerin 34,1’i olumlu, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerin %55’i olumlu, Kız Mesleki

ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerin %61,3'ü olumlu etkisi olduğunu; Fen Lisesi öğrencilerin %29'u ise hiçbir etkisi olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 103: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?						Toplam	
	Çok olumlu	Olumlu	Olumsuz	Çok olumsuz	Başka ‘‘belirtiniz’’	Hiç		
Çok dindar	SAYI	6	28	6	1	0	3	44
	SATIR	13,6%	63,6%	13,6%	2,3%	0,0%	6,8%	100,0%
	SÜTUN	25,0%	12,2%	3,7%	5,0%	0,0%	6,3%	8,8%
	TOPLAM	1,2%	5,6%	1,2%	0,2%	0,0%	0,6%	8,8%
Dindar	SAYI	11	156	107	10	7	25	316
	SATIR	3,5%	49,4%	33,9%	3,2%	2,2%	7,9%	100,0%
	SÜTUN	45,8%	68,1%	65,2%	50,0%	46,7%	52,1%	63,2%
	TOPLAM	2,2%	31,2%	21,4%	2,0%	1,4%	5,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	7	43	49	8	7	17	131
	SATIR	5,3%	32,8%	37,4%	6,1%	5,3%	13,0%	100,0%
	SÜTUN	29,2%	18,8%	29,9%	40,0%	46,7%	35,4%	26,2%
	TOPLAM	1,4%	8,6%	9,8%	1,6%	1,4%	3,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	0	2	0	1	1	3	7
	SATIR	0,0%	28,6%	0,0%	14,3%	14,3%	42,9%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,9%	0,0%	5,0%	6,7%	6,3%	1,4%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	0,0%	0,2%	0,2%	0,6%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	0	2	0	0	0	2
	SATIR	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	24	229	164	20	15	48	500
	SATIR	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	4,8%	45,8%	32,8%	4,0%	3,0%	9,6%	100,0%

Df:20 Chi-Square:52,636 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=52,636$, $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tabloya baktığımızda “İzlediğiniz Tv kanalları din algısı ve dini kimliğinizi nasıl etkilemektedir?” sorusuna kendini çok dindar (%63,6) ve dindar (%49,4) değerlendirenlerde en yüksek oranın olumlu, kendisini az dindar (%37,4) değerlendirenlerde ise olumsuz, dine ilgi duymadığını (%42,9) ifade edenler ise hiç etkisi olmadığını, dine karşıt olanlar (%100) ise olumsuz etkisi olduğunu ifade etmiştir.

2.4.4. Tv Kanallarını Tercih Faktörü

Tablo 104: Öğrencilerin Tv Kanallarını Tercih Faktörüne İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 41: TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Dünya görüşüne, hayat felsefeme uygunluğu	84	16,8	16,8
Gerçek ve doğru bilgi vermeleri	98	19,6	36,4
Dini- ahlaki değerlere uygunluğu	29	5,8	42,2
Programın içerik ve biçim kalitesi	124	24,8	67,0
Eğlendirici olması	156	31,2	98,2
Başka ‘belirtiniz’	9	1,8	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Televizyon kanalları tercihinizde en etkili olan faktör nedir? sorusuna %31,2’si eğlendirici olması, %24,8’i programın içerik ve biçim kalitesi, %19,6’sı gerçek ve doğru bilgi vermeleri, %16,8’i dünya görüşüne hayat felsefesine uygunluğu ve %5,8’i dini-ahlaki değerlere uygunluğu cevabını vermiştir.

Tablo 105: Cinsiyetiniz nedir? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?

Cinsiyetiniz nedir?	TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?							Toplam
	Dünya görüşüme, hayat felsefeme uygunluğu	Gerçek ve doğru bilgi vermeleri	Dini-ahlaki değerlere uygunluğu	Programın içerik ve biçim kalitesi	Eğlendirici olması	Başka "belirtiniz"		
Kız	SAYI	37	41	8	66	94	7	253
	SATIR	14,6%	16,2%	3,2%	26,1%	37,2%	2,8%	100,0%
	SÜTUN	44,0%	41,8%	27,6%	53,2%	60,3%	77,8%	50,6%
	TOPLAM	7,4%	8,2%	1,6%	13,2%	18,8%	1,4%	50,6%
Erkek	SAYI	47	57	21	58	62	2	247
	SATIR	19,0%	23,1%	8,5%	23,5%	25,1%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	56,0%	58,2%	72,4%	46,8%	39,7%	22,2%	49,4%
	TOPLAM	9,4%	11,4%	4,2%	11,6%	12,4%	0,4%	49,4%
Toplam	SAYI	84	98	29	124	156	9	500
	SATIR	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%

Df:5 Chi-Suquare:19,419 p=,002

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile izledikleri televizyon kanalları tercihlerinde en etkili olan faktör arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(5) = 19,419$, $p < 0,05$)

Kız öğrencilerin TV kanallarını tercihte %37,2'si erkek öğrencilerin %25,1'i ilk sırada eğlendirici olması cevabını vermiştir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre programın içerik biçim ve kalitesi, eğlendirici olması daha yüksek oranda çıkarken; erkek öğrenciler ise kız öğrencilere göre dünya görüşüme uygunluğu, gerçek ve doğru bilgi vermesi, dini ve ahlaki değerlere uygunluğu daha yüksek oranda çıkmıştır.

Tablo 106: Okulunuzun türü nedir? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?

Okulunuzun türü nedir?	TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?							Toplam
	Dünya görüşüme, hayat felsefeme uygunluğu	Gerçek ve doğru bilgi vermeleri	Dini-ahlaki değerlere uygunluğu	Programın içerik ve biçim kalitesi	Eğlendirici olması	Başka “belirtiniz”		
Anadolu Lisesi	SAYI	24	14	7	36	43	0	124
	SATIR	19,4%	11,3%	5,6%	29,0%	34,7%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	28,6%	14,3%	24,1%	29,0%	27,6%	0,0%	24,8%
	TOPLAM	4,8%	2,8%	1,4%	7,2%	8,6%	0,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	6	16	1	30	15	1	69
	SATIR	8,7%	23,2%	1,4%	43,5%	21,7%	1,4%	100,0%
	SÜTUN	7,1%	16,3%	3,4%	24,2%	9,6%	11,1%	13,8%
	TOPLAM	1,2%	3,2%	0,2%	6,0%	3,0%	0,2%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	19	22	7	16	23	4	91
	SATIR	20,9%	24,2%	7,7%	17,6%	25,3%	4,4%	100,0%
	SÜTUN	22,6%	22,4%	24,1%	12,9%	14,7%	44,4%	18,2%
	TOPLAM	3,8%	4,4%	1,4%	3,2%	4,6%	0,8%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	6	7	2	9	15	2	41
	SATIR	14,6%	17,1%	4,9%	22,0%	36,6%	4,9%	100,0%
	SÜTUN	7,1%	7,1%	6,9%	7,3%	9,6%	22,2%	8,2%
	TOPLAM	1,2%	1,4%	0,4%	1,8%	3,0%	0,4%	8,2%
Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	15	24	6	22	32	1	100
	SATIR	15,0%	24,0%	6,0%	22,0%	32,0%	1,0%	100,0%
	SÜTUN	17,9%	24,5%	20,7%	17,7%	20,5%	11,1%	20,0%
	TOPLAM	3,0%	4,8%	1,2%	4,4%	6,4%	0,2%	20,0%
Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	14	15	6	11	28	1	75
	SATIR	18,7%	20,0%	8,0%	14,7%	37,3%	1,3%	100,0%
	SÜTUN	16,7%	15,3%	20,7%	8,9%	17,9%	11,1%	15,0%
	TOPLAM	2,8%	3,0%	1,2%	2,2%	5,6%	0,2%	15,0%
Toplam	SAYI	84	98	29	124	156	9	500
	SATIR	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,80%	19,60%	5,80%	24,80%	31,20%	1,80%	100,00%

Df:25 Chi-Square:44,126 p=,010

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin okul türü ile izledikleri televizyon kanalları tercihlerinde en etkili faktör açısından aralarında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(25)= 44,126, p < 0,05$)

Anadolu Lisesi öğrencileri ilk sırada %34,7 ile eğlendirici olması, ikinci sırada %29,0 ile programın içerik ve kalitesi; Fen Lisesi öğrencileri ilk sırada %43,5 ile programın içerik ve kalitesi, ikinci sırada %23,2 ile gerçek ve doğru bilgi vermesi; Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri ilk sırada %25,3 ile eğlendirici olması, ikinci

sırada %24,2 ile gerçek ve doğru bilgi vermesi; Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri ilk sırada % 36,6 ile eğlendirici olması %22 programın içerik ve kalitesi; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ilk sırada % 32,0 eğlendirici olması ile ikinci sırada % 24,0 ile gerçek ve doğru bilgi vermesi; Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ilk sırada % 37,3 eğlendirici olması, %20 ile gerçek ve doğru bilgi vermesi, gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 107: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?							Toplam
	Dünya görüşüme, hayat felsefeme uygunluğu	Gerçek ve doğru bilgi vermeleri	Dini-ahlaki değerlere uygunluğu	Programın içerik ve biçim kalitesi	Eğlendirici olması	Başka ‘belirtiniz’		
Çok dindar	SAYI	5	17	5	6	11	0	44
	SATIR	11,4%	38,6%	11,4%	13,6%	25,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	6,0%	17,3%	17,2%	4,8%	7,1%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	1,0%	3,4%	1,0%	1,2%	2,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	54	62	19	78	98	5	316
	SATIR	17,1%	19,6%	6,0%	24,7%	31,0%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	64,3%	63,3%	65,5%	62,9%	62,8%	55,6%	63,2%
	TOPLAM	10,8%	12,4%	3,8%	15,6%	19,6%	1,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	23	18	4	39	43	4	131
	SATIR	17,6%	13,7%	3,1%	29,8%	32,8%	3,1%	100,0%
	SÜTUN	27,4%	18,4%	13,8%	31,5%	27,6%	44,4%	26,2%
	TOPLAM	4,6%	3,6%	0,8%	7,8%	8,6%	0,8%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	2	1	0	1	3	0	7
	SATIR	28,6%	14,3%	0,0%	14,3%	42,9%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,4%	1,0%	0,0%	0,8%	1,9%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,4%	0,2%	0,0%	0,2%	0,6%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	0	1	0	1	0	2
	SATIR	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,0%	3,4%	0,0%	0,6%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	84	98	29	124	156	9	500
	SATIR	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%

Df:20 Chi-Square:31,581 p=,048

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=31,581$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak öğrencilerden çok dindar olduğunu ifade edenlerin %38,6’sı Tv kanalları tercinde en etkili faktöre gerçek ve doğru bilgi vermeleri; az dindar olduğunu ifade edenlerin %31’i, dindar olduğunu ifade edenlerin %32,8’i,

dine ilgi duymadığını ifade edenlerin %42,9'u ise en etkili faktöre eğlendirici olması şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 108: Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır? * TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?							Toplam
	Dünya görüşüme, hayat felsefeme uygunluğu	Gerçek ve doğru bilgi vermeleri	Dini-ahlaki değerlere uygunluğu	Programın içerik ve biçim kalitesi	Eğlendirici olması	Başka "belirtiniz"		
1000 TL'den az	SAYI	13	19	7	6	11	0	56
	SATIR	23,2%	33,9%	12,5%	10,7%	19,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	15,5%	19,4%	24,1%	4,8%	7,1%	0,0%	11,2%
	TOPLAM	2,6%	3,8%	1,4%	1,2%	2,2%	0,0%	11,2%
1001 - 2000 TL	SAYI	26	22	8	27	41	1	125
	SATIR	20,8%	17,6%	6,4%	21,6%	32,8%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	31,0%	22,4%	27,6%	21,8%	26,3%	11,1%	25,0%
	TOPLAM	5,2%	4,4%	1,6%	5,4%	8,2%	0,2%	25,0%
2001 - 3000 TL	SAYI	13	30	4	34	44	3	128
	SATIR	10,2%	23,4%	3,1%	26,6%	34,4%	2,3%	100,0%
	SÜTUN	15,5%	30,6%	13,8%	27,4%	28,2%	33,3%	25,6%
	TOPLAM	2,6%	6,0%	0,8%	6,8%	8,8%	0,6%	25,6%
3001 - 5000 TL	SAYI	17	21	7	36	29	2	112
	SATIR	15,2%	18,8%	6,3%	32,1%	25,9%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	20,2%	21,4%	24,1%	29,0%	18,6%	22,2%	22,4%
	TOPLAM	3,4%	4,2%	1,4%	7,2%	5,8%	0,4%	22,4%
5001 – 10.000 TL	SAYI	8	3	3	12	10	1	37
	SATIR	21,6%	8,1%	8,1%	32,4%	27,0%	2,7%	100,0%
	SÜTUN	9,5%	3,1%	10,3%	9,7%	6,4%	11,1%	7,4%
	TOPLAM	1,6%	0,6%	0,6%	2,4%	2,0%	0,2%	7,4%
Başka "belirtiniz"	SAYI	2	1	0	3	4	0	10
	SATIR	20,0%	10,0%	0,0%	30,0%	40,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	2,4%	1,0%	0,0%	2,4%	2,6%	0,0%	2,0%
	TOPLAM	0,4%	0,2%	0,0%	0,6%	0,8%	0,0%	2,0%
Bilmiyorum	SAYI	5	2	0	6	17	2	32
	SATIR	15,6%	6,3%	0,0%	18,8%	53,1%	6,3%	100,0%
	SÜTUN	6,0%	2,0%	0,0%	4,8%	10,9%	22,2%	6,4%
	TOPLAM	1,0%	0,4%	0,0%	1,2%	3,4%	0,4%	6,4%
Toplam	SAYI	84	98	29	124	156	9	500
	SATIR	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	16,8%	19,6%	5,8%	24,8%	31,2%	1,8%	100,0%

Df:30 Chi-Square:52,635 p=,007

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(30)=52,635$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzdan şu sonuçlara ulaşabilmekteyiz. Ailesinin

aylık geliri, 1000 TL'den az olanlarda Tv kanalı tercihinde etkili olan faktörde en yüksek çıkan oran %33,9 ile gerçek ve doğru bilgi vermeleri cevabı olurken, 1001-2000 TL ve 2001-3000 TL arasında olanlarda ise eğlendirici olması cevabı olmuştur. 3001-5000 TL ve 5001-10000 TL arası olanlar ise programın içerik ve kalitesi şeklinde cevap vermişlerdir.

2.4.5. Dini Gruplara Bakış Açısı

Tablo 109: Öğrencilerin Dini Gruplara Bakış Açısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 42: Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar, cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok doğal bir durumdur	169	33,8	33,8
Olmasa daha iyi olur	175	35,0	68,8
Hiç olmaması gerekir	79	15,8	84,6
İlgilenmiyorum bence fark etmez	77	15,4	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz sorusuna öğrencilerin %33,8 çok doğal bir durum, %35'i olmasa daha iyi olur, %15,4'ü ilgilenmiyorum bence fark etmez, %15,8'i hiç olmaması gerekir cevabını vermiştir.

Tablo 110: Cinsiyetiniz nedir? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?

Cinsiyetiniz nedir?		Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?				Toplam
		Çok doğal bir durumdur.	Olmasa daha iyi olur	Hiç olmaması gerekir	İlgilenmiyorum bence fark etmez	
Kız	SAYI	82	94	31	46	253
	SATIR	32,4%	37,2%	12,3%	18,2%	100,0%
	SÜTUN	48,5%	53,7%	39,2%	59,7%	50,6%
	TOPLAM	16,4%	18,8%	6,2%	9,2%	50,6%
Erkek	SAYI	87	81	48	31	247
	SATIR	35,2%	32,8%	19,4%	12,6%	100,0%
	SÜTUN	51,5%	46,3%	60,8%	40,3%	49,4%
	TOPLAM	17,4%	16,2%	9,6%	6,2%	49,4%
Toplam	SAYI	169	175	79	77	500
	SATIR	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%

Df:3 Chi-Square:7,623 p=,054

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin toplumda oluşan dini grupların bakış açıları ile cinsiyet durumu açısından anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(3) = 7,623$ $p > 0,05$)

Toplumumuzun dini gruplara bölünmesine nasıl bakıyorsunuz sorusuna, kız öğrencilerin %37,2'si olmasa daha iyi olur, erkek öğrencilerin %35,2'si çok doğal bir durum olduğunu ifade etmiştir. Hem kız hem de erkek öğrencilerde olmasa daha iyi olur cevabı ile çok doğal bir durumdur cevabı birbirine yakın çıkmıştır.

Tablo 111: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?				Toplam
		Çok doğal bir durumdur	Olmasa daha iyi olur	Hiç olmaması gerekir	İlgilenmiyorum bence fark etmez	
Çok dindar	SAYI	22	11	7	4	44
	SATIR	50,0%	25,0%	15,9%	9,1%	100,0%
	SÜTUN	13,0%	6,3%	8,9%	5,2%	8,8%
	TOPLAM	4,4%	2,2%	1,4%	0,8%	8,8%
Dindar	SAYI	111	115	41	49	316
	SATIR	35,1%	36,4%	13,0%	15,5%	100,0%
	SÜTUN	65,7%	65,7%	51,9%	63,6%	63,2%
	TOPLAM	22,2%	23,0%	8,2%	9,8%	63,2%
Az dindar	SAYI	33	49	27	22	131
	SATIR	25,2%	37,4%	20,6%	16,8%	100,0%
	SÜTUN	19,5%	28,0%	34,2%	28,6%	26,2%
	TOPLAM	6,6%	9,8%	5,4%	4,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	2	0	3	2	7
	SATIR	28,6%	0,0%	42,9%	28,6%	100,0%
	SÜTUN	1,2%	0,0%	3,8%	2,6%	1,4%
	TOPLAM	0,4%	0,0%	0,6%	0,4%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	1	0	2
	SATIR	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,6%	0,0%	1,3%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	169	175	79	77	500
	SATIR	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%

Df:12 Chi-Square:22,105 p=,036

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(12)=22,105$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak kendini çok dindar değerlendirenlerin %50'si dini gruplara bölünmenin çok doğal bir durum olduğunu ifade ederken, kendini dindar olarak değerlendirenlerin %36,4'ü olmasa daha iyi olur, %35,1'i ise çok doğal bir durumdur, şeklinde cevap vermiştir. Kendini az dindar olarak değerlendirenler ise %37,4 ile olmasa daha iyi olur cevabı ilk sırada yer almaktadır. Dine ilgi duymadığını söyleyen %42,9 ise hiç olmaması gerekir şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 112: Okulunuzun türü nedir? * Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?

Okulunuzun türü nedir?	Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?				Toplam	
	Çok doğal bir durumdur	Olmasa daha iyi olur	Hiç olmaması gerekir	İlgilenmiyorum bence fark etmez		
Anadolu Lisesi	SAYI	37	48	19	20	124
	SATIR	29,8%	38,7%	15,3%	16,1%	100,0%
	SÜTUN	21,9%	27,4%	24,1%	26,0%	24,8%
	TOPLAM	7,4%	9,6%	3,8%	4,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	15	22	18	14	69
	SATIR	21,7%	31,9%	26,1%	20,3%	100,0%
	SÜTUN	8,9%	12,6%	22,8%	18,2%	13,8%
	TOPLAM	3,0%	4,4%	3,6%	2,8%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	39	29	9	14	91
	SATIR	42,9%	31,9%	9,9%	15,4%	100,0%
	SÜTUN	23,1%	16,6%	11,4%	18,2%	18,2%
	TOPLAM	7,8%	5,8%	1,8%	2,8%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	11	15	9	6	41
	SATIR	26,8%	36,6%	22,0%	7,8%	100,0%
	SÜTUN	6,5%	8,6%	11,4%	7,8%	8,2%
	TOPLAM	2,2%	3,0%	1,8%	1,2%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	37	31	18	14	100
	SATIR	37,0%	31,0%	18,0%	14,0%	100,0%
	SÜTUN	21,9%	17,7%	22,8%	18,2%	20,0%
	TOPLAM	7,4%	6,2%	3,6%	2,8%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	30	30	6	9	75
	SATIR	40,0%	40,0%	8,0%	12,0%	100,0%
	SÜTUN	17,8%	17,1%	7,6%	11,7%	15,0%
	TOPLAM	6,0%	6,0%	1,2%	1,8%	15,0%
Toplam	SAYI	169	175	79	77	500
	SATIR	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	33,8%	35,0%	15,8%	15,4%	100,0%

Df:15 Chi-Square:22,102 p=,105

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin toplumda oluşan dini gruplara bakış açıları ile okul türleri açısından anlamlı bir ilişki yoktur. ($\chi^2(15)= 22,102$ $p>0,05$)

2.4.6. Ülkemizin Dindarlık Düzeyine Bakış Açısı

Tablo 113 : Öğrencilerin Ülkemizin Dindarlık Düzeyine Bakış Açısına İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 43: Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok dindar	31	6,2	6,2
Dindar	217	43,4	49,6
Az dindar	220	44,0	93,6
Dindar değil	31	6,2	99,8
Başka ‘belirtiniz’	1	,2	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi nasıldır? sorusuna %6,2’si çok dindar, %44’ü az dindar, %43,4’ü dindar, %6,2’si dindar değil cevabını vermiştir.

Tablo 114: Cinsiyetiniz nedir? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?

Cinsiyetiniz nedir?	Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?					Toplam	
	Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘belirtiniz’		
Kız	SAYI	7	105	122	18	1	253
	SATIR	2,8%	41,5%	48,2%	7,1%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	22,6%	48,4%	55,5%	58,1%	100,0%	50,6%
	TOPLAM	1,4%	21,0%	24,4%	3,6%	0,2%	50,6%
Erkek	SAYI	24	112	98	13	0	247
	SATIR	9,7%	45,3%	39,7%	5,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	77,4%	51,6%	44,5%	41,9%	0,0%	49,4%
	TOPLAM	4,8%	22,4%	19,6%	2,6%	0,0%	49,4%
Toplam	SAYI	31	217	220	31	1	500
	SATIR	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%

Df:4 Chi-Square:13,903 p=,008

Tablonun ortaya çıkardığı sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık

düzeıı bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2(4)=13,903$, $p < 0,05$)

Kız öğrencilerin %48,2'si toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeını ilk sırada az dindar olarak görürken, erkek öğrenciler ise %45,3 oran ile dindar olarak değerlendirmektedir.

Tablo 115: Okulunuzun türü nedir? * Genel anlamda ölkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeıı size göre nasıldır?

Okulunuzun türü nedir?		Genel anlamda ölkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeıı size göre nasıldır?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘belirtiniz’	
Anadolu Lisesi	SAYI	5	54	58	7	0	124
	SATIR	4,0%	43,5%	46,8%	5,6%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	16,1%	24,9%	26,4%	22,6%	0,0%	24,8%
	TOPLAM	1,0%	10,8%	11,6%	1,4%	0,0%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	3	16	38	12	0	69
	SATIR	4,3%	23,2%	55,1%	17,4%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	9,7%	7,4%	17,3%	38,7%	0,0%	13,8%
	TOPLAM	0,6%	3,2%	7,6%	2,4%	0,0%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	6	46	36	2	1	91
	SATIR	6,6%	50,5%	39,6%	2,2%	1,1%	100,0%
	SÜTUN	19,4%	21,2%	16,4%	6,5%	100,0%	18,2%
	TOPLAM	1,2%	9,2%	7,2%	0,4%	0,2%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	0	16	20	5	0	41
	SATIR	0,0%	39,0%	48,8%	12,2%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	7,4%	9,1%	16,1%	0,0%	8,2%
	TOPLAM	0,0%	3,2%	4,0%	1,0%	0,0%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	9	47	41	3	0	100
	SATIR	9,0%	47,0%	41,0%	3,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	29,0%	21,7%	18,6%	9,7%	0,0%	20,0%
	TOPLAM	1,8%	9,4%	8,2%	0,6%	0,0%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	8	38	27	2	0	75
	SATIR	10,7%	50,7%	36,0%	2,7%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	25,8%	17,5%	12,3%	6,5%	0,0%	15,0%
	TOPLAM	1,6%	7,6%	5,4%	0,4%	0,0%	15,0%
Toplam	SAYI	31	217	220	31	1	500
	SATIR	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%

Df:20 Chi-Square:46,963:p=,001

Tablonun değerleri istatikselsel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=46,963$ $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması

nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuza baktığımızda toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyini Anadolu Lisesi öğrencilerinin %46,8'i az dindar, Fen Lisesi öğrencilerinin %55,1'i az dindar, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin %48,8'i az dindar, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %47'si dindar, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %50,7'si dindar ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %50,5'i dindar kategorisinde değerlendirmektedir.

Tablo 116: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?		Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ''belirtiniz''	
Çok dindar	SAYI	6	22	15	1	0	44
	SATIR	13,6%	50,0%	34,1%	2,3%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	19,4%	10,1%	6,8%	3,2%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	1,2%	4,4%	3,0%	0,2%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	19	152	130	15	0	316
	SATIR	6,0%	48,1%	41,1%	4,7%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	61,3%	70,0%	59,1%	48,4%	0,0%	63,2%
	TOPLAM	3,8%	30,4%	26,0%	3,0%	0,0%	63,2%
Az dindar	SAYI	5	41	73	11	1	131
	SATIR	3,8%	31,3%	55,7%	8,4%	0,8%	100,0%
	SÜTUN	16,1%	18,9%	33,2%	35,5%	100,0%	26,2%
	TOPLAM	1,0%	8,2%	14,6%	2,2%	0,2%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	1	1	4	0	7
	SATIR	14,3%	14,3%	14,3%	57,1%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	3,2%	0,5%	0,5%	12,9%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,2%	0,2%	0,8%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	0	1	1	0	0	2
	SATIR	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,5%	0,5%	0,0%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	31	217	220	31	1	500
	SATIR	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%

Df:16 Chi-Square:56,379 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(16)=56,379$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak tablomuzdan şu sonuçlara ulaşmaktayız. Kendini çok dindar değerlendirenlerin %50'si ve dindar olarak nitelendirenlerin %48,1'i toplumumuzun dini yaşayışını "dindar", az dindar olarak nitelendirenlerin %55,7'si

ise ülkemizin dini yaşayışını “az dindar” olarak görmektedir. Dine ilgi duymayanların %57,1’i ise toplumumuzu dindar değil şeklinde tanımlamaktadır.

Tablo 117: Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır? * Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?

Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?	Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?					Toplam	
	Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘‘belirtiniz’’		
Aşırı tutucu dindar	SAYI	6	11	1	2	0	20
	SATIR	30,0%	55,0%	5,0%	10,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	19,4%	5,1%	0,5%	6,5%	0,0%	4,0%
	TOPLAM	1,2%	2,2%	0,2%	0,4%	0,0%	4,0%
Dindar, hoşgörülü	SAYI	16	97	53	3	0	169
	SATIR	9,5%	57,4%	31,4%	1,8%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	51,6%	44,7%	24,1%	9,7%	0,0%	33,8%
	TOPLAM	3,2%	19,4%	10,6%	0,6%	0,0%	33,8%
Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.	SAYI	8	98	137	20	1	264
	SATIR	3,0%	37,1%	51,9%	7,6%	0,4%	100,0%
	SÜTUN	25,8%	45,2%	62,3%	64,5%	100,0%	52,8%
	TOPLAM	1,6%	19,6%	27,4%	4,0%	0,2%	52,8%
Din gündemlerinde yoktur	SAYI	0	7	20	6	0	33
	SATIR	0,0%	21,2%	60,6%	18,2%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	3,2%	9,1%	19,4%	0,0%	6,6%
	TOPLAM	0,0%	1,4%	4,0%	1,2%	0,0%	6,6%
Dine karşıdrlar.	SAYI	1	2	3	0	0	6
	SATIR	16,7%	33,3%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	3,2%	0,9%	1,4%	0,0%	0,0%	1,2%
	TOPLAM	0,2%	0,4%	0,6%	0,0%	0,0%	1,2%
Başka ‘‘belirtiniz’’	SAYI	0	2	6	0	0	8
	SATIR	0,0%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,0%	0,9%	2,7%	0,0%	0,0%	1,6%
	TOPLAM	0,0%	0,4%	1,2%	0,0%	0,0%	1,6%
Toplam	SAYI	31	217	220	31	1	500
	SATIR	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	6,2%	43,4%	44,0%	6,2%	0,2%	100,0%

Df:20 Chi-Suqare:80,881 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=80,881$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak İlgin halkını aşırı tutucu dindar olarak görenlerin %55’i ve İlgin halkına dindar hoşgörülü diyenlerin %57,4’ü ülkemizin dini yaşayış ve dindarlık düzeyini “dindar” olarak görmektedir. Görüntü olarak dindar diyenlerin

%51,9'u ve İlgın halkının dine karşı olduğunu söyleyenlerin %50'si ise ülkemizin dini yaşayış ve dindarlık düzeyini “az dindar” olarak nitelendirmektedir.

2.4.7. Hayatını Geçirmek İstedığı Çevre

Tablo 118: Öğrencilerin Hayatını Geçirmek İstedığı Çevre Durumuna İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Soru 44: Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok dindar	132	26,4	26,4
Dindar	300	60,0	86,4
Az dindar	46	9,2	95,6
Dindar değil	9	1,8	97,4
Başka “belirtiniz”	13	2,6	100,0
Toplam	500	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin “hayatınızın nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?” sorusuna %26,4’ü çok dindar, %60’ı dindar, %9,2’si az dindar, %1,8’i dindar değil, %2,6’sı başka seçeneğine “herkesin düşüncelerine saygılı”, “adaletli” cevabını vermişlerdir.

Okulunuzun türü nedir?		Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘‘belirtiniz’’	
Anadolu Lisesi	SAYI	23	85	10	4	2	124
	SATIR	18,5%	68,5%	8,1%	3,2%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	17,4%	28,3%	21,7%	44,4%	15,4%	24,8%
	TOPLAM	4,6%	17,0%	2,0%	0,8%	0,4%	24,8%
Fen Lisesi	SAYI	10	41	12	2	4	69
	SATIR	14,5%	59,4%	17,4%	2,9%	5,8%	100,0%
	SÜTUN	7,6%	13,7%	26,1%	22,2%	30,8%	13,8%
	TOPLAM	2,0%	8,2%	2,4%	0,4%	0,8%	13,8%
Anadolu İmam Hatip Lisesi	SAYI	40	48	1	0	2	91
	SATIR	44,0%	52,7%	1,1%	0,0%	2,2%	100,0%
	SÜTUN	30,3%	16,0%	2,2%	0,0%	15,4%	18,2%
	TOPLAM	8,0%	9,6%	0,2%	0,0%	0,4%	18,2%
Sağlık Meslek Lisesi	SAYI	6	31	2	0	2	41
	SATIR	14,6%	75,6%	4,9%	0,0%	4,9%	100,0%
	SÜTUN	4,5%	10,3%	4,3%	0,0%	15,4%	8,2%
	TOPLAM	1,2%	6,2%	0,4%	0,0%	0,4%	8,2%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	27	57	13	1	2	100
	SATIR	27,0%	57,0%	13,0%	1,0%	2,0%	100,0%
	SÜTUN	20,5%	19,0%	28,3%	11,1%	15,4%	20,0%
	TOPLAM	5,4%	11,4%	2,6%	0,2%	0,4%	20,0%
Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	SAYI	26	38	8	2	1	75
	SATIR	34,7%	50,7%	10,7%	2,7%	1,3%	100,0%
	SÜTUN	19,7%	12,7%	17,4%	22,2%	7,7%	15,0%
	TOPLAM	5,2%	7,6%	1,6%	0,4%	0,2%	15,0%
Toplam	SAYI	132	300	46	9	13	500
	SATIR	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%

Df:20 Chi-Suquare:50,382 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(20)=50,382$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Ancak bununla birlikte tablomuz bize önemli bilgiler vermektedir. Bütün okul türlerinde öğrencilerin %50 ve üzerinin hayatını geçirmek istediği çevre dindar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 120: Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? * Hayatınızın

aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?

Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?					Toplam	
	Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘belirtiniz’		
Çok dindar	SAYI	26	17	1	0	0	44
	SATIR	59,1%	38,6%	2,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	19,7%	5,7%	2,2%	0,0%	0,0%	8,8%
	TOPLAM	5,2%	3,4%	0,2%	0,0%	0,0%	8,8%
Dindar	SAYI	85	207	18	0	6	316
	SATIR	26,9%	65,5%	5,7%	0,0%	1,9%	100,0%
	SÜTUN	64,4%	69,0%	39,1%	0,0%	46,2%	63,2%
	TOPLAM	17,0%	41,4%	3,6%	0,0%	1,2%	63,2%
Az dindar	SAYI	19	76	26	3	7	131
	SATIR	14,5%	58,0%	19,8%	2,3%	5,3%	100,0%
	SÜTUN	14,4%	25,3%	56,5%	33,3%	53,8%	26,2%
	TOPLAM	3,8%	15,2%	5,2%	0,6%	1,4%	26,2%
Dine ilgi duymuyorum	SAYI	1	0	1	5	0	7
	SATIR	14,3%	0,0%	14,3%	71,4%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,8%	0,0%	2,2%	55,6%	0,0%	1,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,2%	1,0%	0,0%	1,4%
Dine karşıt	SAYI	1	0	0	1	0	2
	SATIR	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	SÜTUN	0,8%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,4%
	TOPLAM	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%
Toplam	SAYI	132	300	46	9	13	500
	SATIR	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%

Df:16 Chi-Square:285,915 p=,000

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(16)=285,915$ $p < 0,05$) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte bize bazı veriler sunmaktadır. Kendini çok dindar görenlerin %59,1'i çok dindar, dindar görenlerin %65,2'i ise dindar, kendini az dindar görenlerin %58'i ise dindar bir çevrede hayatının geçmesini istemektedir. Dine ilgi duymadığını ifade edenlerin %71,4'ü ise dindar olmayan bir çevrede yaşamayı isterim şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 121: Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır? * Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?

Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır?		Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?					Toplam
		Çok dindar	Dindar	Az dindar	Dindar değil	Başka ‘‘belirtiniz’’	
1000 TL'den az	SAYI	23	28	4	0	1	56
	SATIR	41,1%	50,0%	7,1%	0,0%	1,8%	100,0%
	SÜTUN	17,4%	9,3%	8,7%	0,0%	7,7%	11,2%
	TOPLAM	4,6%	5,6%	0,8%	0,0%	0,2%	11,2%
1001 - 2000 TL	SAYI	42	71	8	2	2	125
	SATIR	33,6%	56,8%	6,4%	1,6%	1,6%	100,0%
	SÜTUN	31,8%	23,7%	17,4%	22,2%	15,4%	25,0%
	TOPLAM	8,4%	14,2%	1,6%	0,4%	0,4%	25,0%
2001 - 3000 TL	SAYI	27	84	13	0	4	128
	SATIR	21,1%	65,6%	10,2%	0,0%	3,1%	100,0%
	SÜTUN	20,5%	28,0%	28,3%	0,0%	30,8%	25,6%
	TOPLAM	5,4%	16,8%	2,6%	0,0%	0,8%	25,6%
3001 - 5000 TL	SAYI	26	69	11	5	1	112
	SATIR	23,2%	61,6%	9,8%	4,5%	0,9%	100,0%
	SÜTUN	19,7%	23,0%	23,9%	55,6%	7,7%	22,4%
	TOPLAM	5,2%	13,8%	2,2%	1,0%	0,2%	22,4%
5001 – 10.000 TL	SAYI	4	24	6	1	2	37
	SATIR	10,8%	64,9%	16,2%	2,7%	5,4%	100,0%
	SÜTUN	3,0%	8,0%	13,0%	11,1%	15,4%	7,4%
	TOPLAM	0,8%	4,8%	1,2%	0,2%	0,4%	7,4%
Başka ‘‘belirtiniz’’	SAYI	1	5	2	1	1	10
	SATIR	10,0%	50,0%	20,0%	10,0%	10,0%	100,0%
	SÜTUN	0,8%	1,7%	4,3%	11,1%	7,7%	2,0%
	TOPLAM	0,2%	1,0%	0,4%	0,2%	0,2%	2,0%
Bilmiyorum	SAYI	9	19	2	0	2	32
	SATIR	28,1%	59,4%	6,3%	0,0%	6,3%	100,0%
	SÜTUN	6,8%	6,3%	4,3%	0,0%	15,4%	6,4%
	TOPLAM	1,8%	3,8%	0,4%	0,0%	0,4%	6,4%
Toplam	SAYI	132	300	46	9	13	500
	SATIR	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%
	SÜTUN	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	TOPLAM	26,4%	60,0%	9,2%	1,8%	2,6%	100,0%

Df:24 Chi-Suquare:39,625 p=,023

Tablonun değerleri istatistiksel açıdan anlamlı ($\chi^2(24)=39,625$ p <0,05) çıkmasına rağmen, kutucukların %20 oranında beşten daha az frekansa sahip olması nedeniyle anlamsızdır. Bununla birlikte tablomuzdan ailenin aylık geliri ne olursa olsun %50 ve üzerinin geçirmek istediği çevrenin dindar olarak kümelendiğini görmekteyiz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile dindarlık bakımından kendini değerlendirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kız öğrencilerden kendini dindar değerlendirenler %76,7 (dindar + çok dindar) iken erkek öğrencilerde bu oran %67,2'dir. Erkek öğrencilerde (%30,4) kız öğrencilere (%22,1) oranla az dindar oranı yüksek çıkmıştır.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve bilmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kız öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilme ve "sık sık" ve "ara sıra" okuma oranı (%60,9) erkek öğrencilerin oranından (%44,5) daha yüksektir.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile sahip olunan dini bilginin kaynağı arasında anlamsız bir ilişki saptanmıştır. Erkek öğrencilerin %45,3'ü kız öğrencilerin %53,4'ü sahip oldukları dini bilginin kaynağına aile cevabını vermişlerdir.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile dini kişiliğin oluşmasında etkili olan faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ancak hem kız hem de erkek öğrencilerin dini kişiliklerinin oluşmasında anne-babanın etkisi ilk sırada çıkmıştır. Erkek öğrenciler üzerinde okudukları okul ve öğretmenlerin tavrı, camideki vaaz ve hutbeler, Kur'an kurslarının dini kişiliklerinin oluşmasında etkisi, kız öğrencilere göre daha fazla çıkmıştır.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile okulda aldıkları din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin dini ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama açısından anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Erkek öğrencilerde %50,2 oranı ile evet kesinlikle cevabı ön plana çıkarken kız öğrenciler ise %51,0 oranı ile evet, biraz kısmen cevabı ön plana çıkmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre dini ilgi ve ihtiyaçları karşılamada evet, biraz kısmen cevabının yüksek çıkması, din kültürü dersinin ihtiyaçlarına cevap vermede az yeterli olduğu kanısını ortaya çıkarmaktadır

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile seçmeli "Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı" derslerine bakış açısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Kız öğrencilerin %77,4'ü erkek öğrencilerin ise %81'i gereklidir, okutulmalıdır cevabını vermiştir.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile Ilgın halkının dine yönelik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Erkek öğrencilerin %50,2'si, kız öğrencilerinde %55,3'ü Ilgın halkının görüntü olarak dindar olduğunu ama gerçekte olmadığını ifade etmiştir. Ilgın halkının dindar ve hoşgörülü olduğunu düşünenlerin oranı erkek öğrencilerde %36,8 iken, kız öğrencilerde ise %30,8 oranında çıkmıştır.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile dindar insanların farklı dini gruplara bölünmelerine bakış açısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Kız öğrencilerin %37,2'si olmasa daha iyi olur, %32,4'ü çok doğal bir durumdur; erkek öğrencilerin %35,2 çok doğal bir durumdur, %32,8 olmasa daha iyi olur, şeklinde cevap vermiştir.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi bakışı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kız öğrencilerin %48,2'si toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyini az dindar, erkek öğrenciler ise %45,3 oran ile dindar olarak değerlendirmektedir.

Liseli gençlerin cinsiyet değişkeni ile hayatını geçirmek istediği çevre arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Erkek öğrencilerin %62,5'i, kız öğrencilerin ise %57,5'i ise dindar bir çevrede hayatının geçmesini istemektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü ile kendilerini dindarlık bakımından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sağlık Meslek Lisesi ve Kız Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %70,7'si, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %67'si, Fen Lisesi öğrencilerinin ise %60,9, Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %59'u, Anadolu Lisesi öğrencilerinin %58,1'i kendilerini "dindar" olarak değerlendirmektedir. Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dindarlık düzeylerinin ("çok dindar" ve "dindar") diğer okullarda okuyan öğrencilere göre yüksek çıkması beklenmektedir. Kız Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinde bu oran %82,7 iken Anadolu İmam Hatip Lisesinde ise %79,1 çıkmıştır. Araştırmamızda İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin dindarlık düzeyinin Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinden düşük çıkmış olmasının sebebini, öğrencilerin almış oldukları dini eğitimdeki bilgileri yaşamlarına

ne kadar aktardıkları ile içselleştirerek cevap vermiş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Okul türü ve Kur'an'ı Kerim'i okumayı bilme ve okuma sıklığı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer liselerde öğrenim gören öğrencilere göre Kur'an-ı Kerim'i bilme ve sık sık ve ara sıra okuma oranı (%25,30 ve %59,30) daha fazladır. Bütün okul türlerinde Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen öğrenciler var iken sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde okumayı bilmeyen hiç öğrenci yoktur.

Okul türü ile sahip olunan dini bilgi kaynağının durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bütün okul çeşitlerinde okuyan öğrenciler üzerinde ailenin birinci derecede dini bilgileri öğrenmede etkisi olduğu görülmektedir. Bunun yanında Anadolu İmam Hatip Lisesindeki öğrencilerin okuldan dini bilgileri öğrenme oranı (%20,9) diğer liselere göre daha fazla çıkmıştır.

Okul türü ile dini kişiliğin oluşmasında en çok etkisi olan faktör arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmıştır. Bütün okul türleri içinde anne-babamın etkisi fazladır oranı ilk sırada çıkmıştır. Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dini kişiliklerinin oluşmasında buldukları okul ve öğretmenlerinin etkisi ise (%15,4), diğer okul türlerinde okuyan öğrencilere göre daha fazla çıkmıştır.

Okul türü ve İlgın halkının dine yönelik tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bütün okul türlerinde İlgın halkı görüntü olarak dindar ama gerçekte değil oranı yüksek çıkarken sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri %47,3 oran ile ilk sırada İlgın halkını dindar, hoşgörülü olarak tanımlamaktadır.

Okul türü ile okulda alınan din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin dini ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama açısından anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bütün okul türleri içerisinde sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri evet, kesinlikle cevabı %50'nin üzerinde çıkmıştır. Sağlık Meslek Lisesinde ise evet kesinlikle ve evet biraz kısmen cevabı aynı oranda çıkmıştır. Diğer okul türlerinde ise evet, biraz kısmen cevabı daha yüksek çıkmıştır.

Okul türü ve seçmeli din derslerine bakış açısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bütün okul türlerinde öğrencilerin %50'sinden fazlası “gereklidir, okutulmalıdır” cevabı vermiştir. Ancak seçmeli din derslerine “gereklidir, okutulmalıdır” diyerek en yüksek oranı (%93,3) Anadolu İmam Hatip öğrencileri vermiş iken, en düşük oranı (%62,3) Fen Lisesi öğrencileri vermiştir.

Okul türü ve dindar insanların dini gruplara bölünmelerine bakış açısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin %38,7'si, Fen Lisesi öğrencilerin %31,9'u, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin %36,6'sı olmasa daha iyi olur cevabı ilk sırada çıkmış iken; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin % 37'si Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %42,9'u çok doğal bir durumdur cevabı; Sağlık Meslek Lisesinde ise çok doğal bir durum ve olmaması gerekir cevabı aynı oranda, ilk sırada çıkmıştır.

Okul türü ve toplumumuzun dindarlık düzeyine bakış açısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin %46,8'i az dindar, Fen Lisesi öğrencilerinin %55,1'i az dindar, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin %48,8'i az dindar, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %47'si dindar, Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %50,7'si dindar ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %50,5'i dindar kategorisinde değerlendirilmektedir.

Okul türü ve hayatını geçirmek istediği çevre arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bütün okul türlerinde öğrencilerin hayatını geçirmek istediği çevre, dindar ve çok dindar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilerin dindarlık envanterine verdiği cevaplar içerisinde inanç kategorisine baktığımızda “Allah’ın varlığına inanıyorum” ifadesine kesinlikle katılıyorum diyenler %98,2 iken, “Hz. Muhammed’in Allah’ın peygamberi olduğuna inanıyorum” diyenler %97,8, “Kur’an- Kerim’in günümüze kadar değişmeden geldiğine inanıyorum” diyenler %87,8, “Öldükten sonra tekrar dirileceğime ve ahiret gününün varlığına inanıyorum” diyenler %94,2, “Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum” %93,7 oranında çıkmıştır.

İbadet alanında ise “Beş vakit namazımı kılarım” ifadesine öğrencilerin %10’u “Ramazan ayında orucumu tutarım” ifadesine %64’2’si, “Kur’an-ı Kerim’i düzenli olarak okurum” ifadesine ise % 12,8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

İlgın’daki ortaöğrenim gençliğinin dini inançlarının yüksek, dini yaşayışlarının ise düşük olduğunu ifade edebiliriz. İnanç alanında, özellikle gözümle görmediğim melek, cin gibi varlıklara inanıyorum, ahiret gününün varlığına inanıyorum ve Kur’an-ı Kerim’in günümüze kadar değişmeden geldiğine inanıyorum maddelerinin, Allah’ın varlığına inanıyorum ve Hz. Muhammed’in peygamber olduğuna inanıyorum ifadesine göre düşük çıkmış olması düşündürücüdür. İslami literatürde İnanç esasları bütünlük gösterir. Bir kısmını kabul edip diğer kısmını inkar dediğimiz bir durum mümkün değildir. Öğrencilerin özellikle yukarıda ifade ettiğimiz maddelerde kesinlikle katılıyorum ifadesinin düşük çıkmış olması, bu konuda yeterli bir açıklama almadıklarından ya da bu konuları tam olarak zihinlerine yerleştiremediklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Her şeyden önce çalışmamızdan elde edilen bulgular araştırmanın yapıldığı zaman ve şartlarla, uygulama yapılan örneklem ve sorulan sorularla sınırlıdır.

Okullarda alınan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi müfredatının öğrencinin ilgi ve ihtiyacına göre düzenlenmesi, seçmeli din derslerin içeriğinin de öğrencilerin daha çok merak ettiği konular başta olmak üzere dikkat çekici bir şekilde hazırlanması öğrencilerin ihtiyaçlarına yeterli bir şekilde cevap verecektir. İlgın içinde öğrencilerin katılabileceği Kur’an kursları başta olmak üzere, dini ve ahlaki programların içeriğinin düzenlenmesi ve zenginleştirilerek ilgi çekici hale getirilmesi öğrencilerin dini ihtiyaçlarına yardımcı olacaktır. Gençler üzerinde yapılan alan çalışmaları artsa da halen istenilen bir düzeyde değildir. Lise gençliği üzerinde araştırmaların artırılması ve bu alanda düzenlemelerin yapılması son derecede önemlidir.

KAYNAKÇA

ADAMS, James F., **Ergenliği Anlamak**, yay. haz. Bekir Onur, İmge Kitabevi yay., 1. Baskı, Ankara, 1995.

ALTINKÖPRÜ, Tuncel, **Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği**, 14. Basım, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2004.

ARMANER, Neda, **Din Psikolojisine Giriş**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1980.

ARSLAN, Hasan, “Dindarlık Boyutları, Algıları ve Uygulamaları”, **Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, C. 4, S.7, 2011, s. 39-61.

ARSLANTÜRK, Zeki, **Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri**, 2. Baskı, MÜİFV yay., İstanbul, 1995.

ATALAY, Talip, **İlköğretim ve Liselerde Dindarlık**, 1. Baskı, Dem yay., İstanbul, 2005.

ATKINSON, Rita L. ve arkadaşları, **Psikolojiye Giriş**, çev: Yavuz Alogan, Arkadaş yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2002.

AYDIN, Betül, **Çocuk ve Ergenlik Psikolojisi**, 3. Baskı, Armina Basım Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara, 2010.

AYDIN, Mehmet, **Din Felsefesi**, Selçuk yay., Ankara.

BAYYİĞİT, Mehmet, **Gençlik ve Din**, 2. Baskı, Yediveren Kitap, Konya, 2003.

BİLGİN, Mehmet, “Bedensel ve Devinsel Gelişim”, **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, ed. Binnur Yeşilyaprak, Pegem Akademi, 2. Baskı, 2006, Ankara, ss.58-81.

BLUM, Gerald S., “Duygusal ve Dürtüsel Gelişim”, çev. Meral Çileli, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, Hacettepe –Taş kitapçılık, 2. Baskı, Ankara, 1987, ss. 171-187.

ÇAPÇIOĞLU, İhsan, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yakın Sosyal Çevre İle İlişkilerinde Etkili Bir Faktör Olarak Dindarlık”, **Ankara Üniversitesi TSA**, Yıl:12, Sayı: 3, 2008, ss. 49-64.

CEYLAN, Yılmaz, “**Lise Öğrencilerin Din Algısı**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya, 2010

ÇİLELİ, Meral; “Ergenlikte Ahlak Gelişimi”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, Hacettepe –Taş kitapçılık, Ankara, 1987, 265- 286.

CLOUSE, Bonnidel, “Ergenlerde Ahlak Gelişimi ve Cinsellik”, çev. Turgay Gündüz, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.9, C.9, 2000.

DAŞKIRAN, İbrahim “**Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş, 2009.

DODURGALI, Abdurrahman, **Ailede Din Eğitimi**, 3. Baskı, Timaş yay., İstanbul, 2010.

EİCHORN, Dorothy H. “Biyolojik Gelişim”, çev. Zeynep Atbaşoğlu, **Ergenliği Anlamak**, Ed. James F. Adams, Yayına Haz. Bekir Onur, İmge kitabevi, Ankara, 1995, 81-110.

EKŞİ, Halil, “Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik”, **Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi**, ed. Hayati Hökelekli, 1.Baskı, Ankara Okulu yay., Ankara, 2002, ss. 153-182.

ELKİND, Davit, “Ergenlikte Ben Merkezlilik”, çev. Meral Çileli, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, Hacettepe –Taş kitapçılık, 2. Baskı, Ankara, 1987, ss.189- 197.

FERŞADOĞLU, Saliha “**15-18 Yaş Lise Öğrencisi Kızların Dini Tutum ve Davranışları**” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya, 2010.

GALLAGHER, Jeanette M., Richard S. Mansfield “Ergenlikte Bilişsel Gelişim” çev. Demet Öngen, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams. yay. haz. Bekir Onur, İmge kitabevi, Ankara, 1995, 185-222.

GANDER, Mary J, ve Harry W. **GARDİNER**, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, yay. haz. Bekir Onur, çevirenler: Prof. Dr. Ali Dönmez, Prof. Dr. Nermin Çelen, Prof. Dr. Bekir Onur, İmge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2001.

GROTEVANT, Harold D. “ Kişilik Gelişimi”, çev. Ö. Hakan Ersever, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, yay. haz. Bekir Onur, İmge kitabevi, Ankara, 1995, ss. 153-184.

GÜNAY, Ünver, “Dindarlığın Sosyolojisi”, **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**, ed. Ünver Günay- Celaledin Çelik, 1. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2016, ss. 1-59.

GÜNAY, Ünver, **Din Sosyolojisi**, 13. Baskı, İnsan yay., İstanbul, 2014.

GÜNAY, Ünver, **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat**, Dergah yay., İstanbul, 1999.

GÜNDÜZ, Turgay “Ergenlik Dönemi Din Eğitimi”, **Etkili Din Öğretimi**, 3. Baskı, TİDEF yay., İstanbul, 2010, ss. 73-101.

GÜRSU, Orhan, **Ergenlerde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık**, İdeal Usta Fotokobi Basım Yayın, Konya, 2012.

HAMACHEK, Don E, “Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi” çev. Ö. Hakan Ersever, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, yay. haz. Bekir Onur, İmge kitabevi, Ankara, 1995, ss. 111-151.

HORTAÇSU, Nuran **İnsan İlişkileri**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991.

HÖKELEKLİ, Hayati, **Din Psikolojisi**, 9. Baskı, TDV yay., Ankara, 2011.

HÖKELEKLİ, Hayati, “Gençlik ve Din”, **Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi**, Ankara Okulu yay., Ankara, 2002, ss.11-29.

JERSİLD, Arthur T., **Gençlik Psikolojisi**, çev. İbrahim N. Özgür, Yeni Hamle matbaası, İstanbul, 1970.

KALECİ, Feyza Nur, **Ergenlik Dönemi Kimlik Oluşumunda Dinin Rolü: Konya Örneği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, Konya, 2016.

KAYIKLIK, Hasan, “Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, C.19, S. 3, 2006, ss. 491- 499.

KAYIKLIK, Hasan - **KALGI**, Mehmet Emin, “Dinsel Yaşayış Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması”, **ÇÜİFD**, C. 17, S. 1, 2017, ss. 1-19.

KARAÇOŞKUN, M. Doğan, **İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, Samsun, 1994.

KILAVUZ, M. Akif, **Ergenlerde Özdeşleşme ve Din**, (Yayınlanmamış Doktora Çalışması), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa, 1993.

KOÇ, Bozkurt “**Gelişim Dönemleri ve Dini Hayat**”, *Tabula-Rasa*, S.5, 2002, ss. 151-165.

KOÇ, Mustafa “Gelişim ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi”, **Ekev Akademi Dergi**, Yıl:7, S. 15, 2003, ss. 113-132.

KOÇ, Mustafa “Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dini Yaşam”, **Diyanet İlmi Dergi**, C.42, S. 3, 2006, ss. 7-32.

KOÇ, Mustafa, “**Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa, 2002.

KÖYLÜ, Mustafa, **Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri**, 1. Basım, Etüt yay., Samsun, 2010.

KÖKTAŞ, M. Emin, **Türkiye’de Dini Hayat**, İşaret yay., İstanbul, 1993.

KRECH, David ve Richard S. Crutchfield, **Sosyal Psikoloji Teori ve Problemler**, 3. Baskı, çev. Erol Güngör, Ötüken yay., İstanbul, 1980.

KULA, Naci, ”Gençlik Döneminde Kimlik ve Din”, **Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi**, ed. Hayati Hökelekli, 1.Baskı, Ankara Okulu yay., Ankara, 2002, 31-70.

KULAKSIZOĞLU, Adnan, **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, 20. Basım, İstanbul, 2018.

KURTKAN BİLGİSEVEN, Âmiran, **Din Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.

KÜÇÜKKARAGÖZ, Hadiye, “Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, ed. Binnur Yeşilyaprak, Pegem Akademi, 2. Baskı, 2006, Ankara, ss. 84-124.

MEHMEDOĞLU, Ali Ulvi, **Kişilik ve Din**, 1. Basım, Dem yay., İstanbul, 2004.

MUSS, Rolf E., “Ergenlikte Kimlik Bunalımı”, **Ergenlik Psikolojisi**, çev. Meral Çileli, der. Bekir Onur, Hacettepe - Taş kitapçılık, 2. Baskı, Ankara, 1987, ss. 199-208.

MUTLU, Kayhan, “Bir Dindarlık Ölçeği (Sosyolojide Yöntem Üzerine Bir Tartışma)”, **İslami Araştırmalar**, C.3, Sayı:4, Ekim 1989, ss.194-199.

ORİGLIA, D. ve H. Ouillon, “Toplumda, Okulda ve Ailede Ergen”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, Hacettepe –Taş kitapçılık, Ankara, 1987, ss. 247-264.

ÖZEL, İsa, “**Ergenlik Döneminde Dua**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Samsun, 2003.

PAZARLI, Osman, **Din Psikolojisi**, Remzi yay., İstanbul, 1972.

PEKER, Hüseyin **Din Psikolojisi**, Çamlıca yay., İstanbul, 2003.

SEZEN, Yümni, **Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar**, MÜİFVY, İstanbul, 1990.

ŞAHİN, Âdem, “**İlahiyat Tıp Mühendislik Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerde Dini Hayatın Boyutları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1999.

ŞENTÜRK, Habil, **İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği**, İz yayıncılık, İstanbul, 2000.

SİYEZ, Diğdem M., **Ergenlerde Problem Davranışlar**, Pegem Akademi, 2. Baskı, Cantekin Matbaası, Ankara, 2010.

SOLMAZ, Bünyamin; “Eğitim ve Din”, **Din Sosyolojisi El Kitabı**, Ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu, 3. Baskı, Grafiker yay., Ankara, 2015, ss. 357-378.

SOLMAZ, Bünyamin - **ŞAHİN**, Adem, “Ergenlerde Dindarlık ve Sosyal Benlik” **Marife Dini Araştırmalar Dergisi**, S.2, Yaz-2012, ss.145-158.

STEİNBERG, Laurence **Ergenlik**, İmge Kitabevi Yay., 1.Baskı, Ankara, 2007.

TAŞ, Kemaleddin “Sosyolojik Din Tanımları”, **Din Sosyolojisi El Kitabı**”, ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu, 3. Baskı, Grafiker yay., Ankara, 2015, ss.175-206.

UĞUREL-ŞEMİN, Refia, **Gençlik Psikolojisi**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1980.

UYŞAL, Veysel, **Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri**, MÜİFV yay., İstanbul, 1996.

UYŞAL, Veysel “İslami Dindarlık Ölçeği Üzerine Bir Pilot Çalışma”, **İslami Araştırmalar**, C.8, S. 3-4, Yaz Güz Dönemi, 1995, ss. 263-271.

ÜNÜÖĞLU, Gülören, “ Ergenliğin Psikopatolojisi”, **Ergenlik Psikolojisi**, der. Bekir Onur, 2. Baskı, Hacettepe –Taş kitapçılık, Ankara, 1987, ss. 209-228.

VERGOTE, Antoine, “Ergenlikte Din”, çev. Erdoğan Fırat, **AÜİFD**, C.24, 1981, ss. 583-592.

YAMAN, Ali Osman, “**İstanbul Büyükçekmece’de Lise Öğrencilerin Din Algısı**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2008.

YAPAREL, Recep, “Dinin Tarifi Mümkün mü?”, **DEÜİFD**, IV,1998, ss 403-417.

YAVUZ, Kerim, **Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi**, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara, 1983.

YAVUZER, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, 27. Basım, İstanbul, 2005.

YAZIR, Elmalı Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**,(sadeleştiren İsmail Karaçam ve Arkadaşları), C.1, İstanbul, 1994,

YÖRÜKOĞLU, Atalay, **Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar**, 14. Basım, Özgür yayınları, İstanbul, 2012.

WACH, Joachim, **Din Sosyolojisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfi yay., çev. Ünver Günay, İstanbul, 1995.

WINDMILLER, Myra, "Ahlak gelişimi ve Ahlaki Davranış", çev. Demet Öngen, **Ergenliği Anlamak**, ed. James F. Adams, yay. haz. Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, ss. 225-252.

EKLER

EK-1: Öğrencilerin Dindarlık Envanterine Verdiği Cevapların Frekansları

Tablo 122: Allah'ın var olduğuna inanıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	491	98,2	98,2	98,2
Katılıyorum	6	1,2	1,2	99,4
Kararsızım	3	,6	,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 123 : Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna inanıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	489	97,8	97,8	97,8
Katılıyorum	6	1,2	1,2	99,0
Kararsızım	5	1,0	1,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 124: Kur'an-ı Kerim'in günümüze kadar değişmeden geldiğine inanıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	439	87,8	87,8	87,8
Katılıyorum	39	7,8	7,8	95,6
Kararsızım	15	3,0	3,0	98,6
Katılmıyorum	5	1,0	1,0	99,6
Kesinlikle katılmıyorum	2	,4	,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 125: Öldükten sonra tekrar dirileceğime ve ahiret gününün varlığına inanıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	471	94,2	94,2	94,2
Katılıyorum	17	3,4	3,4	97,6
Kararsızım	5	1,0	1,0	98,6
Katılmıyorum	4	,8	,8	99,4
Kesinlikle katılmıyorum	3	,6	,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 126: Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	465	93,0	93,0	93,0
Katılıyorum	23	4,6	4,6	97,6
Kararsızım	8	1,6	1,6	99,2
Katılmıyorum	2	,4	,4	99,6
Kesinlikle katılmıyorum	2	,4	,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 127: Kur'an Allah'ın gönderdiği kutsal bir kitaptır.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	482	96,4	96,4	96,4
Katılıyorum	14	2,8	2,8	99,2
Kararsızım	4	,8	,8	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 128: Kâinattaki her şey Allah tarafından yaratılmıştır.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	488	97,6	97,6	97,6
Katılıyorum	7	1,4	1,4	99,0
Kararsızım	5	1,0	1,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 129: Kur'an'da yazan her şey doğrudur.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	466	93,2	93,2	93,2
Katılıyorum	20	4,0	4,0	97,2
Kararsızım	10	2,0	2,0	99,2
Katılmıyorum	2	,4	,4	99,6
Kesinlikle katılmıyorum	2	,4	,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 130: İnsanın cenneti de cehennemi de bu dünyadadır, ölünce her şey biter.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	94	18,8	18,8	18,8
Katılıyorum	25	5,0	5,0	23,8
Kararsızım	41	8,2	8,2	32,0
Katılmıyorum	82	16,4	16,4	48,4
Kesinlikle katılmıyorum	258	51,6	51,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 131: Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	46	9,2	9,2	9,2
Katılıyorum	27	5,4	5,4	14,6
Kararsızım	72	14,4	14,4	29,0
Katılmıyorum	84	16,8	16,8	45,8
Kesinlikle katılmıyorum	271	54,2	54,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 132: İnsan hiçbir zaman kaderini etkileyemez. Rüzgârın önündeki yaprak gibidir.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	138	27,6	27,6	27,6
Katılıyorum	66	13,2	13,2	40,8
Kararsızım	90	18,0	18,0	58,8
Katılmıyorum	100	20,0	20,0	78,8
Kesinlikle katılmıyorum	106	21,2	21,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 133: İnsan bu dünyaya bir defa geliyor dilediği gibi yaşmalıdır.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	48	9,6	9,6	9,6
Katılıyorum	42	8,4	8,4	18,0
Kararsızım	113	22,6	22,6	40,6
Katılmıyorum	130	26,0	26,0	66,6
Kesinlikle katılmıyorum	167	33,4	33,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 134: Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	37	7,4	7,4	7,4
Katılıyorum	28	5,6	5,6	13,0
Kararsızım	87	17,4	17,4	30,4
Katılmıyorum	96	19,2	19,2	49,6
Kesinlikle katılmıyorum	252	50,4	50,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 135: Beş vakit namazımı düzenli olarak kılıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	50	10,0	10,0	10,0
Katılıyorum	97	19,4	19,4	29,4
Kararsızım	175	35,0	35,0	64,4
Katılmıyorum	142	28,4	28,4	92,8
Kesinlikle katılmıyorum	36	7,2	7,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 136: Ramazan ayında orucumu aksatmadan tutuyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	321	64,2	64,2	64,2
Katılıyorum	117	23,4	23,4	87,6
Kararsızım	39	7,8	7,8	95,4
Katılmıyorum	18	3,6	3,6	99,0
Kesinlikle katılmıyorum	5	1,0	1,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 137: Kur'an-ı Kerim'i düzenli olarak okurum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	64	12,8	12,8	12,8
Katılıyorum	143	28,6	28,6	41,4
Kararsızım	189	37,8	37,8	79,2
Katılmıyorum	82	16,4	16,4	95,6
Kesinlikle katılmıyorum	22	4,4	4,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 138 : Dua, hayatımda önemli bir yere sahiptir.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	356	71,2	71,2	71,2
Katılıyorum	106	21,2	21,2	92,4
Kararsızım	24	4,8	4,8	97,2
Katılmıyorum	10	2,0	2,0	99,2
Kesinlikle katılmıyorum	4	,8	,8	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 139: Kutsal gün ve gecelerde dua ve ibadet yapıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	303	60,6	60,6	60,6
Katılıyorum	117	23,4	23,4	84,0
Kararsızım	52	10,4	10,4	94,4
Katılmıyorum	24	4,8	4,8	99,2
Kesinlikle katılmıyorum	4	,8	,8	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 140: Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	300	60,0	60,0	60,0
Katılıyorum	39	7,8	7,8	67,8
Kararsızım	58	11,6	11,6	79,4
Katılmıyorum	25	5,0	5,0	84,4
Kesinlikle katılmıyorum	78	15,6	15,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 141: İçki içmek dinen yasaklandığı için içki içmekten kaçınıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	333	66,6	66,6	66,6
Katılıyorum	67	13,4	13,4	80,0
Kararsızım	46	9,2	9,2	89,2
Katılmıyorum	23	4,6	4,6	93,8
Kesinlikle katılmıyorum	31	6,2	6,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 142: Televizyonda yayınlanan dinsel programları seyrediyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	68	13,6	13,6	13,6
Katılıyorum	147	29,4	29,4	43,0
Kararsızım	155	31,0	31,0	74,0
Katılmıyorum	78	15,6	15,6	89,6
Kesinlikle katılmıyorum	52	10,4	10,4	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 143: Dini görevlerimi yerine getirmediğimde vicdanen rahatsızlık hissederim.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	205	41,0	41,0	41,0
Katılıyorum	164	32,8	32,8	73,8
Kararsızım	86	17,2	17,2	91,0
Katılmıyorum	20	4,0	4,0	95,0
Kesinlikle katılmıyorum	25	5,0	5,0	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 144: Allah'ın beni her yerde gördüğüne inandığımdan günah işlemekten kaçınıyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	244	48,8	48,8	48,8
Katılıyorum	161	32,2	32,2	81,0
Kararsızım	79	15,8	15,8	96,8
Katılmıyorum	10	2,0	2,0	98,8
Kesinlikle katılmıyorum	6	1,2	1,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 145: Günlük hayatımda yapacağım işlerde Allah'ın nasıl davranmamızı istediğini düşünerek karar veriyorum.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	229	45,8	45,8	45,8
Katılıyorum	176	35,2	35,2	81,0
Kararsızım	73	14,6	14,6	95,6
Katılmıyorum	14	2,8	2,8	98,4
Kesinlikle katılmıyorum	8	1,6	1,6	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

Tablo 146: Bireyin eğitim düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşır.

	Frekans	Yüzde	Net Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	34	6,8	6,8	6,8
Katılıyorum	28	5,6	5,6	12,4
Kararsızım	82	16,4	16,4	28,8
Katılmıyorum	90	18,0	18,0	46,8
Kesinlikle katılmıyorum	266	53,2	53,2	100,0
Toplam	500	100,0	100,0	

EK-2: Anket Soruları

**“KONYA ILGIN İLÇE MERKEZİNDEKİ ORTAÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN
DİN ALGISI VE DİNİ YAŞAYIŞLARI”
KONULU YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI SORU KAĞIDI**

Değerli arkadaşlar, sizden cevaplamanızı istediğimiz bu sorular, sizin aleyhinizde ya da lehinizde birer delil teşkil etmemektedir. Sizlerin kimliğinin gizli kalması bizim araştırmamız için de gereklidir; bu sebeple anketlerin üzerine herhangi bir isim yazmanızı istemiyoruz.

Araştırmacı olarak bizler bu çalışmada liselerde dini inanç ve din algısını ölçmeyi amaçlamaktayız. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur; önemli olan sizin içten ve samimi olarak verdiğiniz cevaplardır. Bilimsel bir çalışmaya katkı sağladığınız için teşekkür ederiz.

Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyup, cümlede ifade edilen düşünceye katılma derecenize göre doğru olarak karar veriniz. Her madde için cevap kâğıdında size en uygun gelen seçeneği (x) işareti koyarak belirtiniz. Seçenekler uygun değilse, “başka” seçeneğine soruyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi belirtiniz. Tüm soruları cevaplamayı unutmayınız. Vereceğiniz cevaplar konuyla ilgili yeni düzenlemelere ve bilimin gelişmesine ışık tutacaktır. Tekrar teşekkür eder, sevgilerimizi sunarız.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi
Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU

1.Cinsiyetiniz?

- () Kız
() Erkek

2. Kaç yaşındasınız? Lütfen yazınız

3.Okulunuzun türü nedir?

- () Anadolu Lisesi
() Endüstri Meslek Lisesi
() Fen Lisesi
() Anadolu İmam Hatip Lisesi
() Sağlık Meslek Lisesi
() Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

4. Sınıfınız? Lütfen yazınız.....

5.Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- () Çok dindar
() Dindar
() Az dindar
() Dine ilgi duymuyorum
() Dine karşıt

6. Anne baba ve kardeşlerinizle ilişkileriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- () Çok iyi
() İyi
() Bazen iyi, bazen kötü
() Çoğu zaman kötü
() Tamamıyla kötü
() Başka “belirtiniz”

7. Akılcılık (rasyonellik) ve duygusallık açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?

- () Rasyonel (akılcı)
 () Biraz rasyonel (akılcı), biraz duygusal
 () Duygusal
 () Başka "belirtiniz"

8. Bencillik- diğergamlılık açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- () Tamamen kendimi düşünürüm.
 () Kendim kadar başkalarını da düşünürüm.
 () Tamamen başkalarını düşünürüm.
 () Başka "belirtiniz"

9. Diğer insanlar ile iletişim kurma açısından kendinizi nasıl görüyorsunuz?

- () Kolay iletişim kurabilen dışa dönük sosyal biriyim.
 () İletişim kurma hususunda biraz tedbirli ve çekingenim.
 () Başka insanlarla iletişim kurmakta zorlanan içe kapanık biriyim.

10. Kendinizi dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görüyor musunuz?

- () Çok yeterli () Yeterli
 () Az yeterli () Yetersiz
 () Başka "belirtiniz"

11. Aşağıdaki konularda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu?

- a. Dini inançlar (iman) hususunda () sık sık () ara sıra () nadir () hiç
 b. Dini ibadetlerin yerine getirilmesi hususunda () sık sık () ara sıra () nadir () hiç
 c. Ahlaki davranışlar konusunda () sık sık () ara sıra () nadir () hiç
 d. Kız-erkek ilişkileri konusunda () sık sık () ara sıra () nadir () hiç

12. Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme ve okuma durumunuz nedir?

- () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve sık sık okurum.
 () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve ara sıra okurum.
 () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve seyrek okurum.
 () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı biliyorum ve hiç okumam.
 () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum ancak öğrenmek istiyorum.
 () Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilmiyorum öğrenmek de istemiyorum.
 () Başka "belirtiniz"

13. Sahip olduğunuz dini bilgileri aşağıdakilerden en çok hangisinden aldınız?

- () Ailemden aldım.
 () Okuldan aldım.
 () Camideki kurslardan, vaaz ve hutbelerden aldım.
 () Resmi - özel Kur'an kurslarından aldım.
 () Başka "belirtiniz"

14. Dini kişiliğinizin ve hayatınızın oluşumunda en etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

- () Anne- babam
 () Ailem ve yakın çevrem
 () Okuduğum okul, öğretmenlerim
 () Camideki vaaz ve hutbeler
 () Kuran kursları
 () Dini içerikli TV yayınları
 () Başka "belirtiniz"

15. Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiç okudunuz mu?

- () Evet
 () Hayır
 () Kısmen, biraz
 () Başka "belirtiniz"

16. Bir işi yapmadan önce bu işin dine uygun olup olmadığını araştırır mısınız?

- () Evet, kesinlikle
 () Hayır, hiçbir şekilde
 () Bazı konularda
 () Başka "belirtiniz"

17. Annenizin öğrenim durumu nedir?

- () Okuryazar değil
 () İlkokul - ortaokul mezunu
 () Lise mezunu
 () Yüksek okul - Fakülte mezunu
 () Yüksek lisans
 () Doktora
 () Başka "belirtiniz"

18. Babanızın öğrenim durumu nedir?

- () Okuryazar değil
 () İlkokul - ortaokul mezunu
 () Lise mezunu
 () Yüksek okul - Fakülte mezunu
 () Yüksek lisans
 () Doktora
 () Başka "belirtiniz"

19. Size göre annenizin dini yaşantısı nasıldır?

- () İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.
 () İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.
 () İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.
 () İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir.
 () Başka "belirtiniz"

20. Size göre babanızın dini yaşantısı nasıldır?

- () İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.
 () İnançlıdır ama ibadetlerini ara sıra yerine getirir.
 () İnançlıdır ama ibadetlerini yerine getirmez.
 () İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir.
 () Başka "belirtiniz"

21. Anne- babanızın birliktelik durumu nasıldır?

- () Annem-babam birlikteler, hep beraber yaşıyoruz.
 () Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben babamla yaşıyorum.
 () Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben annemle yaşıyorum.
 () Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben yakın akrabalarım ile kalıyorum.
 () Annem-babam ayrılar / boşandılar, ben yetiştirme yurdunda kalıyorum.
 () Başka "belirtiniz"

22. Anneniz evin dışında gelir getiren bir işte çalışıyor mu?

- () Evet
 () Bazen
 () Hayır

23. Tüm çalışanlar dahil ailenizin aylık ortalama geliri yaklaşık ne kadardır?

- () 1000 TL'den az
 () 1001 - 2000 TL
 () 2001 - 3000 TL
 () 3001 - 5000 TL
 () 5001 - 10.000 TL
 () Başka "belirtiniz"

24.Evinizde dini içerikli aşağıdaki kitaplardan hangisi ya da hangileri bulunmaktadır?
Bulunanların karşısına işaret koyunuz.

- () Kur'an'ı Kerim ve meali
 () Kur'an tefsiri
 () Hadis kitapları
 () İlmihal kitapları
 () İslami dergi ve gazeteler
 () Başka "belirtiniz"

25.Dini ibadetleri yerine getirmeniz hususunda anne-babanızın tutumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- () İbadetlerimi yerine getirme hususunda beni zorlarlar.
 () İbadetlerimi yerine getirmemi isterler/ teşvik ederler ama beni zorlamazlar.
 () İbadetlerimi yerine getirip getirmemem hususunda ilgisizdirler.
 () İbadetlerimi yerine getirmemi istemezler.
 () Başka "belirtiniz"

26. Annenizin sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?

- () Evet () Kısmen () Hayır

27. Babanızın sahip olduğu dini bilgi düzeyi sizce yeterli midir?

- () Evet () Kısmen () Hayır

28. Anne- babanızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı bilme durumu nasıldır?

- () Annem de – babam da okumayı bilirler.
 () Annem bilir, babam okumayı bilmez.
 () Babam bilir, annem okumayı bilmez.
 () Annem de-babam da okumayı bilmez.

29. İçinde yaşadığınız İlgin'da, mahallenizde, sokağınızda dini yaşantınız ile ilgili olumlu veya olumsuz yönlendirmeler, baskılar hissediyor musunuz?

- () Daha çok teşvik edici yönde yönlendirmelerle karşılaşıyorum.
 () Daha çok engelleyici yönde baskılarla karşılaşıyorum.
 () Ne teşvik edici, ne engelleyici herhangi bir baskıyla karşılaşmıyorum.

30. Size göre içinde yaşadığınız İlgin halkının din ile ilgisi, dine yönelik tutumu genel anlamda nasıldır?

- () Aşırı tutucu dindar
 () Dindar, hoşgörülü
 () Görüntü olarak dindar, ama gerçekte değil.
 () Din gündemlerinde yoktur.
 () Dine karşıdırlar.
 () Başka "belirtiniz"

31. Arkadaşlarınızla bir araya geldiğinizde daha çok hangi konulardan bahsedersiniz?

- () Derslerden, öğrenci sorunlarından
 () Müzik-eğlence ve spordan
 () Güncel, siyasal olay ve tartışmalardan
 () Dini, ahlaki konulardan
 () Kız-erkek ilişkilerinden
 () Başka "belirtiniz"

32. Arkadaş seçiminde en çok neye dikkat edersiniz?

- () Zengin olmasına
 () İyi bir aileden gelmesine
 () Dindar ve ahlaklı olmasına
 () Akıllı, zeki, başarılı olmasına
 () Çevrede beğenilen popüler biri olmasına
 () Başka "belirtiniz"

34. Okulunuzdaki tüm ders içi ve ders dışı etkinliklerin, yönetici ve öğretmenlerin size yönelik tutum ve davranışlarının, sizin dini kimlik ve kişiliğinizin, kısaca dini hayatınızın biçimlenmesinde olumlu etkileri ne kadardır?

- () Çok fazla
 () Fazla
 () Az
 () Çok az
 () Hiç
 () Başka "belirtiniz"

36. "Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı" derslerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?

- () Gereklidir, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.
 () Gereksizdir, seçmeli ders olarak okutulmamalıdır.
 () Başka "belirtiniz"

37. Okulunuzdaki genel ortam ve atmosfer, dini kimlik ve kişiliğinizin oluşmasında ne kadar etkili olmaktadır?

- () Çok fazla
 () Fazla
 () Az
 () Çok az
 () Hiç
 () Başka "belirtiniz"

33 Okulunuzda almakta olduğunuz din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, dini ilgi ve ihtiyaçlarınıza yeterince cevap veriyor mu?

- () Evet, kesinlikle
 () Evet, biraz kısmen
 () Hayır, yeterli değil
 () Başka "belirtiniz"

35. Size göre okulunuzdaki yöneticiler ve öğretmenlerin dinle ilgili tutumları genel olarak nasıldır?

- () Çok olumlu
 () Olumlu
 () Olumsuz
 () Çok olumsuz
 () Başka "belirtiniz"

38.Radyo televizyon, internet programlarından en çok izlediğiniz üç program türünü işaretleyiniz.

- () Müzik- eğlence yarışma programları
 () Haberler- güncel olaylar
 () Dizi-film, sinema- spor
 () Dini ve ahlaki programlar
 () Bilimsel ve siyasi tartışma programları
 () Başka "belirtiniz"

39. En çok izlediğiniz TV kanallarından üçünü lütfen yazınız.

- 1 2..... 3.....

40. İzlediğiniz TV kanalları din algısı ve dini kimliğinizi ne kadar etkilemektedir?

- () Çok olumlu
 () Olumlu
 () Olumsuz
 () Çok olumsuz
 () Başka "belirtiniz"

41. TV kanallarını tercihinizde en etkili faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- () Dünya görüşüme, hayat felsefeme uygunluğu
 () Gerçek ve doğru bilgi vermeleri
 () Dini- ahlaki değerlere uygunluğu
 () Programın içerik ve biçim kalitesi
 () Eğlendirici olması
 () Başka "belirtiniz"

42. Toplumumuzda dindar insanların farklı dini gruplar ve cemaatler/tarikatlar şeklinde bölünmelerine nasıl bakıyorsunuz?

- () Çok doğal bir durumdur.
 () Olmasa daha iyi olur
 () Hiç olmaması gerekir.
 () İlgilenmiyorum bence fark etmez.
 () Başka "belirtiniz"

43. Genel anlamda ülkemiz ve toplumumuzun dini yaşayış ve dindarlık düzeyi size göre nasıldır?

- () Çok dindar
 () Dindar
 () Az dindar
 () Dindar değil
 () Başka "belirtiniz"

44. Hayatınızın aşağıdakilerden nasıl bir çevrede geçmesini istersiniz?

- () Çok dindar
 () Dindar
 () Az dindar
 () Dindar değil
 () Başka "belirtiniz".....

Dindarlık Envanteri		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.	Allah'ın var olduğuna inanıyorum.					
2.	Hız Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna inanıyorum.					
3.	Kur'an-ı Kerim'in günümüze kadar değişmeden geldiğine inanıyorum.					
4.	Öldükten sonra tekrar dirileceğime ve ahiret gününün varlığına inanıyorum.					
5.	Gözümle görmesem de melek, şeytan ve cin gibi bazı varlıkların olduğuna inanıyorum.					
6.	Kur'an Allah'ın gönderdiği kutsal bir kitaptır.					
7.	Kâinattaki her şey Allah tarafından yaratılmıştır.					
8.	Kur'an'da yazan her şey doğrudur.					
9.	İnsanın cenneti de cehennemi de bu dünyadadır, ölünce her şey biter.					
10.	Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.					
11.	İnsan hiçbir zaman kaderini etkileyemez. Rüzgârın önündeki yaprak gibidir.					
12.	İnsan bu dünyaya bir defa geliyor dilediği gibi yaşamalıdır.					
13.	Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine de ihtiyaç kalmayacaktır.					
14.	Beş vakit namazımı düzenli olarak kılıyorum.					
15.	Ramazan ayında orucumu aksatmadan tutuyorum.					
16.	Kur'an-ı Kerim'i düzenli olarak okurum.					
17.	Dua, hayatımda önemli bir yere sahiptir.					
18.	Kutsal gün ve gecelerde dua ve ibadet yapıyorum.					
19.	Evlilik dışı cinsel ilişki bütün insanlar ve toplumlar için kötüdür.					
20.	İçki içmek dinen yasaklandığı içki içmekten kaçınıyorum.					
21.	Televizyonda yayınlanan dinsel programları seyrediyorum.					
22.	Dini görevlerimi yerine getirmede vicdanen rahatsızlık hissedirim.					
23.	Allah'ın beni her yerde gördüğüne inandığımdan günah işlemekten kaçınıyorum.					
24.	Günlük hayatımda yapacağım işlerde Allah'ın nasıl davranmamızı istediğini düşünerek karar veriyorum.					
25.	Bireyin eğitim düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşır.					

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.8338541
Konu : Araştırma İzni
(Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU)

26.04.2019

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :25/04/2019 tarihli ve 48178250-300-E.6812 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU'nun "Konya İlgın İlçe Merkezindeki Öğrencilerin Din Algısı ve Dini Yaşayışları" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; İlgın ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlaması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinize sunulur.

Seyit Ali BÜYÜK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Soru Kağıdı (4 Sayfa)
- 2-Dindarlık Envanteri (1 Sayfa)

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	---

ÖZGEÇMİŞ

Hasibe Aslıhan ÖZKARPUZCU, 1992 senesinde Konya’da doğmuştur. İlköğretimini Mustafa Bülbül İlköğretim okulunda, ortaöğretimini Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesinde 2010 yılında tamamlamıştır. Lisans eğitimine Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 2010 yılında başlamış, 2015 yılında mezun olmuştur. 2016 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak atandı. Aynı yıl Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi alanında yüksek lisans eğitimine başladı.